KARYS

1967
RUGSĖJAS - SEPTEMBER
Nr. 7

KARYS

1967
Nr. 7 (1434)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Administratorius — Leonas Bileris
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Bronius Balčiūnas — Karinės Žinios
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

TURINYS

Dr. K. Griniaus paminklas, Čikagoje ..... viršelis
A. Budreckis — Etnografinės Lietuvos rytinės ir pietinės sienos 193
K. Ališauskas — Bendra fronto padėtis Lietuvoje 1919 m. vasario - kovo mėn. 202
J. Vaičeliūnas — Lietuvos kariuomenėje 208
B. B. — Karinis parengimas 212
Tremties Trimitas 211
Šaulė Tremtyje 213
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasauly 215
Karinės Žinios 216
K r o n i k a 218

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS
Chicago ..... J. STANKŪNAS
Cleveland ..... L. LEKNICKAS
Los Angeles .... O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai, H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, Edv. Štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firle So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523802 8

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1434) RUGPJŪTIS - RUGSĖJAS - SEPTEMBER 1967

ETNOGRAFINĖS LIETUVOS RYTINĖS IR PIETINĖS SIENOS

ALGIRDAS BUDRECKIS

Etnografinė Lietuva apima tuos plotus, kurių gyventojai tarpusavyje susiję bendrais kilmės - rasės, tautybės ir kultūros ryšiais. Etnografinės Lietuvos autochtonai sudaro bendrą tautinę grupę dėl jų tarpusavio bendravimo, bendros istorijos ir kultūros sąmoningumo. Besiremdami istorijos, demografijos, kalbotyros ir tautybės sąmoningumo duomenimis, galime apytikriai nustatyti Lietuvių Tautos etnografinę sieną šitaip:

Rytinė siena:

Ji prasideda nuo Dauguvos pietų krantų (5 km. į rytus nuo Dysnos), eina į pietus, paliekant Orzechnowno gudų pusėje, o Prozorokus lietuvių pusėje, iki Kublichi, kertant į pietvakarius iki Vilijos upės (10 km. į rytus nuo Dolginavos - Ilginavos augštupio). Atseit, linija nuo Dauguvos iki Vilijos augštupio sutampa su Sovietų-Lenkų 1921-1939 m. siena. Toliau, rytinė siena sutampa su Lithuania Propria siena iki Nemuno augštupio.

Pietinė siena:

Ji prasideda nuo Lithuania Propria, kur kertamas Nemunas, eina pietuosna palei Nemuno augštupį, paliekant Korelyčios apskritį lietuvių pusėje, paskui pasukant vakaruosna pro Korelyčią iki Naujosios Elnios (Novojelnia), kertant skersai Molčadės upę ties Dworzec (gudų pusėje) ir eina iki Ščaros upės, paliekant Zietelos apskritį lietuvių pusėje. Toliau siena eina nuo Ščaros vakaruosna pro Piaski (gudų pusėje), Volpą (lenkų pusėje), Eismantus (lietuvių pusėje), Sakalėnus-Sokolany lietuvių pusėje), paliekant Sokolką lenkų pusėje; paskui, pro Sidrą (lietuvių pusėje), Jonavą (lietuvių pusėje) iki Brzozowkos upės; toliau — palei Brzozowką, iki Augustavo perkaso; po to, nuo Augustavo perkaso — tiesia linija iki Raigardo.

ISTORIJA

Bendra praeitis su vieningais siekiais, vienodomis tradicijomis ir bendrais didvyriais apjungia teritorijos autochtonus ir tampa tautinio sąmoningumo veiksniu. Vilnija, Naugardukas, Gardinas ir Suvalkija turi bendrą praeitį, kuri riša tų sričių gyventojus prie lietuvių tautos.

Lietuvių tauta susidarė iš žemaičių, augštaičių, sūduvių, sėlių, jotvingių ir prūsų genčių, kurios prisidėjo prie Lietuvos kunigaikštijos kūrimosi. Sekančios sritys, arba kunigaikščių valdos, sudarė pirmos Lietuvos valstybės etnografinius plotus: Žemaičiai, Upytė, Deltuva, Nalšėnai, Lietuva, Dainava, Sūduva, ir Jotva arba Juodoji Rusia. Archeologas C. Engelsas teigia, kad VII a. po Kr., Lydos, Švenčionių, Vilniaus, Vileikos, Ašmenos apskričių plotuose, gyveno lietuvių giminė.

Iš XIII a. duomenų galima spėti, kad sūduvių žemė tęsėsi į šiaurę nuo Bebro (Narevo prieupio) augštupio iki Nemuno prie Gardino. H. Lowmianskis pravedė sūduvių ribas nuo Galindos kiek į rytus, o jų sieną patikslino Bebru ir Luku, neprivesdamas jos prie Narevo, nes Vizna jau buvo lenkų pilis (žr. H. Lowmianski, Studya nad początkami spoleczenstwa i panstwa litewskiego, II, 1932). Apie sūduvių-jotvingių tautybę lenkų kronikininkas Dlugošas rašė: "gens jaczwingorum natione lingua, ritu, religione et moribus, magnum habebat cum lithuanis, pruthenis et samogitis conformitatem." (Dlugosz, Annales Poloniae, II, kn. 6-7).

Seniausi sūduvių paminklai randami Šiurpilyje, Šveicarijoje, Uosinėje, Asavoje, Bilvinave, Gulbiškėse ir Volovnioje, t.y., Suvalkijoje. Istoriniais laikais sūduvių vakarinė siena ėjo pagal 1422 m. Melno taikos sutartį su Kryžiuočiais. Toji siena prasidėjo ties Raigardu. Sovietų archeologas P. Rapoportas Raigardo vardą kildina ši-

taip:*raistas* arba jotvingių *Rai-+gard* (gardas). Jau XIII a. kryžiuočių metraščiai mini Raigardą, sūduvių pilį. Haličo-Valuinės ekspansijos laikotarpyje Raigardo pilis pateko į rusinų rankas. Traidenis atgavo Raigardą ir atstatė lietuvių pilį. Nuo Gedimino laikų Raigardas turėjo prekybinius ryšius su Gardinu. Ordinas pripažino Vytautui teisę į Raigardą. 1509 m. DLK Žygimantas atidavė Raigardą Mykolui Radvilai.

Bendrai imant, ankstyvieji istorijos šaltiniai nenurodo lietuvių gyvenamųjų sričių ribų, kadangi kraštas buvo miškingas ir pelkingas. Be to, dar neišsivystė, modernia prasme, tautiškumas su teritorialumo sąvoka. Tikroji Lietuva, mindaugінės valstybės branduolys, buvo miškų atskirta nuo Dauguvos. Baltvyžių miškas skyrė jotvingius nuo mozūrų. XIII a. lietuviai gyveno palei Nemuną, Nevėžį, pavienys vienkiemiai egzistavo dykrose. Seniausios rytinės gyvenvietės-pilys buvo Lyda, Rudnia, Kašetai, Mardasavas, Kernavė, Trakai, Vilnius, Naugardukas, Merkinė, Eišiškės, Alšėnai, Gardinas, Maišiagala, Krėva, Nemenčinė, Perloja, Darsūniškis, Bielica ir Geranainys.

Rytuosna, už Svyrių, Krėvos ir Geranainių, kraštas buvo retai apgyvendintas. Lietuviai medžiotojai buvo sąlytyje su dregovičiais medžiotojais, kurie brovėsi iš rytų. Šiaurės rytuose lietuviai susidūrė su polockiečiais Dauguvos augštupyje. Pagal latvį etnografą Stalšaną, rusų istorikas I. D. Beliajevas teigia, kad Dysnos sritis buvo lietuvių gyvenamas plotas. XIII a. Brėslauja dar tebebuvo miškynas. Pats Brėslaujos miestelis atsirado tik XV a.

Apytikriai galima nustatyti rusinų vakarines sienas. XIII a. gudų pasienio tvirtovės buvo Iziaslaulis, Menskas, Lochaiskas ir Gorodecas. Dviejų tautų pakraštyje vyko abipusė kolonizacija. Rusų metraščiai užfiksuoja rusinų gyvenviečių vakarinę sieną taip: 1127-28 m. krivičiai jau įsikūrė Lochaiske, Drucke, Borisove ir Zaslaulyje (PSRL, I, pp. 130-1). Polockiečiai apsigyveno Dauguvos augštupyje. Jų pilies vardas "Polockas" kildinamas iš Dauguvos intako Polotos (S. Cross, p. 138, p. 140). Dregovičiai gyveno Turove prie Pripetės ir jų kolonizacija vyko šiaurėn į Slucką, Klecką ir Menską (Paszkiewicz, p. 27).

Gardino ir Naugarduko vietovėse stovėjo senosios jotvingių pilys. Valuinės ekspansija palietė ir Jotvos gyventojų sudėtį ir davė pilims Grodno ir Novogrodek vardus. 983 m. Kijevo kng. Vladimiras žygiavo prieš lenkus ir jotvingius; jis nusiaubė Jotvą iki Bugo. Jaroslavas dukart žygiavo prieš jotvingius: 1038 m. ir 1040 m. Valuiniečiai kolonizavo nuteriotus Bugo ir Nemuno plotus. Ta sritis jų buvo pavadinta Juodaja Rusia. Valuiniečiai pastatė Naugarduką 1235 m. (PSRL, II, p. 775). Lietuvos Didžiajai Kunigaikštijai susikūrus, Mindaugas atsiėmė Gardiną ir Naugarduką, kurį valdė jo sūnus Vaišvilkas. Vėliau, Karijotas Gediminaitis, kurio sostinė buvo Geranainyse, valdė Naugarduko sritį (žr. J. Puzyna).

Lithuania Propria arba Tikroji Lietuva kildinama iš Lietuvos valstybės etninio branduolio. Po Gedimino mirties *Lithuania Propria* galima padalyti į dvi kunigaikštijas: DLK Algirdas valdė Vilnių ir Rytų Augštaičius; Trakų kunigaikštiją gavo DLK Kęstutis. Iš Jogailos Trakų kunigaikštijos užrašymo dokumento galima nustatyti ir tos valdos sienas, einančias nuo Livonijos sienos (Upytės) iki pat mozūrų Kobrynės, į rytus nuo Pagirio ir iki Punsko. Naugardukas tuomet dar tebebuvo Trakų kunigaikštijos dalis. Vytautas, kovodamas dėl savo teisių ir tėvonijos, save laikė teisėtu Trakų kunigaikštijos valdytoju ir nuo 1384 m. titulavosi "hercoge czu Tracken" (žr. A. Prochaska, Codex Epistolaris Vitoldi, 3.). Atskiri Vilniaus ir Trakų palatinatai buvo įkurti 1413.X.2, Horodlės aktu. 1565 m. buvo sukurtas Naugarduko palatinatas, arba vaivadija iš lietuviško Naugarduko pavieto ir gudiškio Slanymo, Valkavisko ir Klecko apskričių.

Sumažinti trinčiai tarp lietuvių ir rusinų, 1566 m. Didžioji Lietuvos Kunigaikštija buvo padalinta į lietuvių ir gudų vaivadijas arba palatinatus. Žemės, kuriose vyravo lietuvių kalba buvo priskirtos prie 3 lietuviškų palatinatų, o rusinų žemės buvo padalintos į 6 palatinatus. Vilniaus palatinatas susidarė iš Vilniaus, Ašmenos, Lydos, Ukmergės ir Brėslaujos pavietų, o Trakų palatinatas iš Trakų, Gardino, Kauno ir Upytės pavietų. Vilniaus bei Trakų palatinatai buvo pavadinti *Lithuania Propria* arba *la Vraie Lithuanie*. Šis terminas buvo dažnai vartojamas norint atskirti Lietuvos žemes nuo gudiškųjų. Anot prof. Kazio Pakšto 83% *Lithuania Propria* gyventojų XVI a. kalbėjo lietuviškai. Toji *Lithuania Propria* susidėjo iš Žemaičių kunigaikštijos — 23.000 km.^{2}; Trakų vaivadijos — 31.300 km.^{2}; ir Vilniaus vaivadijos — 44.300 km.^{2} XVI a. pabaigoje toje teritorijoje daugiausia gyveno lietuviai. Tačiau, lietuviško elemento dar buvo Dysnos paviete (Polocko vaivadijoje) ir Naugarduko paviete (Naugarduko vaivadijoje). Iš viso kalbinės Lietuvos plotas buvo 114.000 km.^{2}

Jau ir tuomet pietų ir rytų dalyse atsirado lenkų ir gudų kolonistų, bei dvariškių, tik jų elementas dar nebuvo gausus.

Nuo XV a. nedidelis skaičius lenkų amatininkų atsikėlė į Lietuvos miestus. Vietinė bajorija pradėjo lenkiškai kalbėti ir giminiautis su Lenkijos bajorais. Dar 1554 m. Vilniuje buvo vartojamos lietuvių, lenkų ir bažnytinė slavų kalbos. 1588 m. Lietuvos Statutas, kuris galiojo iki 1840 m., draudė lenkų bajorams įsigyti dvarus

Lietuvoje. Tik ketvirtosios kartos Lietuvoje gimęs lenkas bajoras įsigydavo lygias teises su lietuviais bajorais. Tat, *Lithuania Propria* laikais nebuvo jokio masinio lenkų persikėlimo į Vilniją.

1697 m. lenkų kalba tapo Lietuvos teismų ir kanceliarijų kalba, pavaduodama kanceliarinę slavų ir lotynų kalbas. Lenkėjimas sparčiai vyko Lietuvos bajorijoje ir miesčionijoje XVII ir XVIII a. Intensyvus, tačiau, valstiečių lenkinimas per dvarininkus ir dvasininkus vyko tik XIX a. Tikrų lenkų Lietuvoje buvo mažai, išskyrus tik pietinę Suvalkiją ir Balstogės sritį, kur apsigyventa mozūrų kolonistų. Amžių bėgyje, visgi, lietuviškasis elementas išnyko be pėdsakų lenkų ir gudų antplūdyje Balstogės - Valkavisko srityse. Ten, mat, veikė ne tik lenkinimas, bet ir masinis kolonizavimas.

Etnografinės Lietuvos rytų ir pietryčių ploto gudėjimas prasidėjo XVI a. (žr. A. Šapoka, 58 psl.). Gudai ir gudų tarmės skverbėsi į Trakų palatinatą palei Nemuną, einant Gardino link. Nežiūrint to, lietuvių kalbinės salos dar išliko Naugarduko apylinkėse net iki XX a. Anot J. Jakubowskio, gudų kalba pasiekė Lydos - Ašmenos - Pastovio liniją XVII a. pradžioje. Tačiau ir tada daugelis "gudų" buvo lietuvių kilmės. Jakubowskis tai sprendžia iš suslavintų lietuviškų pavardžių, lietuviškų vardų, užrašytų vietos inventoriuose Vileikos, Lydos, Ašmenos ir Gardino pavietuose (Jakubowski, Studya nad stosunkami narodowosciawemi . . .)

Pagal 1793 m. padalinimo traktatą, nuo Lenkijos-Lietuvos Žečpospolitos Kotryna II atsiėmė "rusiškas" žemes, t.y. pravoslavų sritis. Dysnos ir Vileikos apskritys tada perėjo į rusų rankas, kadangi daugumas tų apylinkių gyventojų išpažino pravoslavų tikėjimą. Tačiau, reikia prisiminti, kad tuose pavietuose ir daugelis lietuvių išpažįsta pravoslaviją (žr. Lebedkino statistiką). 1842 m. Rusai grąžino Dysnos ir Vileikos apskritis Vilniaus gubernijai.

DEMOGRAFIJA

Teritorijos priklausomumą kuriai nors tautai dalinai sprendžia daugumos autochtonų tautybė, bei rasė. Archeologijos daviniai rodo, kad jau pirmaisiais šimtmečiais po Kr. lietuvių gentys gyveno *Lithuania Propria* ribose (W. Antoniewicz, 122 psl.). Anot H. Lowmianskio, priešmindauginė Lietuva užėmė 58.000 km.^{2} plotą ir buvo gyvenama 170.000 autochtonų (arba 3 gyventojų į 1 km.^{2}, Lowmianski, II, 95). Nuo seniausių laikų Lietuvos rytų ir pietų pakraščiuose kunigaikščiai apgyvendindavo slavus (daugiausia gudus, Gardino ir Naugarduko apylinkėse). Žydai Lietuvoje atsirado Gedimino laikais. Vytautas apgyvendino 40,000 totorių Trakų, Ašmenos ir Lydos apylinkėse. Jų didesnė pusė išsikraustė į Ukrainą XVI a. viduryje. Daugumas, gi, likusiųjų totorių buvo vietos lietuvių ir gudų asimiliuoti.

Taigi, iki XVIII a. lietuviai sudarė daugumą Tikrosios Lietuvos gyventojų. Tik Suvalkijos dykroje DLK-čiai apgyvendino lietuvių, gudų ir mozūrų naujakūrius ir ten gana anksti atsirado tautybių mišinys. Demografiškai žiūrint, XVII amžius Vilniaus vaivadijoje buvo nepalankus lietuvybei. 1654-1667 m. laikotarpis pasižymi karais su Maskva ir švedais. Tarp 1654 m. ir 1661 m. maskvėnai užima didesnę dalį Lietuvos. Jų antplūdžio pasekoje siaučia skerdynės ir marai, kurie nuneša trečdalį Lietuvos autochtonų. Po Andrusovo sutarties pasirašymo Maskva užima Smalenską, Starodubą ir Černigovą. Daugelis gudų bėga iš tų sričių Lietuvon ir apsigyvena tarp Dysnos ir Vileikos, tuo būdu mažindami lietuvių nuošimtį tose apylinkėse. Išdygsta daug gudiškų naujų kaimų.

Didžiojo Šiaurės Karo metu (1708-1711 m.) marai ir badas vėl pražudo trečdalį *Lithuania Propria* autochtonų. Šis įvykis sudaro palankias aplinkybes lenkų ir gudų kolonizacijai rytinėje Lietuvoje. Vietos bajorai atsigabena lenkų dvariškių ir gudų valstiečių darbo jėgą. Tie darbininkai ir susimaišo su likusiais vietiniais.

Seniausieji pietinės Suvalkijos ir Gardino-Naugarduko sričių gyventojai buvo lietuvių giminė — jotvingiai (žr. Jerzy Nalepa, Jacwięgowie). Po 1710-11 m. maro lietuviai-dzūkai kolonizavo Seinų ir Augustavo tuščius plotus. Pagal 1861 m. statistiką Sokolkos šiaurės dalyje (Kapčiaukoje, Kuznicoje, Naujadvaryje, Jančoje, Sidroje, Kilmonuose ir Dambravoje) dar 7.000 gyventojų kalbėjo lietuviškai. Lebedkinas suskaičiavo 201.897 lietuvius Gardino gubernijoje. Prorusiškas etnografas Janžulas suskaičiavo 633.852 gyventojus Augustavo (Suvalkų) gubernijoje, iš kurių 230.000 buvo lietuvių. Dar 1866 m. lenkų etnografas N. Stolpianskis savo statistikoje lietuvių Gardino apskrity priskaitė 63%, o visoje Gardino gubernijoje gyventojų sąrašuose jis užrašė lietuvių 201.897 arba 25,6% gyventojų.

1914 m. Seinų apskrityje buvo 99.300 gyventojų. Jų tarpe lietuviai sudarė 59,71%, o sulenkėjusių lietuvių buvo 22,5%, viso — 82,21%. Anot M. Biržiškos Suvalkų apskrityje 1932 m. buvo 77.350 gyventojų, o jų tarpe — 61.300 lietuvių.

Vilnijos demografija buvo smulkiau išnagrinėta jau XIX a. Pirmasis mokslininkas, kuris sistematingai surinko duomenis apie Vilniaus guberniją buvo Michailas Lebedkinas. Lebedkinas panaudojo parapijų gyventojų sąrašus. Jis gyventojų tautybę sprendė pagal gimtąją kalbą.

Lebedkino statistika, 1862 m. % — a.) Lietuvių - Romos katalikų; b.) Pravoslavų; c.) Lenkų

Apskritis	*Gyventojų*	*a.*	*b.*	*c.*
Vilnius	136.710	60,7	0,0	34,5
Vileika	108.912	28,3	1,6	22,1
Dysna	104.851	2,1	2,1	43,4
Lyda	102.291	63,2	18,9	7,2
Ašmena	113.142	57,5	2,2	18,3
Švenčionys	94.574	86,9	1,7	5,8
Trakai	97.474	93,4	0,4	4,3
Iš viso	757.954			

Romos katalikai, kurie kalbėjo lenkiškai, Lebedkino buvo priskirti prie lenkų. Lenkų procentas, tokiu būdu, yra didelis Dysnos (43,4%), Vilniaus (34,5%) ir Vileikos (22,1%) apskrityse, nors tos apskritys yra toliausiai nuo etnografinės Lenkijos. Kadangi nebuvo jokio masinio lenkų kolonistų persikėlimo į Vilniaus guberniją, tai kyla klausimas, ar tie "lenkai" tik nebus lenkiškai kalbą lietuviai, dvarininkų lenkinami?

Rusų Imperinės Geografijos Draugijos narys, R. D'Erkertas, maždaug tuo pačiu metu, panaudojo statistikos komiteto ir parapijų davinius iš 1858 m. Būdamas sulenkėjęs vokietis ar prancūzas, D'Erkertas buvo linkęs palaikyti lenkų pretenzijas prieš rusus. Visvien, besilaikydamas kalbinio kriterijaus, jis patiekė davinius, kurie beveik sutampa su Lebedkino, atseit:

D'Erkerto statistika, 1863 m.

Lietuvių	386.000
Lenkų	212.000
Rusų	178.000
Žydų	77.000
Vokiečių	900
Kitų	2.800
Viso	857.000

Rusų Generalinio Štabo karininkas A. Koreva 1861 m. surašė Vilniaus krašto gyventojus. Jo informacija buvo pagrįsta Fiskalinių Rūmų 1844-1858 m. daviniais, Petro Koeppeno 1857 m. reviduotais apskaičiavimais, Teodoro Narbuto etnografinėmis studijomis ir apskričių policijos bei dvasininkų patiekta statistika: Jis paruošė statistiką pagal apskritis, būtent:

Vilnius	173.901
Trakai	105.265
Ašmena	128.666
Švenčionys	104.358
Lyda	107.787
Vileika	110.356
Dysna	110.831
Viso	841.099

Įsidėmėtina, kad jo skaičiai pagal apskritis beveik sutampa su Lebedkino ir D'Erkerto statistika. Lietuvių Koreva priskaitė 46%, arba 386.905. Imant Lebedkino, D'Erkerto ir Korevos davinių vidurkį, lietuviškai kalbančiųjų Vilniaus gubernijoje buvo apie 400.000 arba pusė gyventojų. D'Erkerto ir Korevos etnografinių žemėlapių sienos beveik sutampa: jos eina pro Breslaują, Pastovius, Ašmeną, Lydą. Dar reikia pridurti, kad abudu etnografai pripažino, jog kalbinė siena tarp lietuvių ir gudų buvo pravesta pagal valsčių gyventojų daugumos kalbą. Atseit, abudu etnografai pripažino, kad dar liko didelės lietuvių salos rytuose, už vadinamų kalbinių ribų.

Carinė Rusija dukart "oficialiai" surašė Vilniaus gubernijos gyventojus. Greta lietuvių atsirado įdomi kategorija gyventojų — "gudų katalikų". (Unitai rusų buvo priskiriami prie pravoslavų.)

Vilniaus gubernijos statistika, 1897 m.

Apskritis	*lietuvių*	*"gudų katalikų"*	*viso*
Vilnius	76.916	82.527	208.781
Vileika	133	60.138	201.838
Dysna	699	59.074	193.423
Lyda	17.700	100.319	196.444
Ašmena	8.757	116.561	226.345
Švenčionys	57.869	65.484	166.206
Trakai	118.161	29.179	200.161
Viso	276.226	513.282	1.393.200

1909 m. rusų policija surašė Vilniaus gyventojus:

Apskritis	*lietuvių*	*"gudų katalikų"*	*viso*
Vilnius	16.283	55.623	229.262
Vileika	66	69.119	197.088
Dysna	1.036	85.091	241.167
Lyda	4.238	127.282	211.839
Švenčionys	73.336	74.587	247.194
Ašmena	12.154	136.279	186.912
Trakai	124.735	22.370	236.615
Viso	231.828	570.351	1.550.057

Iš pastarųjų lentelių matome, kad Vilniaus gubernijos gyventojų skaičius padidėjo, o lietuvių sumažėjo. Anot oficialiosios statistikos, 1897 m. Vilniaus gubernijoje buvo 276.226 lietuvių, o 1909 m. tik 231.828. Vadinasi, lietuvių sumažėjo 45.000! Nuostabu, kad lenkai padvigubėjo: 1897 m. — 77.274 lenkai, 1909 m. — 188.931 lenkas! Per šitą laikotarpį, tačiau, nebuvo jokio masinio lenkų antplūdžio į Vilniją. Taip pat ir gudų skaičius padidėjo. Kokia priežastis? Rusifikacijos šalininkai laikė gudus rusais, tatai jie ir stengėsi pasisavinti slaviškai kalbančius gyventojus. Buvo ir kitų priežasčių.

Nuo 1874 m. rusų mokslininkai priėmė gimtąją kalbą, kaip tautybės kriterijų. Be to, buvo

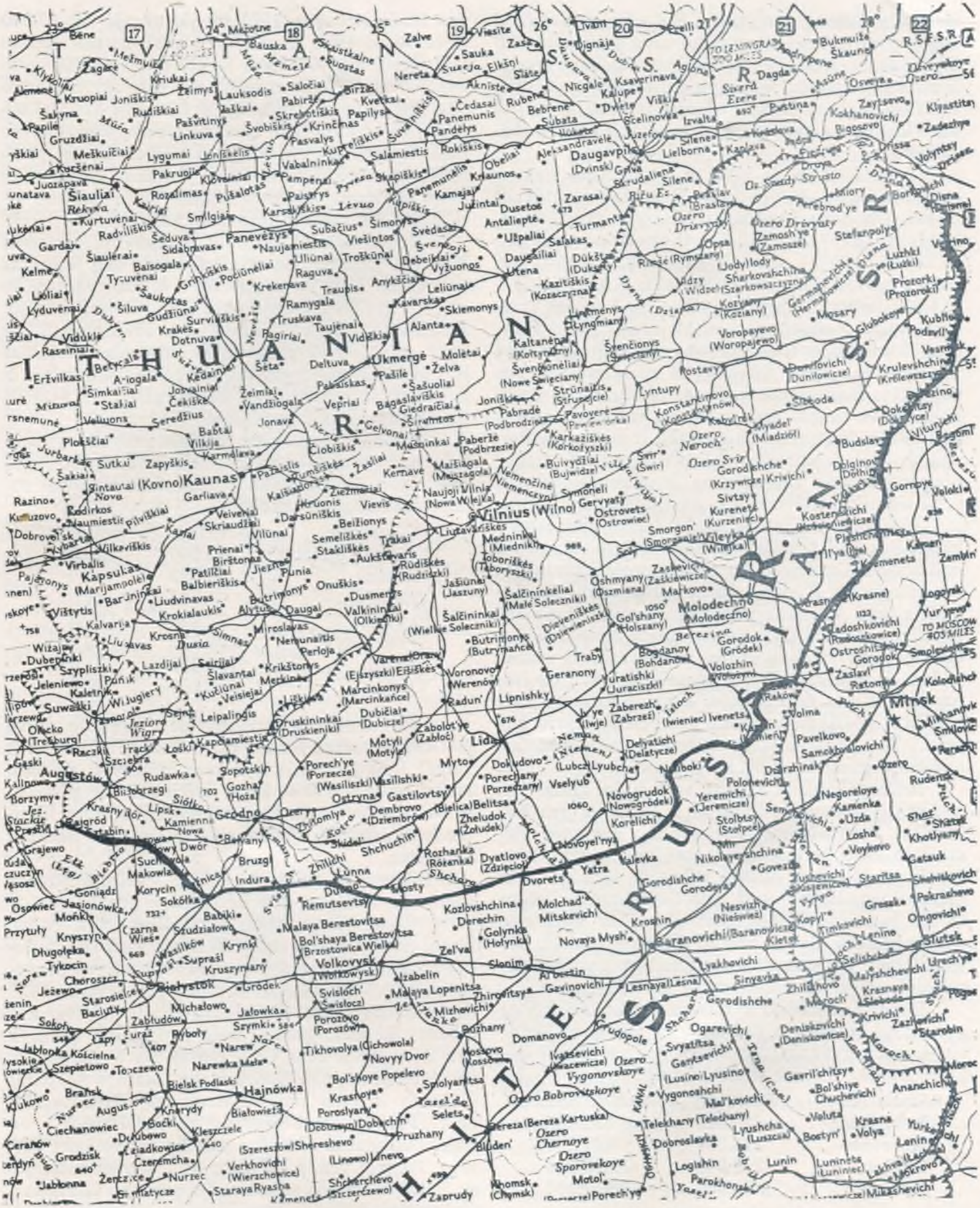

Etnografinės Lietuvos rytinės ir pietinės sienos, pagal dr. A. Budreckį (Iškarpa iš The National Geographic Magazine žemėlapio — atlas plate 38, Sept. 1958.

dar ir politinių sumetimų. Sulenkėję viršaičiai (starostos) ir kunigai patiekė savą statistiką valdininkams. Kadangi Stolypinas kėsinosi įvesti zemstvų santvarką Vilniaus gubernijoje, tai dvarininkai ir dvasininkai stengėsi išplėsti savo įtaką Vilnijoje, norėjo įrodyti rusams Vilnijos lenkiškumą.

Tarp 1861 m. ir 1897 m. gubernijos gyventojų skaičius padidėjo 90%. Būtų buvę natūralu padidėti ir lietuvių skaičiui. Tai yra, iki 1897 m. lietuvių turėjo būti 418.880 (Lebedkino skaičius) + 376.920 (90%), arba 795.800. 1897 m. rusų statistika užrašė lietuvių tik 279.877. Kitaip sakant, 515.923 lietuviai išnyko. Įdomu, kad lenkų skaičius staiga padidėjo ir kad atsirado "gudų katalikų" kategorija. Laikotarpio istorija liudija, kad po 1864 m. įvyko intensyvus rusinimas ir per bažnyčias lenkinimas, kadangi "gudų" arba slavų kalba buvo lingua franca, kuria valstietis galėjo susikalbėti ir su rusu valdininku ir su lenkų dvarininku bei dvasininku. Lietuvių tautinis sąmoningumas buvo nuslopintas ir atsirado tuteišų arba slaviškai kalbančiųjų kategorija.

Kadangi daugumas gudų buvo pravoslavų konfesijos, tai tuteišus galima laikyti slaviškai kalbančiais lietuviais. Tą pripažino ir žymus gudų etnografas Karskis, kuris savo studijoje daleidžia, kad Vilniaus gubernijoje gudų buvo tik 24,3% gyventojų (Beloruss, 5 psl.). Apie tuteišus Karskis rašė: "Gudų srities sienas aptarti mums padeda išimtinai kalba; to pasekoje, pvz., tie lietuviai Vilniaus gubernijoje, kurie šiuo metu kalba tiktai gudiškai, pas mus yra priskirti prie gudų ... Tuo būdu, žemiau apibrėžta sritis greičiau priklauso gudų šnektai, kaip tautai."

Antropologiškai žiūrint, vakariniai gudai yra iš tikrųjų suslavėję lietuviai ir jų sritis yra lietuviška. Pagrįsdamas savo studiją Pirmojo Pasaulinio karo belaisvių duomenimis, austrų antropologas Heschas padarė sekančią išvadą: "Die Litauer wanderten auch aus östlicherem Gebiet in ihr heutiges Wohngebiet ein. Das westliche weissrussische Gebiet war litauisch besiedelt. Die westlichen Weissrussen sind sicher grossenteils russisch-sprechende Litauer." (Hesch, 4 psl.).

Imant Lebedkino ir Korevos gana objektyvų gyventojų surašymą pagrindu ir išlaikant lietuvių-bendrų gyventojų santykį, galima išvesti lietuvių kilmės žmonių skaičių šitaip:

Statistika	*Lietuvių*	*Bendras skaičius*
Lebedkino	418.880	838.465
Korevos	386.000	857.000
1897 m.	795.800	1.393.200
1909 m.	880.000	1.550.057

Lenkams užėmus Vilniaus kraštą, jie stengėsi politiniais sumetimais įrodinėti, jog Vilnijoje yra maža lietuvių. 1921 m. jie užrašė tik 69.000 lietuvių, o 1931 m. 83.000. 1931 metais lenkai pripažino, kad Vilniaus ir Gardino srityse buvo 948.000 gudų arba tuteišų. Jei tose srityse buvo 324.700 gudų pravoslavų, tai likusieji 624.700 tuteišių buvo katalikai. Nėra abejonės, kad didesnė pusė tų tuteišių yra lietuvių kilmės. Be to, vadinamų lenkų didelis skaičius Vilniaus vaivadijoje kelia abejonių, kadangi lenkais buvo laikomi visi, kurie tik mokėjo lenkiškai kalbėti.

Besiremdama kalbiniu argumentu, Sovietų Sąjunga grąžino Lietuvai didesnę dalį Vilniaus apskrities. 1940 m. rugpjūčio 3 d. Maskva pasiūlė taipogi grąžinti 6 apylinkes: Švenčionių, Vidžių, Adutiškio, Astravo, Varanavo ir Rodūnios (7.200 km.^{2} su 300.000 gyventojų), kuriuose lietuviai sudarė didžiumą gyventojų. Tačiau, politiniais ir strateginiais sumetimais jie tegrąžino tik Adutiškio ir Švenčionių apylinkes.

Vokiečių okupacinė valdžia pravedė gyventojų surašymą 1942 m. gegužės 27 d. darbo jėgos reikalams. Jų statistika parodė, kad lietuviai sudarė sekančią proporciją:

Apskritis	*gyventojų*	*lietuvių %*
Vilnius (miestas)	143.500	20,5%
Ašmena	45.523	14,9
Eišiškės	60.456	47,0
Svyriai	77.920	20,4
Švenčionys	106.932	66,5
Trakai	108.814	71,0
Vilnius	150.103	49,1

Prie Lietuvos prijungtoje Vilnijoje buvo 309.494 lietuviai. Lenkų buvo 324.757. Atskaičius 73.371 lenkų kolonistų ir karo belaisvių, vietinių lenkų buvo 251.386. Beje, vokiečiai dar planavo priskirti prie Lietuvos Pastovio, Varpuvos, Drujos ir Brėslaujos apylinkes, kur jie rado lietuvių daugumą.

Žiūrint iš religinio taško, vietiniai Romos katalikai Vilnijoje yra lietuviai, o pravoslavai ir buvę unitai (Rytų apeigų katalikai) yra gudai. Pagal prof. Pakštą, religinė siena, kuri skiria lietuvius katalikus nuo gudų pravoslavų yra pravedama taip: Nuo Dauguvos eina į pietus palei 1920 m. sutarties sieną (Brėslauja - Pastovis - Naručio ežeras) iki Smurgainių; tada ji pasuka į vakarus pro Ašmeną ir eina vėl į pietus iki Nemuno. Po to, siena eina palei Nemuną, pasuka ties Ščiučinu į šiaurę ir eina palei Katros upę Druskininkų link. Paskui, ji vėl kerta į pietus Bebros upės link, palikdama Gardino miestą pravoslavų pusėje. Taipogi yra ir katalikų salų, kurios sutampa su lietuvių kalbos salomis: Prozorokai, Glubokai, Golubičiai, į pietus nuo Vileikos palei Beržūną, Naugardukas, Zietela, į pietus nuo Gardino miesto, palei Svisločiaus upę.

KALBOTYRA

Autochtonų kalba ir tarmės yra svarbus kriterijus, nustatant teritorijos tautybę. Etnografinėje Lietuvoje — tiksliau Lithuania Propria — iki XVIII a. vyravo lietuvių kalba. Po 1697 m. lietuvių kalba pradėjo nykti pakraštinių žmonių šnektoje. Visvien, kalbinėms sienoms ir susitraukus, dar išliko kalbiniai paminklai, kurie rodo teritorijos lietuviškumą. Prie kalbinio kriterijaus prisideda vietovardžiai. Seniausi vietovardžiai yra vandenvardžiai, o po jų eina gyvenvietės prie upių, kalvos, milžinkapiai ir t.t. Suvalkijoje, Gardine ir Vilniaus krašte vandenvardžiai yra lietuviški, ypač upės su galūnėmis *-ija*. Lietuviuose ežerai turi vyriškos giminės pavadinimus.

Anot etnografo Stalšans, 61% Pripetės intakų (nuo Pinos iki Lanės) turi jotvingių-lietuvių kilmės vardus (Pripetė, Pina, Jesiolda, Strumena, Tembra, Vinecė, Nočus, Labė). 16 iš 26 Narevo intakų turi lietuviškus vardus, kaip antai: Rudava, Kluona, Lutauna, Nareva, Rudna, Liza, Lukna, Supraslis, Langa, Nereslis, Šlija, Bebras, Sidra, Alšė, Lukas, Visa.

Tyrinėjant Lietuvos pietų ir rytų pakraščių vandenvardžius, sekantieji yra rasti lietuvių kilmės:

Dysnos apskrityje: upės — Dysna, Druja, Juoda, Degilas, Gulbija, Viešnys, Servečiai; ežerai — Dedynas, Aukšlys, Vašys.

Vileikos apskrityje: upės — Rakyta, Spengla, Smerdija, Ilgija, Iža, Vilija, Plemenė, Naročia, Užla; ežerai — Naročius (gudai dar vadina jį Moržalitevska), Medilas, Švokštas, Ašmenėlė, Uoksna, Smaltas.

Maladečino apskrityje: upės — Uša, Balta.

Valažino apskrityje: upės — Isločius, Šilvė, Beržūna, Gauja, Alšia, Velžė, Kliava, Lazūna, Juoda, Dzitva.

Naugarduko apskrityje: upės — Balaitė, Plisa, Zietela, Osa, Rūta, Jatra.

Ščiutino apskrityje: upės — Turija, Neviša, Spaža, Katra, Šventyčia.

Gardino apskrityje: upės — Gardinė, Asužė (Ožė), Mėta, Dorupis, Grūda, Versminis, Ratnyčia, Juodupis, Birva; ežerai — Grūdas, Salotas, Beržtas, Ilgis, Lyteželis.

Sokolkos-Kuznicos apskrityje: upės — Verecija, Svisločius, Alšė, Bebra, Sidra, Lašišinė, Akmena, Juodoji Ančia.

Augustavo apskrityje: upės — Mėta, Sainas, Sainelis, Kalna, Vilkuša, Tainas, Ančia; ežerai — Sirvas, Baltasis.

Vietovardžiai

Pietinė ir vakarinė Vilnija yra dzūkų kraštas. Norvegų filologas O. Brochas užtiko dzūkų tarmę 1895 m. Žirmūnuose, Bastūnuose ir Lydoje. M. J. Grinblato teigimu, sritis tarp Ašmenos ir Breslaujos yra augštaičių teritorija, o sritis tarp Ašmenos - Naugarduko ir Gardino buvo dregovičių suslavintų jotvingių. Anot Grinblato (žr. "K voprosu ob učastii litovcev v etnogeneze belorusov), daugelis Dysnos ir Vileikos gudų katalikų esą turį lietuviškas pavardes. Gausybė vietovardžių turi galūnes *-iski*, t.y., -iškis, -iškiai, -iškė, -iškės, kas liudija jų lietuviškąją kilmę. Visuose etnografinės Lietuvos pakraščiuose galima rasti lietuviškų vietovardžių. Svarbesni vietovardžiai duodami pagal apskritis:

Dysnos apskrityje: Dysna, Girstūnai, Graužė, Lipnagai, Žymgala, Saulukai, Saučionys, Lepeikiai, Kapteliai, Švila, Stašiuliai, Serpučiai, Pašvilė, Lieplėnai, Dailydavas, Kęstučiai, Pestūnai, Gediminavas, Treskūnai, Žerstvė, Armanavičiai (Germanavičiai), Dokšyčiai, Druja, Juodai, Rimkai, Bareikiai.

Vileikijos apskrityje: (vardas kilęs iš Vilijos upės), Mikališkės, Nestoniškės, Užnarotė, Spengla, Žadiškės, Vaistamas, Jukantai, Iža, Švedai, Žarai, Rabūnai, Latygala.

Maladečinos apskrityje: Anot plk. J. Vėgėlio senuose dokumentuose miestas pavadintas Meldėnai. 1389.XII.16 Dimitras Kaributas gavo Maladečiną, kuri tuomet kronikoje buvo pavadinta Meldany. Vietovardžiai: Gruzdavas, Lebedžiai, Užumedis, Ardilava, Palačionys, Lušėnai, Uša.

Valažino apskrityje: (miestelio vardas kilęs iš Velžės upės); Lugamėnai, Lazūnai, Gudenionai, Salos, Valdžikai, Pasaliai, Babrėnai, Joskūnai, Užberžis, Vyšniavas, Surviliškės, Trobos, Jurotiškės, Bežemiai, Dervagiai, Daunoriai, Jančiūnai, Uosgiriai, Šeškai, Židžiūnai, Pašviliai, Bokštai, Dora, Daubeniai, Peršojys.

Naugarduko apskrityje: Rūta, Zasečiai, Zietela, Dainava, Pagiriai, Kupiškiai.

Ščiutino apskrityje: Mastai, Arlia, Panemuniai, Dirvonys, Skribonys, Gaudava, Sen. Vosyliškės, Naujadvaris, Jokūbonys, Užubalis, Mikeliškės.

Gardino apskrityje: Skidlius, Kamantavas, Juronys, Ožiai, Virtališkės, Grandys, Marcinkonys, Pervalkas, Perlamas, Indūra, Ašuža, Beržtai, Ežeronys.

Sokolkos - Kuznicos apskrityje: Sakalėnai, Kilmonai, Eismantai, Maselionys, Aleksyčiai, Sidra, Naujadvaris.

Augustavo apskrityje: Žarnava, Jominiai, Riglaukiai, Babras, Adomonys, Karužai, Silvanonys.

LIETUVIŲ KALBOS SIENOS

XIX a. lietuvių kalbos sienos pradėjo gana greit trauktis. 1827 m. Kazimieras Tyšinskis, aprašydamas Vileikos gyventojus, teigė, kad "lietu-

viškai žmonės kalba už Rakytos upės. Ta kalba net kunigai sako jiems pamokslus."

Etnografas M. Balinskis rašė, kad 1849 m. lietuvių kalbą žmonės dar vartojo dešiniajame Nemuno krante, bet jau Vilniaus apskr. pietų dalyje maišėsi gudų ir lenkų kalbos. Trakai buvo beveik vien tik lietuviški. Lietuvių kalba išnyko iš Ašmenos miestelio, Alšėnų ir Vyšniavos. Lydos apskr. žmonės dar kalbėjo lietuviškai Beniakonyse, Eišiškėse, Žirmūnuose ir prie Dzitvos upės; už Lydos jau daug kur tuteišiai pradėjo kalbėti slaviškai (po prostemu).

Suvalkijoje Teodoras Narbutas vedė kalbos liniją per Bakalanavą į rytus Rospudos upe iki Baltojo ežero prie Augustavo, pro Studeną, Juodąją Ančią iki Nemuno.

Pagal 1905 m. *Vilniaus Žinių* žemėlapį, lietuvių kalbos linija ėjo nuo Drujos pro Vidžius, Pastovį, Svyrius, Žadiškes, Ašmeną, Dieveniškes, Subatninkus, Armoniškes, Žirmūnus, Užubalį, Sapackinę, Beržninkus, Seinus, Punską iki Galdapės. Bet dar iki pastarojo meto yra likę lietuvių salų į rytus nuo tos linijos. Dar prieš Didįjį karą Gluboko turguje valstiečiai tebekalbėjo lietuviškai. Anot 1936 m. Sovietų Akademijos Minske žemėlapio, 1936 m., pagal sovietų davinius (volosti s litovskim naseleniem po dannym našei kartoteki), Brėslaujos apskrity vyravo lietuvių kalba sekančiuose valsčiuose: Brėslaujos, Apso, Pelekų, Vidžių, Kamojo, Lentupio, Gervėčių, Benakaimio, Varanavo. Dysnos apskrityje tebebuvo lietuvių salos Gruzdavos, Miorų, Golubičių, Armanavičių ir Prozorokų valsčiuose.

Vileikos apskrityje, prie pat Vileikos, 1941 - 1944 m. 10 kaimų dar kalbėjo lietuviškai. Taipogi ir Krivičių kaimo gyventojai dar kalbėjo lietuviškai. 1961 m. Žadiškių apylinkėse dar 20 kaimų kalbėjo dzūkiškai.

Nors Maladečinos gyventojai yra sugudėję arba laiko save tuteišiais, 1957 m. Sovietų surengtoje dainų šventėje Maladečinos vietiniai žmonės pasirodė su lietuviškomis dainomis.

Valažino apskrityje, Lazūnų valsčiuje, iki XX a. buvo lietuvių kalbos sala iš 15 kaimų. Anot Myk. Biržiškos, Valažino apskrityje, tarpukary (1919-1940), 12.348 gyventojų dar kalbėjo lietuviškai. Ščiutino apskrityje Naujadvario, Arlios, Astrynos, Ščiutino, Vosyliškių, Roženkos valsčių gyventojai kalba lietuviškai. Naugarduko apskrityje yra lietuvių salos Zietelos, Zasečių ir Pagirių apylinkėse.

Halinos Turskos studija apie lenkų tarmę Vilniaus ir Švenčionių apskrityse įrodo, jog Vilniaus krašto lenkai, tai, daugumoje, sulenkėję lietuviai, o ne žmonės, atkeliavę iš etnografinės Lenkijos. Lietuvių įtaka į vietos lenkų šnektą yra gana ryški. Pavyzdžiui, vietiniai taria "k" vieton slaviškai "ch": kokac, kodz, kmiel (kochac, chodz, chmiel). Vilniaus lenkų kalboje nėra bendrinės giminės, jos vieton naudojama vyriška giminė, pvz.: vilniečiai taria "ten miasto" (plg. liet. tas miestas), vietoj "to miasto".

Vilnijos "gudiškos" tarmės yra lietuvių ir lenkų kalbų įtakoje. Gardino - Ašmenos - Lydos apskrityse gudai kirčiuoja dzūkiškai. Gudų tarmės greičiausia yra tuteišių žargonai, o ne lenkų ar gudų tikrosios tarmės. Vilnijos tarmės primena kun. Burbos užrašytą "Tėve mūsų" maldą: "Vina Ojca i Sina ir Duka sviętago, Omen. Jėzau Kristau. Ojčė nas, kuri jest niebik, senci imin Toje, boc volik stoja, ajce niebik, tak ir žeme, kleba našiaga paušedniaga daj nam dzisa i odpušč naša vinia, jak i mi adpuščaem svoim inavaicam, alia nas zbab oda všago žlago, Omen."

Visi šie faktai liudija, kad Vilnijos gyventojų slaviški žargonai yra XIX a. lenkinimo ir rusinimo politikos padariniai. Dar ir šiandieną etnografinės Lietuvos rytų ir pietų pakraščiuose tebėra lietuvių kalbos salų.

TAUTINĖ IŠRAIŠKA

Lojalumo tam tikrai tautai išraiškos yra svarbus faktorius sprendžiant teritorijos gyventojų tautybę. Nežiūrint smarkaus lenkinimo ir rusinimo, etnografinės Lietuvos ir net jos pakraščių gyventojai, dar ir XX a. dažnai, ar tai politiškai, ar tai kultūriškai vis pareiškia savo lietuviškumą. 1905 m. Gardino lietuviai prašė vyskupą, kad bažnyčioje būtų įvestos lietuviškos pamaldos. 1905 m. kun. Ignas Šopara klebonavo Dysnoje; jo parapijiečiai skaitė ir kalbėjo lietuviškai. Tokių pavyzdžių galima surankioti iš kiekvienos rytų ir pietų etnografinės Lietuvos apskrities.

Pirmojo Pasaulinio karo metu Gluboke veikė Lietuvių draugija nukentėjusiems nuo karo šelpti. XX a. Ikaznės žmonės dar kalbėjo lietuviškai. Ten veikė kun. Buivydas, kuris platino lietuviškas knygas. 1919 m. vasarą Ikaznės gyventojai prašė, kad jų miestelis būtų įjungtas į Lietuvos valstybę. Ikaznės gudai ir lietuviai savanoriais stojo į Lietuvos kariuomenę.

Lietuvos respublikai atsikūrus, visa eilė pietinių ir rytinių vietovių pareiškė norą įsijungti į Lietuvos valstybę. Štai žymesni pavyzdžiai: Seinų gyventojai 1919.VII.6 suorganizavo lietuvišką administraciją. 1920.VII. Seinų gyventojai atsikratė lenkų ir paprašė, kad Lietuvos kariuomenė užimtų miestelį. 1920 Varanavo ir Gardino gyventojai paprašė Lietuvos kariuomenę užimti tuos miestus. Gyventojams paprašius, Lietuvos kariuomenė užėmė Stabiną (1920.IX.4) ir Lipską (1920.VIII.20). Rapolas Skipitis savo atsiminimuose rašo, kad 1920 m. nustatant sienas, 3 delegatai iš Šarkauščinos atėjo pas jį į Vidžmorę ir

pareiškė: "Lietuvos siena šiaurėje turėtų prasidėti ne nuo Drujos, bet nuo Drisos ir eiti į pietus pro Armanavičius ir Gluboką . . . traukia mus dabar labiau prie lietuvių negu rusų." (Skipitis, 299-300 pp.).

Lenkų okupacijos metu, nežiūrint žiaurios pilsudskininkų polonizavimo politikos, Vilniaus krašte veikė 350 lietuviškų pradžios mokyklų, 30 darželių, 2 gimnazijos ir mokytojų seminarija. Šv. Kazimiero draugija turėjo 476 skyrius (37 skyriai Gardino apskrityje). 1928 m. buvo 20 lietuvių mokyklų Gardino apskrityje, 11 mokyklų Ašmenos apskrityje ir 2 mokyklos Lydos apskrityje (Šapoka, 135 psl.). Įvairiuose valsčiuose lietuviai prašė savų mokyklų, bet lenkų švietimo įstaigos jų norų netenkino ir dar net uždarinėjo veikiančias mokyklas.

Vokiečiams užėmus visą Lietuvą, 1941-44 m. Gardine, Lydoje, Marcinkonyse, Pariečėje, Pervalke, Ratnyčioje, Ašmenoje atsirado lietuvių komitetai. Dalys Brėslaujos, Ašmenos, Gardino ir Lydos apskričių dėl aiškaus lietuviškumo buvo vokiečių prijungtos prie Lietuvos. 1942-1943 m. Gardino apskrityje veikė 26 lietuvių mokyklos, Lydos apskrities lietuviai planavo įsteigti 37 mokyklas. Tačiau sovietų grįžimas užgniaužė tautinę veiklą. Sovietų 1946 m. statistika vistik pripažino, kad dar esą lietuviškų kaimų netoli Ašmenos, Lydos ir Naugarduko. Nors šiandieną nyksta lietuvių kalba rytuose, daugelis vadinamų tuteišių, kurie pasivadina "katalikais", pripažįsta, jog jų tėvai ar seneliai esą buvę lietuviai, arba mokėję lietuviškai, ogi jie patys esą "vietiniai". Šiandieną tose srityse vyksta smarkus rusų kolonizavimas, net gudams gresia nutautinimo pavojus. Pagal 1959 m. Sovietų gyventojų surašymą Gudijos vakarinėse srityse dar 40.000 žmonių tebekalba lietuviškai. Kitų lietuvių autochtonų likimas nėra aiškus.

BIBLIOGRAFIJA:

W. Antoniewicz, "Czasy przedhistoryczne i wczesnodziejowe Ziemi Wilenskiej," Wilno i Ziemia Wilenska, I, 1930.
M'chal Balinski, Historia Miasta Wilna, I (1836), II (1837).
Algirdas Budreckis, Demographic Problems of Vilnius Province, 1860-1960 (rankraštis, 1963).
Samuel Cross, The Russian Primary Chronicle, Boston, 1930.
R. D'Erkert, Atlas Etnographique de provinces habitees en totalite ou en partie par les Polonais, St. Peterburg, 1863.
Jan Dlugosz, Historiae Poloniae Annales Poloniae, II, Krakow, 1873.
M. J. Grinblat, "K voprosu ob učastii litovcev v etnogeneze belorusov," Trudy Pribaltiskoi objedinennoi kompleksnoi ekspedicii I-II, Moskva, 1958-59.
Michael Hesch, Letten, Litauer, Weissrussen, Wien, 1933.
Jan Jakubowski, "Powiat grodzienski w XVI w.," Prace Komisji Atlasu Historycznego Polski, III, 1934.
— "Studya nad stosunkami narodowosciawemi na Litwie przed Unią Lubelską, 1912.
M. Janžul, Dokumenti obiasniaiuščije istorii zapadnorusskago kraja i ego otnošenia k Rossii i Polše, St. Peterburg, 1865.
A. Kaminski, Jacwiez, Lodz, 1953.
Evfremii F. Karsky, Belorussy, I, Varšuva, 1903.
A. Koreva, Materialii dlia geografii i statistiki Rosi, sobrannie oficerami generalnago štaba Vilenskoi gubernii, 1961.
Mikhael Lebedkin, O plemennom sostave narodoselenija zapadnago kraja Rossiskoi Imperii, 1863.
H. Lowmianski, Rys historyczny wojewodztwa nowogrodzkiego w jego dzisiejszych granicach, 1935.
— Studya nad początkami spoleczenstwa i panstwa litewskiego, II, 1932.
Werner Markert, red., Polen, Koeln, 1959.
Jerzy Nalepa, Jacwięgowie, Bialystok, 1964.
Kazys Pakštas, "Changing Population in Lithuania", Lituanus No. 1(10) New York, 1957.
— "National and State Boundaries", Lituanus, Vol. 3, New York, 1959.
Henryk Paszkiewicz, The Origin of Russia, New York, 1954.
Polnoe Sobrannie Russkich Letopisei, I, II.
A. Prochaska, Codex Epistolaris Vitoldi, 1882.
Vygandas Purickis, "Vilniaus krašto lietuvybė", Mūsų Vilnius, No. 22-24, Kaunas, 1931.
J. Puzyna, ',Korjat i Korjatowiczi", Atheneum Wilenskie, 1930.
K. Stalšans, Latviešu un lietuviešu austrumu apgabalu likteni, Čikaga, 1958.
Adolfas Šapoka, Vilnius in the Life of Lithuania, Toronto, 1962.
Halina Turska, "Język polski na Wilensczyzne", Wilno i Ziemia Wilenska, I, 1930.
Bronius Zumeris, "Lietuvos sienos prie Vilniaus vartų", Tėvynės Sargas, 1965 1(26).

PAMINKLAS DR. KAZIUI GRINIUI

Kapų puošimo dieną, gegužės 30, Lietuvių tautinėse kapinėse, Čikagoje, įvyko iškilmingas buvusio Lietuvos Respublikos prezidento Dr. Kazio Griniaus paminklo atidengimas. Iškilmėse dalyvavo apie pora tūkstančių žmonių, eilė organizacijų su gėlėmis ir vėliavomis ir veikėjai - kalbėtojai.

Mintis pastatyti paminklą Dr. Kaziui Griniui kilo prieš kelerius metus Kapinių valdyboje. Pernai, minint Dr. K. Griniaus 100-tąją gimimo sukaktį, šis planas buvo pradėtas vykdyti paskiriant visą sekciją žemės paminklui ir kreipiantis į lietuvių visuomenę lėšoms sutelkti. Paminklo projektui ir biustui paruošti buvo pakviestas skulptorius **Ramojus Mozoliauskas** kuris ne tik jį paruošė, bet pravedė visus statybos ir paminklo dekoravimo darbus. Pabrėžiant šio darbo talką, paminklo užpakalyje iškalta Vermonto granito kolonoje: "Paminklas pastatytas Lietuvių Visuomenės".

Šis paminklas žymi pirmą Dr. Kazio Griniaus asmens įamžinimą ne tik JAV, bet ir Lietuvoje. Kiek žinoma, paminklą puošiąs biustas yra taip pat pirmas, nes kol Dr. K. Grinius buvo gyvas, jis niekad nesiekė populiarumo, buvo kuklus ir pavyzdingai darbštus. Žmogui, kurio gyvenimas sutapo su lietuvių tautiniu atgimimu, kuris asmeniškai dalyvavo valstybės kūrime ir jos vystymesi, kuris su tauta pergyveno okupacijas, tremtį ir emigraciją, šis pirmas paminklas tegali būti tik simboliškas įvertinimas — toks pat simbolis, kokiu buvo visą lietuvių epochą apimąs jo gyvenimas. Trumpas įrašas paminkle "Tautos Žadintojas, Varpininkas" nepajėgia nusakyti daugialypės šio lietuvio asmenybės.

Tokios plačios gyvenimo dirvos apibūdinimui paminklo akmuo tegali būti simbolis, kad žmogus ir jo mintys dar neužmirštos — jos vertinamos ir dar šiandien tebetarnauja tautos labui. Tegul tad, šis paminklas byloja visiems, Dr. Kazio Griniaus žodžiais, parašytais 1920 metais — **"Priešininkų, daug, o mūs mažai. Taigi turime stengtis darbą už du atlikti!"**

Paminklo atidengimo iškilmės buvo pradėtos Dr. K. Griniaus Paminklui statyti komiteto pirmininko Povilo Daubaro kuris pakvietė Antaną Kučį jas pravesti. Lietuvos Generalinis Konsulas Petras Daužvardis atidengė paminklą. Pagrindinis kalbėtojas buvo "Naujienų" redaktorius Pijus Grigaitis, kuris, bene dvidešimčia metų jaunesnis už Dr. K. Grinių būdamas, pradėjo savo visuomeninką veiklą Dr. K. Griniaus akivaizdoje, 1905 metais. Organizacijų vardu kalbėjo: J. J. Bachunas, J. Jasaitis, V. Šimkus, J. Budrys, A. Rudis, R. Skipitis, J. Bertašius, M. Gudelis. Dr. Kazio Griniaus šeimą atstovavo iš Kalifornijos atvykęs sūnus Liūtas.

BENDRA FRONTO PADĖTIS LIETUVOJE
1919 M. VASARIO-KOVO MĖN.

KAZYS ALIŠAUSKAS

Vasario mėnesio kautynėms prie Kėdainių, Jiezno ir Alytaus pasibaigus, rusų-bolševikų Pskovo divizija aprimo ir negrasino daugiau pulti. Ji stovėjo: Daugai, Stakliškės, Žasliai, Pagelažiai, Bukonys ribcje. Lietuvių sargybos šio fronto ruože stovėjo: į rytus nuo Alytaus (Pateronys, Švobiškiai, Domantonys, Venciūnai, Uliškės . . . kaimuose) — 1 p. pulko; Prienuose, Jiezne, Pakuonyje, Rumšiškėse ir Kaišiadoryse stovėjo maži sargybų dalinėliai iš 2. p.p. Arčiau ir sąlytyje su priešu šį fronto barą saugojo saksų savanorių daliniai, kurie buvo užėmę: Kruonį, Kaišiadoris, Jonavą ir Žeimius (pulko štabas). Protarpiuose patruliavo raiteliai: lietuvių husarai ir 2 p.p. raitų žvalgų komanda. Šis fronto ruožas iki balandžio mėn. buvo ramus. Susirėmimai su priešu buvo reti ir tai vien tik žvalgomųjų patrulių.

Kaip mūsų, taip ir rusų-bolševikų, frontas nebuvo užimtas ištisai. Didesni kariuomenės susitelkimai buvo tik didesnėse gyvenvietėse, saugojamos buvo tik svarbesnės kryptys. Pro neužimtus tarpus, vietos gyventojams padedant, atvykdavo iš Vilniaus miesto ir kitų priešo užimtų vietų pabėgėliai, kurie suteikdavo žinių apie rusų kariuomenę ir bendrai apie bolševikų veiklą.

Iš Pskovo divizijos pabėgdavo į mūsų pusę karininkų ir kareivių. Pabėgėlių tarpe buvo ir lietuvių. Vieni iš jų (karininkai) buvo mobilizuoti į bolševikų raudonąją armiją Rusijoje, kiti stojo savanoriais pas bolševikus, bet pamatę, kad Lietuva atsistato ir kad jie ne tuo keliu nuėjo, pabėgdavo su ginklais ir arkliais pas savuosius. Pas bolševikus kariuomenėje pasiliko tik V. Kapsuko-Mickevičiaus šalininkai, kuriems su lietuviais buvo nepakeliui.

Kėdainių fronto ruožas nuolatos buvo judrus. Iniciatyvą reiškė karin. J. Variakojo vadovaujamas Panevėžio Atskiras batalionas. Nuolatos budėdamas, jis telkė savanorius, kuriuos pamokęs šaudyti, tuojaus siųsdavo į frontą sargybų tarnybai. Sekimo, žvalgymo, patruliavimo ir kitų karinių dalykų savanoriai pramokdavo karo lauke. Ginklus, šaudmenis ir kartais aprangos, Panevėžio batalionas gaudavo iš Kauno. Maistu ir pašaru, pradžioje, apsirūpindavo iš vietos išteklių, vėliau tiekė kariuomenės intendantūra.

Per trumpą laiką batalionas susikūrė ir kovo 22 d. tapo pavadintas "Panevėžio Atskiru batalionu". Kuo daugiau batalionas stiprėjo, tuo dažniau jis vykdė priešo puolimus. Tokį priešo puolimai buvo praminti "ekspedicijomis". Šių ekspedicijų tikslas buvo: nebeduoti priešui ramybės ir jį demoralizuoti; antra, aktyviai veikdami, įgydavo pasitikėjimą vietos gyventojų tarpe ir dėl to sulaukdavo daugiau savanorių, kurių daugelis ateidavo iš priešo užimtų sričių.[1] Ekspedicijos daugiausia būdavo vykdomos naktį, priešo stovėjimo vietą pirma gerai iššvalgius. Didesnėms ekspedicijoms vadovaudavo karininkai, mažesnėms — savanoriai, daugumoje moksleiviai, kurie gerai žinojo vietos apylinkę.

Panevėžio Atskiras batalionas buvo užėmęs ir stiprias užtvaras laikė: Šėtoje, prie vieškelio Apytalaukis - Lančiūnava ir Dotnuvoje. Tarpekliuose stovėjo lauko sargybos. Rusų Pskovo divizijos 1 ir 2 šaulių pulkai stovėjo riboje: Pagelažiai, Panoteriai, Bukonys; Internacionalinės divizijos 30 ir 41 š. pulkai stovėjo riboje: Siesikai, Pagiriai, Ramygala, Krekenava, Paciūnėliai, Baisogala.

Reikšmingesnės ekspedicijos buvo įvykdytos vasario 11 ir 12 d. į Ramygalą ir Truskavą. Karin. J. Variakojis įsakė savanoriui Jurgiui Gegžnai (truskavietis) pasirinkti iš savanorių 20 vyrų, žinančius Truskavos ir Ramygalos apylinkes. Jiems buvo duotas uždavinys likviduoti Ramygaloje ir Truskavoje įsikūrusius bolševikų komitetus. Ryšiams buvo priskirti 3 raiti žvalgai. Vasario 11 naktį buvo suimtas Ramygalos bolševikų komitetas, o rytmetį, vasario 12 d., buvo suimtas ir Truskavos bolševikų komitetas. Rusų bolševikų sargybos pabėgo. Buvo paimta 2 telefono aparatai, keleta šautuvų ir 5 arkliai. Gyventojai buvo labai patenkinti, nes komitetai vargindavo gyventojus rekvizicijomis ir politiniu teroru.[2]

Vasario 17 d. buvo surengtas žygis į Surviliškį. Vadovavo savanoris Povilas Babickas, Panevėžio gimnazijos moksleivis. Surviliškyje buvo rastas tik vietos komitetas, kuris pasidavė be pasipriešinimo. Savanoriai, atlikę žygį, turėjo grįžti į Kėdainius, tačiau vietos gyventojų paraginti, nutarė likviduoti ir Krekenavos raudonųjų komi-

tetą. Krekenavą saugojo rusų bolševikų sargyba. Puolimas buvo įvykdytas naktį. Bolševikų sargyba budėjo ir todėl įvyko kautynės. Savanoriams, tačiau, įsiveržus į miestelį, rusai-bolševikai pabėgo. Kaikurie raudonieji komitetninkai buvo suimti, o miestelis — užimtas. To nakties puolimo metu žuvo savanoris Povilas Bičkus, pasižymėjęs žvalgyboje ir kautynėse prie Šėtos vasario mėn. pradžioje. Tai buvo pirmoji panevėžiečių auka kovoje dėl Tėvynės laisvės. Povilas Bičkus vasario 18 d. buvo parvežtas į Kėdainius ir palaidotas.[2]

Vasario 20 d. rusai-bolševikai, susilaukę paspirties, užėmė Ramygalą, Truskavą, Krekenavą ir net kėsinosi užimti Šėtą. Iš Ramygalos, Krekenavos ir Panevėžio apylinkių per Truskavą į Kėdainius atvykdavo daug savanorių, tad Truskavos netekimas buvo ypatingai skaudus, nes sutrukdė susižinojimą su gyventojais, esančiais priešo užnugaryje. Karin. J. Variakojis, todėl, įsakė karin. K. Dragūnevičiui su 2 karininkais ir 80 kareivių ir keleta raitųjų žvalgų pulti ir užimti Truskavą.[2]

Vasario 26 d. karin. K. Dragūnevičiaus kuopa puolė Truskavą. Po trumpų kautynių bolševikai iš miestelio pasitraukė. Truskavos puolimo metu žuvo du raiti žvalgai. Jie buvo bolševikų pagauti ir sušaudyti. Įsiveržę į miestelį panevėžiečiai radò tik jų lavonus, nebesuspėdami išgelbėti.[2]

Užėmus Truskavą, karin. J. Variakojis Truskavoje ir Surviliškyje pastatė stiprias užtvaras, kad saugotų šias svarbias kryptis į Kėdainius.

Nakčia, iš kovo 1 į 2, buvo įvykdyta ekspedicija į Pociūnėlius (apie 30 km. į šiaurę nuo Kėdainių). Pociūnėliuose stovėjo stipri bolševikų užtvara, apie 60-70 kovotojų su kulkosvaidžiais. Panevėžiečiai Pociūnėlius apsupo ir bolševikus išvijo; paėmė vieną kulkosvaidį, 12 arklių ir daug šaudmenų ir be nuostolių grįžo į Kėdainius. Bolševikai į Pociūnėlius daugiau nebegrįžo.

Nakčia, iš kovo 2 į 3 d., bolševikai buvo išvyti iš Pagirio. Paimta jų 7 į nelaisvę. Savieji grįžo be nuostolių. Pagiriuose pasiliko karin. J. Reikalos partizanai-pagirėnai.

Kovo 4 d. Kėdainių komendantūros kuopa, drauge su vokiečiais, puolė Baisogalos miestelį ir geležinkelio stotį. Po keletos valandų kovos bolševikai buvo priversti pasitraukti. Kuopa turėjo nuostolių keletą sužeistų. Priešo puolimai atsiimti Baisogalą buvo atremti.

Kovo 10 d. panevėžiečiai antru karu išvijo bolševikus iš Krekenavos. Prastovėję veik dieną Krekenavoje, jie pasitraukė į Kėdainius be nuostolių.

Kovo 12 d. mūsų viena 2 p.p. kuopa, vokiečių dvi pėst. kuopos su kulkosvaidžiais ir artilerija, išvyko iš Kėdainių į Baisogalą. Juos lydėjo šarvuotas traukinys. Kovo 13 d. rinktinė atvyko į Baisogalą. Iš ten pradėjo puolamąjį žygį į Šeduvą ir kovo 14 d. ją užėmė. Šeduvą gynė rusų bolševikų 41 š. pulkas. Didesnį pasipriešinimą rusai-bolševikai parodė tik prie Šeduvos miestelio. Artilerijos remiami, mūsų ir vokiečių pėstininkai, puolė ir užėmė miestelį ir geležinkelio stotį. Rusai-bolševikai pasitraukė Panevėžio link, — laikinai sąlytis su priešu nutrūko. Šarvuotas traukinys nuvyko į Linkaičius, o vėliau — į Radviliškį.

Karin. J. Motiejūnas-Valavičius su 2 p.p. kuopa nuvyko į Šiaulius, įsteigė Karo komendantūrą ir pasiskelbė Šiaulių miesto ir apskrities karo komendantu. Šeduvoje buvo paliktas mažas dalinėlis kareivių, kur taipgi buvo įsteigta laikina Karo komendantūra.

Balandžio 12 d. Šiauliuose buvo pradėtas steigti Šiaulių Atskiras batalionas. Bataliono vadu buvo paskirtas karin. Gaudešius.

Šiauliuose karin. J. Motiejūnas-Valevičius pareigose išbuvo iki balandžio 16 d. Į Šiaulius atvyko Krašto Apsaugos ministerio skirtas karo komendantu karin. A. Birontas. Su juo atvyko karin. J. Šimkus ir karo vald. Kaulakis. Karin. Motiejūnas-Valevičius, perdavęs pareigas karin. A. Birontui, su kuopa grįžo į Kauną A. Panemunėn ir buvo paskirtas 2 p.p. III bataliono vadu.

Pagirių partizanai. Pagiriai rusų-bolševikų buvo užimti 1919 m. sausio mėn. Jie tuojaus panaikino vietos gyventojų rinktą valsčiaus savivaldybę ir įsteigė revoliucinį komitetą. Gyventojai buvo apdėti rekvizicijomis. Kovoms prie Kėdainių ir Šėtos pasibaigus ir Šėtą užėmus lietuviams, Pagiriuose apsistojo gana daug rusų raudonarmiečių, kurie plėšė gyventojus. Rekvizicijų ir plėšikavimų iš kantrybės išvesti vietos gyventojai, 1919 m. vasario 28 d. Pagiriuose "Saulės" mokyklos patalpose, susirinko protesto mitingan. Mitinge pagiriečių vardu kalbėjo karin. J. Reikala, kuris smarkiai susikirto su komisarais. Tą pat dieną karin. J. Reikala patarė gyventojams gintis ir naktį suorganizavo 19 vyrų partizanų branduolį. Vėliau prisidėjo ir daugiau vyrų. Pradžioje buvo priimami tik raitieji, vėliau — ir pėstininkai. Partizanai pasirašė priesaiką ir vadu išsirinko karin. J. Reikalą. Jo padėjėjais buvo P. Dėdelė ir viršila M. Raila. Keletą kartų partizanai buvo pasitraukę į Šėtą, bet tuoj ir vėl sugrįždavo. Jie įsigijo vėliavą, kurios vienoje pusėje buvo Vytis ir raidės "1 P. G. S." (Pirmas Pagirių Gynimo Skyrius), kitoje pusėje — Aušros vartų Marija su įrašu "Tavo apgynimo šaukiamės". Vėliavą pašventino Šėtos klebonas kun. J. Tilvytis.[3]

Vyko nuolatinės kovos su rusais-bolševikais.

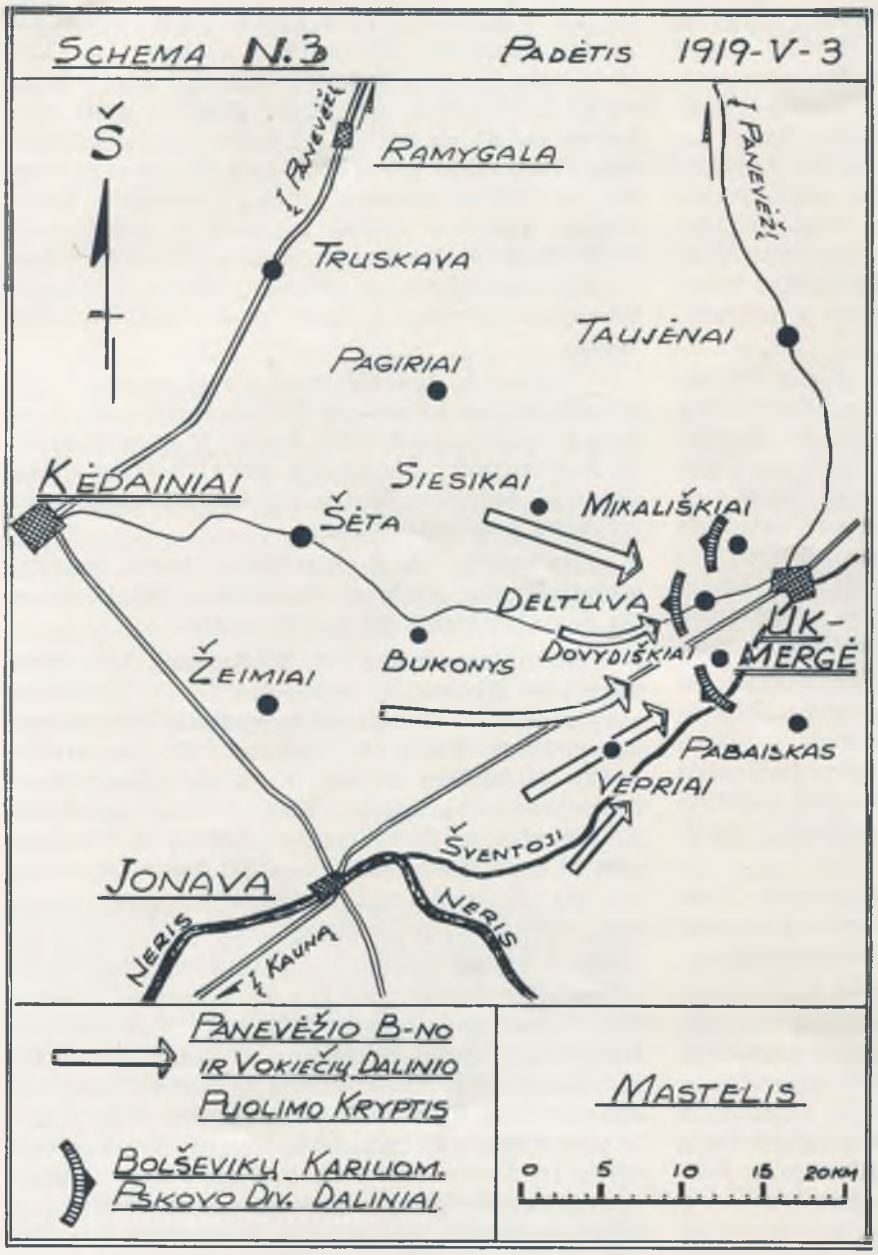

Galutinis Ukmergės užėmimas
(klišė iš J. Variakojis, 4 Pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo Pulkas, 1965.)

Kovo 2-3 d. pagiriečiai drauge su panevėžiečiais puolė Pagirio miestelį ir užėmė. Kovo 7 d. jie buvo priversti pasitraukti, bet kovo 8 d. ir vėl atsiėmė. Kovo 11 d. buvo atremtas bolševikų 3 kuopų puolimas, kurios žygiavo nuo Siesikų ir Vadoklių užimti Pagirius.[3] Kovo 22-26 d. Pagirių partizanai, sustiprinti panevėžiečių pėstininkais, raiteliais ir kulkosvaidininkais, įvykdė stambesnio masto ekspediciją, vadovaujant karin. J. Reikalai. Pradėjo Vadoklių puolimu. Tai darė, kaip aiškino karin. J. Reikala, "kad apsaugoti kairįjį sparną savo fronto." Kovo 22 d. jie puolė ir užėmė Vadoklius.[4]

Kovo 23 d. vėl visas jėgas sutelkė Pagiriuose. Kovo 24 d. jų vora iš Pagirių per Vaivadiškius išvyko į Peslių kaimą. Čia vora buvo perskirta į dvi dalis, tikslu pulti Lokinės dvarą, kuriame buvo stipri bolševikų užtvara. Pirmoji dalis vyko per Kirkučius, Mandučius į Milinius; antroji dalis — per Bitinus į Lokinės dvarą. Puolimas prasidėjo 10 val. Bolševikai paskubomis pasitraukė ir Lokinės dvaras 11 val. buvo užimtas. 12 val. vora iš Lokinės dvaro iššygiavo į Siesikus. Siesikai buvo užimti be pasipriešinimo. Siesikuose vora apsinakvojo.[4]

Kovo 25 d. vora iš Siesikų, kautynių tvarko-

je, išvyko į Pasodės vienkiemį, iš kurio bolševikai tuoj pabėgo. Vora tęsė puolimą Tarakų link. Bolševikai, po trumpų kautynių, pasitraukė iš Tarakų ir kiek vėliau — iš Panoterių.

Kovo 26 d. vora nieko nekliudoma grįžo atgal, vieni į Šėtą, kiti į Pagirius.[4]

Šio žygio metu, prie Vadoklių, buvo nukauti trys lietuviai kareiviai ir sužeisti 1 karininkas ir 6 kareiviai. Tolesnis žygis apsiėjo be nuostolių. Buvo paimta grobio 2 kulkosvaidžiai, 7 arkliai ir šaudmenų.

Pavasariui atėjus, nuo lietaus ir tirpstančio sniego pabiurus keliams, patvinus upeliams ir tapus klampioms ir sunkiai praeinamoms pelkėms ir miškams, partizanų kovos pasunkėjo. Todėl karin. J. Reikala, veikęs apie 2 mėn. su savo atskiru kautynių vienetu, nusprendė prisijungti prie Panevėžio Atskiro bataliono. Balandžio 23 d. visi Pagirių partizanai perėjo Panevėžio Atskiro bataliono vado valdžion. Raitieji pagiriečiai buvo paskirti į bataliono raitų žvalgų komandą, pėstininkai — bataliono sudėtyje sudarė atskirą kuopą. Vyresniojo amžiaus vyrai buvo paskirti nerikiuotės tarnybai. Visi partizanai pasirašė pasižadėjimą tarnauti Lietuvos kariuomenėje vienus metus. Karin. J. Reikala tapo paskirtas Panevėžio Atskiro bataliono vado padėjėju. Partizaninėse kovose iš viso žuvo šeši pagiriečiai.

Pirmasis Ukmergės puolimas. Kovo mėn. pabaigoje Panevėžio Atskiras batalionas buvo jau gerokai sustiprėjęs ir susiorganizavęs. Jame buvo 4 š. kuopos, kulkosvaidžių ir mokomoji kuopos, ryšių ir žvalgų komandos. Juo batalionas labiau stiprėjo, tuo daugiau pasitikėjo savo jėgomis. Kovo 24 d. į Kėdainius atvyko 1-os baterijos I būrys (2 patrankos) karin. Geigos vadovaujamas. Artilerijos būrys buvo skirtas Panevėžio Atskiro bataliono veiksmams paremti. Sulaukus savų artileristų, panevėžiečių nuotaikos ir pasitikėjimas savo jėgomis dar pakilo.

Tuo metu kariuomenės vadovybė Kaune planavo puolimą Vilnių paimti. Ukmergės miestas guli į šiaurę nuo Vilniaus, Vilniaus fronto sparne, tad Atskiros brigados vadas, karin. St. Nastopka, pasiūlė karin. J. Variakojui užimti Ukmergę. Ukmergės paėmimas, kariuomenės vadovybės manymu, palengvintų Vilniaus miesto užėmimą, kuris buvo numatytas vykdyti kelioms dienoms vėliau.

Karin. J. Variakojis, gavęs uždavinį paimti Ukmergę, tuoj pradėjo ruoštis, bet netikėtumai bolševikų pusėje supainiojo reikalą. Prieš pradedant vykdyti puolimą, karin. J. Variakojis gavo tikrų žinių, kad rusai-bolševikai pasitraukė iš Panevėžio miesto ir apylinkių Subačiaus - Rokiškio link. Jis nusprendė išnaudoti tą progą ir beveik pusę savo turimų jėgų tuoj pasiuntė užimti Panevėžį, kas žymiai susilpnino Ukmergės puolimą.

Kovo 27 d. karin. J. Variakojis, paėmęs su savimi dvi pėst. kuopas, būrį kulkosvaidžių ir būrį artilerijos, išvyko per Šėtą pulti ir paimti Ukmergę. Iki Milašiūnų kaimo, kuris yra prie kelio iš Trakų į Ukmergę, vora atvyko priešo nesutikusi. Tenka manyti, kad karin. J. Reikalos ekspedicija, kuri bolševikus išvaikė iš Vadoklių, Siesikų, Tarakų, Panoterių, atėmė jiems drąsą sugrįžti į pirma turėtas pozicijas.

Milašiūnuose karin. J. Variakojis sužinojo, kad Ukmergės apylinkėse yra Pskovo divizijos 1 ir 2 š. pulkai su artilerija. Priešas laiko užėmęs pozicijas: Dovidiškiai, Laibiškiai, Deltuva, Mikališkiai. Priešo artilerija išsidėsčiusi pozicijose prie vieškelio Deltuva - Ukmergė. Kovo 28 d. ankstyvą rytą prasidėjo kautynės. Karin. J. Variakojis vykdė puolimą su dviem kuopomis labai atsargiai. Puolančiuosius bolševikai pasitiko silpna artilerijos ir sunk. kulkosvaidžių ugnimi. Daugumas mūsų kareivių pirmą kartą pateko į artilerijos ugnį, kas juos truputį nervino. Prie šautuvų ir kulkosvaidžių ugnies jie buvo pripratę ir sugebėdavo slėptis ir prisitaikyti prie vietos. Karin. J. Variakojui ir kitiems šiame puolime dalyvavusiem vadam paaiškėjo, kad jie atsidūrė į priešo gerai paruoštą gynimosi poziciją. Jėgos nebuvo lygios: dvi kuopos prieš du š. pulkus. Plentu Jonava - Ukmergė niekas nepuolė, tad bolševikai galėjo koncentruoti ugnį. Tokioms aplinkybėms esant karin. J. Variakojis nusprendė pasitraukti.

Per šias kautynes artilerijos būrys, karin. Geigos vadovaujamas, užėmė poziciją prie Milašiūnų kaimo. Kovo 28 d. apie 15 val. buvo paleistas pirmas Lietuvos artilerijos šūvis kovoje dėl Tėvynės laisvės. Sviedinys pataikė į Deltuvos kleboniją, kur posėdžiavo bolševikų dalies štabas.[5] Pirmojo šūvio sviedinys įstrigo į klebonijos namo sieną. Vėliau sviedinys buvo išimtas ir gegužės mėn., kai buvo paimta Ukmergė, buvo perduotas Karo Muzėjui.[5]

Pasitraukimas vyko sekmingai. Kovo 29 d. vora buvo vėl Šėtoje. Pasitraukiant buvo paliktos užtvaros Bukonyse, Siesikuose ir Pagiriuose. Artilerijos būrys sustojo pozicijoje prie dvaro Pašumerys. Nuostoliai mūsų pusėje: 2 nukauti ir 2 sužeisti. Grobio buvo paimta 12 belaisvių, 1 kulkosvaidis ir lauko virtuvė. Kovo 30, 31 ir balandžio 1 d. buvo ramu.

Balandžio 2 d. bolševikai pradėjo pulti. Pirmiausiai užėmė Bukonis, Siesikus, ir Pagirius. Toliau, puolė Šėtos miestelį ir privertė mūsiškius pasitraukti. Tuo metu karin. J. Variakojo čia nebuvo, nes buvo išvykęs į Panevėžį. Balandžio 3 d. buvo įvykdytas priešpuolis ir Šėta buvo vėl

atsiimta. Kautynės šiame fronto ruože trumpam aprimo.

Panevėžio užėmimas ir pasitraukimas iš jo. Panevėžio apylinkėse, Ramygala, Krekenava, Pociūnėliai, Baisogala ir Šeduva vietovėse veikė 30 ir 41 š. pulkai. Į šiaurę, prie Levenės ir Mūšos upių veikė 39 ir 47 š. pulkai. Šie pulkai priklausė Internacionalinei divizijai, kurios štabas iš Šiaulių kovo mėn. buvo persikėlęs į Panevėžį ir laikinai ten apsistojęs. Divizija turėjo dar du š. pulkus ir du komunistinius batalionus rezerve. Visą diviziją, išskyrus 6 latvių komunistų pulką, sudarė rusai, daugumoje bolševikų mobilizuoti. Pulkų numeracija buvo dažnai keičiama. Rusai kariauti nenorėjo, jie buvo prievartaujami ir dažnai sukildavo. Specialios paskirties komunistiniai batalionai ir latvių 6 komunistų pulkas buvo naudojami sukilusiems rusams malšinti ir prievartauti, kad kariautų. Fronto linijoje 6 latvių komunistų pulkas pasirodydavo tik kritiškais momentais, trumpam laikui. Komunistiniai specialios paskirties batalionai nepasirodydavo veik niekados. Rusai žinojo, kad kovo 22 d. Joniškėlyje sukilo 8 Žemaičių komunistų pulkas. Jaunesnysis pulko sąstatas prisidėjo prie Joniškėlio partizanų. Tuo laiku mūsų kariuomenei buvo išduoti vokiški pilkos spalvos uniforminiai rūbai. Visa tai neigiamai paveikė rusų nuotaikas. Rusai pradėjo kalbėti, kad vėl tenka su vokiečiais kariauti ir kad jie yra apgaudinėjami savų komisarų ir vadų. Vėliau, reikšdami atvirą pasipriešinimą, jie sukilo. Sukilę, pasitraukė iš fronto ir iš Panevėžio. Sukilėliai pakrikai nužygiavo Daugpilio link. Pakelyje juos suėmė į spastus 6 latvių komunistų pulkas, drauge su komunistiniais batalionais ir taip numalšino.[4]

Karin. J. Variakojis, sužinojęs apie bolševikų pasitraukimą iš Panevėžio, tuoj sudarė rinktinę Panevėžiui užimti. Tačiau neatsisakė ir nuo uždavinio, kurį jam įsakė Atskiros brigados vadas, t.y. pulti ir užimti Ukmergę. Panevėžiui užimti karin. J. Variakojis paskyrė 1 ir 2 kuopas, mokomąją kuopą ir 2 kulkosvaidžius. Kuopos buvo mažos; 2 kuopos buvo tik pusės sudėties. Šios rinktinės vadu buvo paskirtas karin. K. Dragūnevičius, mokomosios kuopos vadas. Karin. K. Dragūnevičius žygį pradėjo kovo 26 d. ankstį rytą. Žygiavo trumpiausiu keliu be ilgesnių sustojimų, nesutikdamas niekur pasipriešinimo. Kovo 27 d. rinktinė atvyko į Panevėžį. Panevėžyje bolševikų nebuvo jau 2-3 dienos ir vietos gyventojai miesto apsaugai buvo suorganizavę laikinąją miliciją. Kiek vėliau, karin. K. Dragūnevičius pasiuntė karin. J. Variakojui šį pranešimą: "Panevėžin atvykome kovo 27 d. 11 val. iš ryto. Sutikti buvome labai gerai. Pagal pranešimus mūsų žvalgų, išsiųstų į priešo pusę, raudonosios armijos dalys randasi nuo Panevėžio 35-40 kilometrų. Iš pasakų žmonių bolševikai latviai mušasi su rusais bolševikais palei Obelius prie Dvinsko. Laukiame kuo greičiausio pribuvimo Jūsų į Panevėžį, nes, pagal paskalas, bolševikai nori vėl Panevėžį užimti, o mes nežinau ar atsimušime su savo jėgomis. 1919 m. kovo 30 d. 11 v. ryto."[4]

Karin. J. Variakojis, baigęs nepasisekusią Ukmergės puolimo operaciją, iš Šėtos išvyko į Panevėžį, kur atvykęs kovo 31 d., perėmė vadovavimą. Karin. K. Dragūnevičiaus pranešimą jis gavo vėliau, nes su pranešimu siųstasis raitelis pakelėje su juo prasilenkė.. Žinių jis gavo vietoje, aplinkybės nebuvo žymiai pasikeitusios.

Balandžio 2d. rusai-bolševikai priartėjo prie Subačiaus miestelio ir tęsė puolamąjį žygį Panevėžio link. Balandžio 3 d. jie prisiartino prie Panevėžio.

Karin. J. Variakojis nusprendė ginti miestą. Savo turimas mažas jėgas išdėstė: šiaurės rytų miesto pusėje pozicijas užėmė 1 kuopa, vadovaujama karin. V. Snarskio, o vakarų pusėje — 2 kuopa, vadovaujama karin. J. Jurėno. Mokomoji kuopa buvo palikta atsargoje Panevėžio meiste.

Balandžio 4 d. auštant rusų bolševikų artilerija pradėjo šaudyti į miestą. Į šiaurę nuo miesto pasigirdo smarkus kulkosvaidžių ir šautuvų šaudymas — ten kovėsi 1 kuopa; jai sustiprinti buvo pasiųsta mokomoji kuopa. 2 kuopos bare priešas puolimą pradėjo vėliau. Pasirodančius žvalgus kuopa lengvai ugnimi nuvydavo atgal. Rusai-bolševikai, turėdami žymiai daugiau jėgų, pradėjo vykdyti abipusį Panevėžio miesto apėjimą. Apie 10 val. bolševikų kelios kuopos pradėjo vykdyti puolimą nuo Staniūnų dvaro Naujųjų kapinių link. 1 ir mokomoji kuopos neatlaikė priešo puolimo ir pradėjo trauktis. Kautynės persimetė į miestą. Karin. J. Variakojis įsakė trauktis. Iš Panevėžio miesto daliniai pasitraukė Smilgių gatve, nes Ramygalos gatvė jau buvo priešo užimta. Karin. J. Variakojis savo vadovietę turėjo turgavietėje, traukėsi pavėluotai ir vos nepateko į priešo rankas. Pasitraukusios visos trys kuopos susirinko už miesto prie Savitiškio dvaro.[6] Pasitraukimo tolesnis žygis buvo pradėtas tuojau.

Nuostoliai buvo nedideli, vien keletas sunkiai sužeistų. Panevėžyje rinktinė išbuvo 8 dienas ir tuo metu sekmingai rinko savanorius. Naujai atėjusiems savanoriams ginklai nebuvo duodami, nes jų rinktinė neturėjo. Žygio metu savanorių naujokų vora buvo didesnė, negu trijų kuopų rinktinės, kuri buvo užėmusi Panevėžį. Tarp stojusių į kariuomenę buvo karininkų ir puskarininkių, jų tarpe karininkai broliai Juozas ir Tomas Vidugiriai.[1]

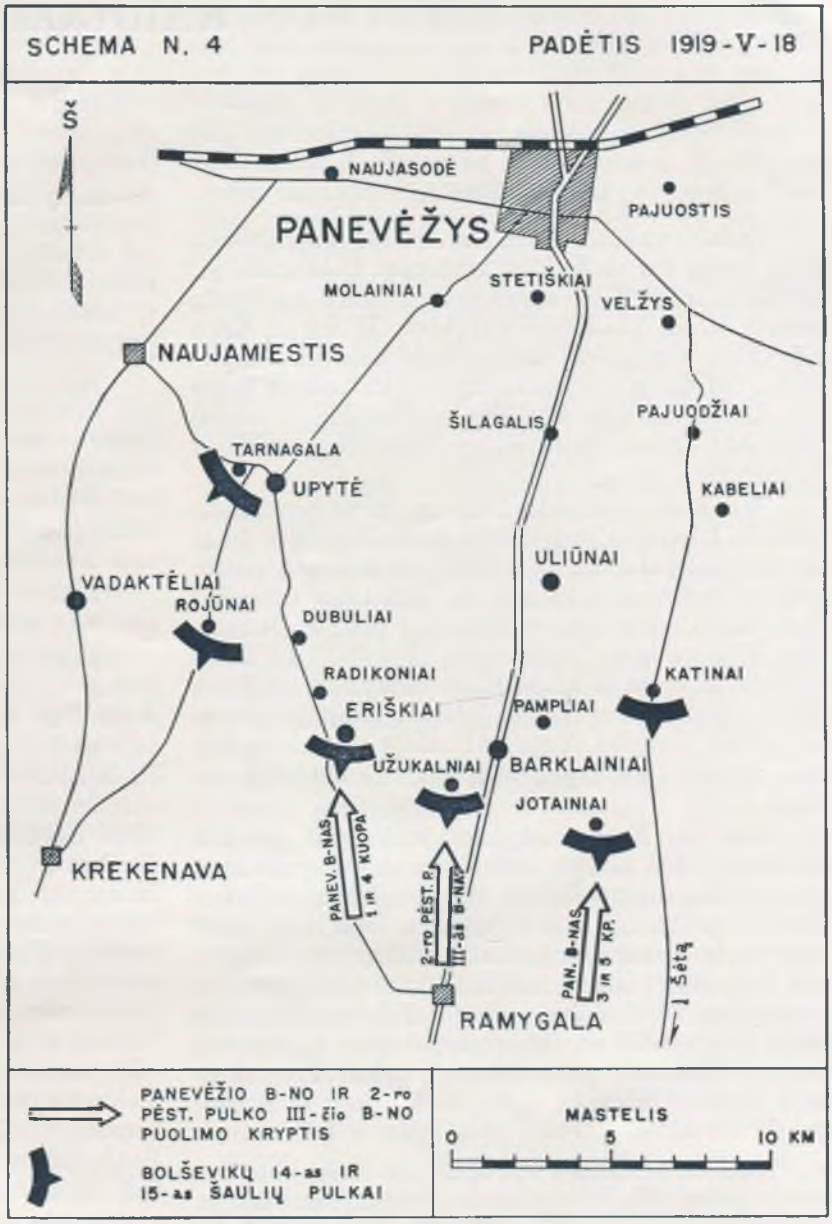

Galutinis Panevėžio paėmimas
(klišė iš J. Variakojis, 4 Pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo Pulkas, 1965.)

Rinktinė per Šeduvą, Baisogalą pasitraukė į Kėdainius. Balandžio 5 d. Panevėžio Atskiras batalionas vėl užėmė apsaugos ribą bare: Šėta, Truskava ir Surviliškis. Po trumpo poilsio panevėžiečiai vėl pradėjo vykdyti "ekspedicijas", kad priešui nebeduoti ramybės ir jį demoralizuoti.

LITERATŪRA:

1. J. Variakojis. 4 pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulkas. 1965 m. Brooklyn.
2. Kazys Kubilius. Taip pradėjome kovas. Karo Archyvas IV tomas.
3. Lietuvių Enciklopedija. Pagiriai. XXI tomas.
4. Kap. Urbšys. Pirmosios mūsų kariuomenės operacijos. Mūsų Žinynas nr. 3, 1927 m.
5. Art. kpt. Šipelis. Artilerijos gyvenimo pirmas dešimtmetis. Mūsų Žinynas nr. 45, 1928 m.
6. J. Variakojis, 4 pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulkas, 1965 m. Brooklyn.

Ponas A. S. TREČIOKAS, gyv. Orange, N. J. atsiuntė KARIO redakcijai dovanų — 24 egz. Lietuvoje leisto 1938-39 metais KARIO.

Nuoširdžiai dėkojame p. Trečiokui už šią vertingą ir mums taip brangią dovaną. KARYS

LIETUVOS KARIUOMENĖJE

J. VAIČELIŪNAS

MŪSŲ VADAI

Vadais vadinu Karo mokyklos karininkus, kurie buvo tos mokyklos etatuose. Lektoriai, gi, kariškiai ir civiliai, atvykdavo į Karo mokyklą dėstyti jiems paskirtus dalykus. Buvo ir Karo mokyklos karininkų, kurie dėstė teoretinius dalykus, bet dauguma tos mokyklos karininkų buvo vienokie ar kitokie kariūnų viršininkai ir vadovavo kariūnams praktiškame karinių veiksmų apmokyme.

Pati Karo mokykla 1929 m. buvo pavadinta Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo Mokykla. Tais metais mokyklai buvo įteikta vėliava. Ją įteikė pats valstybės prezidentas A. Smetona tuolaikiniam Karo mokyklos viršininkui plk. P. Jurgaičiui. Vėliava buvo pagaminta už 4,000 litų Šveicarijoje. Ji buvo laikoma Karo mokyklos iškilmių salėje, puošnioje spintoje. Vėliavą saugojo kariūnų garbės sargyba. Toje pat salėje ant sienų kabojo įrėminti mokyklą baigusiųjų karininkų sąrašai.

1930 m. Karo mokyklos vadovybė gerokai pasikeitė. Jos nauju viršininku buvo paskirtas gen. št. plk. Jonas Jackus, tik prieš metus Čekoslovakijoje baigęs augštąją karo mokyklą (akademiją) ir Vyriausiame štabe vadovavęs IV skyriui. Išvaizdos, laikysenos ir figūros atžvilgiu jam galėjo pavydėti kiekvienas kariūnas. Naujųjų Metų proga 1932 m. jis buvo pakeltas į generolo laipsnį. Kaikurie civiliai asmenys, kurie nepažindavo karinių laipsnių, gen. Jackų, kad ir su generolo ženklais, kartais palaikydavo leitenantu:

1932 m. pradžioje kartą buvau mokyklos budėtojo padėjėju. Mokyklos budėtojas buvo išėjęs į užsiėmimų aikštę, kur vyko kariūnų aspirantų rikiuotės mokymas. Aš likau jo vietoje. Sėdėjau budėtojo kambaryje prie stalo ir skaičiau laikraštį. Štai, atsidaro durys ir įeina gen. Jackus, ir paskui jį koks tai civilis. Aš pašokau ir generolą pasitikau su raportu. Jis pasakė, kad čia yra atvykęs vienas tautietis iš provincijos. Jis nori pasimatyti su vienu kariūnu aspirantu. Liepė, kad aš iškviesčiau tą kariūną. Generolas ėjo iš kambario ir aš jį palydėjau. Koridoriuje jis man pasakė: "Galite pasilikti". Sumušiau kulnimis, atsaliutavau. Užėjau į budėtojo padėjėjo kambarį ir liepiau pasiuntiniui nueiti į užsiėmimų aikštę ir pranešti budinčiam karininkui, kad mokyklos viršininkas įsakė iššaukti kariūną aspirantą N. Kai grįžau į budėtojo kambarį, tas civilis manęs paklausė: "Kas čia buvo, kurs liepė iškviesti mano sūnų kariūną? "Karo mokyklos viršininkas, generolas Jackus", atsakiau aš. "Ar generolas? Aš maniau, kad leitenantas. Jis taip jaunai atrodo. Jei būčiau žinojęs, kad generolas, būčiau į jį nesikreipęs, nepatogu", tarė jis. Aš nusišypsojau, kad jis generolą palaikė leitenantu.

Karo mokyklos inspektorius buvo gen. št. plk. ltn. Jonas Juodišius. Jis taip pat turėjo didelės įtakos kariūnų auklėjimui. Jis buvo labai rimtas, nors kartais per pranešimus bei pasikalbėjimus su kariūnais apie jauno karininko gyvenimą pasakydavo ir linksmesnių dalykų: ". . .Jaunas leitenantas, kelnės kaip dūdos . . ." Tuo jis pabrėždavo būsimiesiems karininkams sekti savo išvaizdą, susitvarkymą.

Karo mokyklos bataliono vadas buvo plk. ltn. Jonas Kazitėnas, kurį netrukus pakeitė plk. ltn. A. Svilas. Kai po metų plk. ltn. Svilas buvo paskirtas 9 p.p. vadu vietoje atsargon išėjusio plk. P. Jurgaičio, mokyklos bataliono vadu buvo paskirtas plk. ltn. Andrius Butkevičius (Butkūnas). Nors bataliono vadui priklausė tik rikiuotės sritis, bet ir jis kartais kariūnams skaitydavo pasikaitas ar šiaip su jais turėdavo pasikalbėjimų, kurių metu jis kariūnams duodavo naudingų patarimų. Kartą jis pasakojo: "Kai pernai iš karo mokyklos į pulką atvyko jauni karininkai, aš juos priėmiau, nes pulko vadas buvo išvykęs. Vienas iš tų leitenantų pasakė, kad jis yra gimęs būti lakūnu. Į pėstininkus patekęs per klaidą. Taip sakyti pulko vadui, į kurio pulką atvykai tarnybon, tikrai netinka." Po poros metų plk. ltn. Butkevičius buvo paskirtas 8 p.p. vadu ir pakeltas į pulkininko laipsnį.

Mūsų kuopos vadas buvo kpt. Antanas Gaušas, atkeltas iš 4 p.p. Jis kuopai vadovavo neilgai, nes greitai buvo išsiųstas Čekoslovakijon į augštąją karo mokyklą. Ją baigęs, jis dirbo Vyriausiame štabe. Mirus 9 p.p. vadui plk. Svilui, jis buvo paskirtas to pulko vadu. Kai 1940 m. bolševikai užplūdo Lietuvą, jis su pulku norėjo pasitraukti į Vokietiją. Tačiau vokiečiai, būdami susitarę su bolševikais, lietuvių karių pulko į savo kraštą neįsileido.

Vėliau mūsų kuopai vadovavo kpt. Karolis Dabulevičius, kurs 1931 m. rudenį buvo pakeltas į majoro laipsnį. Jis buvo griežtas, bet teisingas vadas. Kariūnams duodavo vertingų pamokymų. Vėliau baigė Lietuvos augštąją karo mokyklą ir buvo pakeltas į pulkininko leitenanto laipsnį. Kai, jau bolševikams užplūdus Lietuvą, plk. Gaušas

buvo atleistas nuo vadovavimo 9 p.p., jis buvo paskirtas to pulko vadu. Jam tuo metu pavyko išvengti bolševikų žabangų, bet vėliau jie plk. Dabulevičių persekiojo. Kai 1941 m. vokiečiai, pradėję karą su bolševikais, užėmė Lietuvą, plk. Dabulevičius buvo paskirtas Vilniaus miesto burmistru. Nors tai buvo grynai lietuviškos pareigos, tačiau bolševikai už jas jį persekiojo net jam esant V. Vokietijoje. Jo persekiojimu pasirūpino "išrinktosios" tautos vaikai, kurie valgė skanią nepriklausomos Lietuvos duoną. Jie tą "rūpinimąsi" būtų ir toliau tęsę, jei patys amerikiečiai nebūtų jų aptramdę.

Vienas būdingesnių mokyklos karininkų buvo kpt. Adolfas Urbšas. Pradžioje jis buvo mūsų kuopos vyresnysis karininkas. 1931 m. vasarą jis buvo pakeltas į majoro laipsnį. Tais pat metais jis buvo priimtas į Lietuvos Augštąją Karo mokyklą ir po poros metų baigė jos I-ją laidą.

Kpt. Urbšas mus mokė rikiuotės ir šeštadieniais su kariūnais vykdydavo oficialius pasikalbėjimus. Kalbėdavo įvairiomis karinėmis temomis bei bėgamaisiais dienos klausimais: "... Juk tam ir yra Vyriausias štabas, kad rūpintųsi mūsų krašto saugumu. Tų netikėtumų mes galime laukti kiekvieną dieną ..." Arba: "... Koks jausmas, kai priešas puola, o tu nebeturi šovinių. Dėl to turi būti geras šaudmenų tiekimas, ir be reikalo šovinių nenaudoti ..."

Prieš vieną kariūnų vakarą, kurs įvyko centrinėje karininkų ramovėje Kaune, kpt. Urbšas pasakė: "... Taip, kariūnai, gyvename demokratiškus laikus, bet reikia žiūrėti ką atsivedi į balių. Tiek karininkai, tiek kariūnai turi laikytis privalomojo etiketo ir žinoti su kuo draugauti." Kariūnų netikslius atsakymus jis kartais palydėdavo posakiu: "Dar ne taškas, kariūnas."

Majoras Urbšas pakilo į pulkininko, o prie bolševikų net ir į generolo laipsnį. Kartą, jau Lietuvai patekus į bolševikų nagus, paklausiau Urbšo karo mokyklos laikų draugą, dimisijos majorą Petkevičių, kaip plk. Urbšas prie bolševikų pašoko į generolus; juk jis buvo patriotas karininkas, jį vertino mūsų karinė vadovybė. Mjr. Petkevičius atsakė: "Argi nežinai, kad Urbšas dar gimnazijoje būdamas nuo draugų gavo diržų už komunistines tendencijas?"

Pirmosios bolševikų okupacijos metu praskambėjo, kad plk. Urbšas buvo pakeltas į generolo laipsnį. Nors kiti daviniai sako, kad plk. Urbšas į generolo laipsnį buvo pakeltas tik 1945 m., kada perėmė iš gen. V. Karvelio lietuviškosios divizijos vadovavimą. Anksčiau, esą, jis dėstęs karinius mokslus vienoje bolševikų karo mokykloje.

Urbšas aiškino, kad kariūnui ir karininkui netinka draugauti su paprasta mergaite, o vėliau Urbšas nuėjo tarnauti bolševikams, kurie skelbė, kad karininkas gali vesti paprastą kolchozininkę, kiaulių šerėją, karvių melžėją, jei tik ji jam patinkanti. Iš Karo mokyklos karininkų bene Urbšas dažniausiai lankydavosi prezidentūroje ir prezidentą A. Smetoną labai garbino. Kai Urbšas nuėjo tarnauti bolševikams, jis prezidentą Smetoną jau niekino. Gen. Urbšas rašė ("Tiesa" 1965. VII.14. Nr. 163):

"... Ir mes buvome gana vieningai nusistatę prieš Smetonos vyriausybę. Mūsų simpatijos krypo į rytus, mūsų akyse augo Tarybų Sąjungos autoritetas." Žodžiu "mes" jis vadina visus Lietuvos karius: karininkus, puskarininkius ir eilinius. Vietoje žodžio "mes", gen Urbšas turėtų vartoti žodį "aš". Taip būtų tiksliau. Gen. Urbšas rašo netiesą tik tam, kad įtiktų Lietuvos pavergėjui. Tas rodo, kad Urbšas, prie visų valdžių, buvo didelis pataikūnas. Jis, net būdamas generolas, nemato skirtumo tarp nepriklausomos Lietuvos vyriausybės ir okupanto. Tą skirtumą gi mato ir eilinis kareivis. Tiesa, ir laisvės laikais buvo karių ir ne karių, kurie buvo nepatenkinti Smetonos valdžia, bet reikia skirti laisvo krašto vyriausybę nuo okupanto ir dar žiauraus okupanto.

Iš jaunesniųjų Karo mokyklos karininkų - lektorių prisimena ltn. V. Motieka, kuris buvo atvykęs iš ulanų pulko. Jis kariūnams dėstė ryšius. Motieka buvo gražios išvaizdos ir nuoširdus karininkas. Vėliau jis baigė Lietuvos Augštąją Karo mokyklą ir pakilo į pulkininko leitenanto laipsnį. Kai Lietuvą užplūdo bolševikai, jie iššudė daug gerų Lietuvos karininkų. Motieka gi pas tuos pačius bolševikus gavo tiek pasitikėjimo, kad II Pas. karo metu pakilo į pulkininko laipsnį ir vadovavo lietuviškosios divizijos vienam pulkui.

LEKTORIAI

Iš karo mokykloje dėstančių lektorių būdingas buvo gen. št. plk. ltn. Stasys Zaskevičius. Jis kariūnams dėstė karo istoriją ir pėstininkų taktiką. Į paskaitas ateidavo civiliniais drabužiais, nes tada jis buvo jau atsargoje. Netrukus, tačiau, jis grįžo į aktyvią karo tarnybą ir buvo pakeltas į pulkininko laipsnį. Jis buvo griežtas, bet įdomus karininkas. Dalyką dėstė įdomiai, aiškiai ir kariūnams statė griežtus reikalavimus. Moksle apsileidusius kariūnus griebdavo.

Teoretinės pamokos vykdavo iš ryto. Po rytinės mankštos ir skanių pusryčių kaiką klasėje suimdavo snaudulys. Kartą, plk. Zaskevičius per karo istorijos pamoką, pastebėjo vieną kariūną, kurs gale klasės, prie krosnies prisišliejęs, snaudė. Jis atsistojo, griežtu žingsniu priėjo prie to kariūno, kurs, draugui kumštelėjus, spėjo pabusti ir atsistoti, ir griežtu tonu pasakė: "Tai ką, ka-

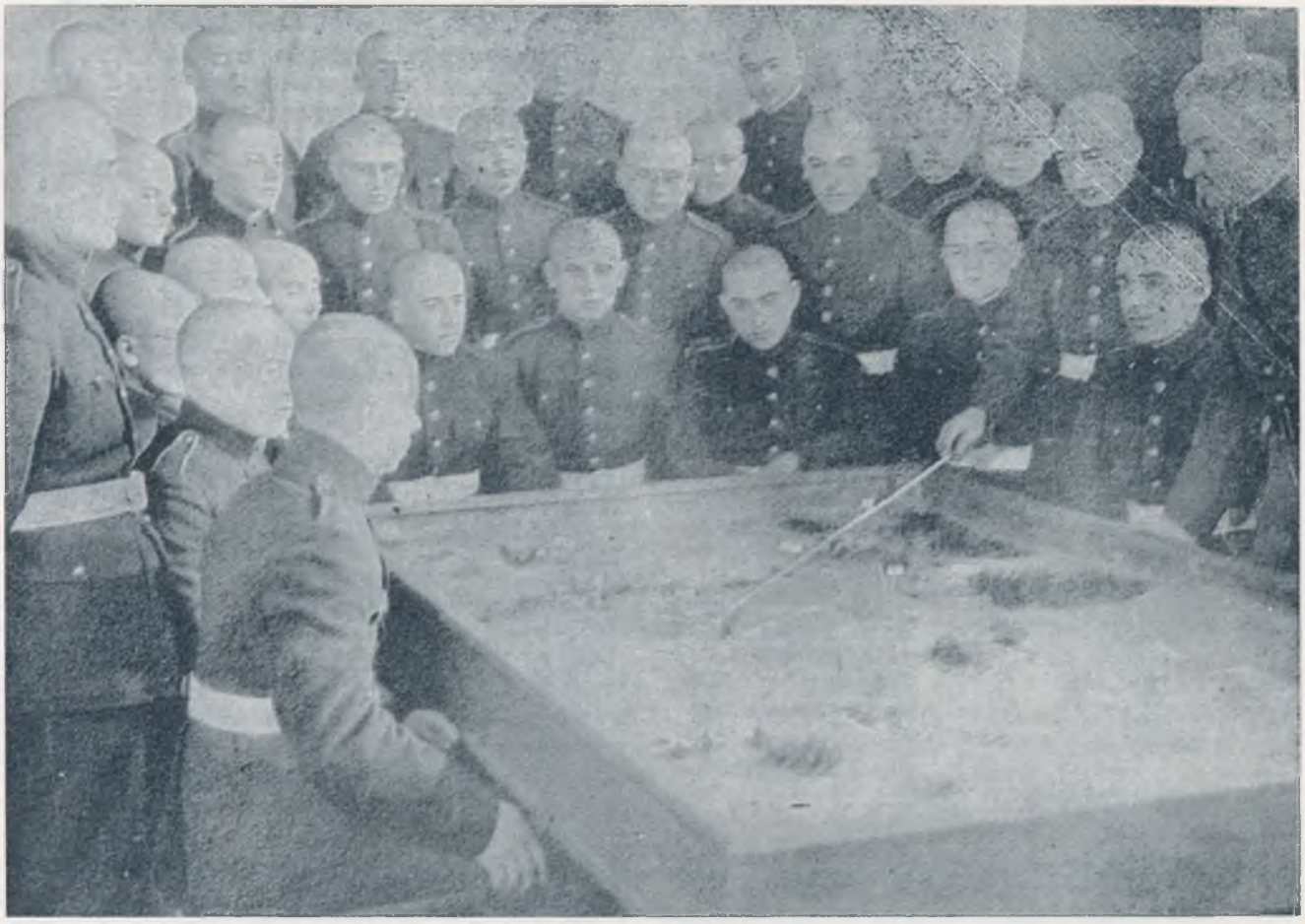

Karo mokykloje: taktikos pratimai smėlio dėžėje

valieriau, miegodamas nori užsidėti karininko žvaigždutę?"

Pulkininko griežti žodžiai paveikė ne tik kaltąjį, bet ir mus visus. "Vargšas pamidoras", kažkas per pertrauką juokėsi iš to užsnūdusio kariūno. Jį vadino pamidoru, nes jis buvo pilnas, apvalus. Anksčiau jis tarnavo kokioje tai Kauno įstaigoje ir studijavo. Jis gerai pažino visus Kauno restoranus ir papasakodavo, kuriame iš jų būdavo galima skaniausiai pavalgyti. Tie skanūs valgiai ir padarė jį pilną, kaip pamidorą. Mažai ką jis pasikeitė ir Karo mokykloje, nors per kariūnų kandidatų apmokymo laikotarpį jis ir neteko 16 kg. svorio. Tas kariūnas, kai perėjo į vyresnįjį kursą, buvo paskirtas skyrininku ir gavo grandinio laipsnį. Už kokį tai nusižengimą jis buvo pašalintas iš skyrininko pareigų, todėl tą grandinio laipsnį nešiojo dar ilgai. Draugai apie jo laipsnį taip atsiliepdavo:

Penkis metus studijavo,
Penkis metus alų gėrė;
Amžiną grandinį gavo
Ir toliau neavansavo.

Plk. Zaskevičius karo istorijos paskaitas kartais baigdavo žodžiais: "Apie tuos karo vadus plačiau pasiskaitykite kituose istoriniuose šaltiniuose". Pasiskaityti buvo nelengva, nes mažai kas iš mūsų mokėjo svetimų kalbų, o ir tų šaltinių buvo sunku gauti. Ir dėl to vėliau, jau gyvendamas Kanadoje, paruošiau knygą apie žymiuosius karo vadus.

(Bus daugiau)

Lietuvių Jūrų skautija suplaukusi į Jubilėjinę stovyklą, atžyminčią 45-rius veiklos metus, sveikina žurnalą KARĮ. Leidėjams ir redaktoriams linkime sekmės ir ištvermės.

j.v.s. H. Stepaitis,
L.S.J. Jubilėjinės stovyklos viršininkas

v.s. Z. Juškevičienė,
Spaudos - Informacijos vedėja

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.,
Racine, Wisc.

Vlado Putvio ir L. K. Mindaugo šaulių kuopų susitikimas

Gegužės 20-22 dienomis Montrealyje Pasaulinės parodos proga įvyko pirmasis Toronto Vlado Pūtvio ir Montrealio L. K. Mindaugo šaulių kuopų susitikimas, kuriame dalyvavo per šimtą svečių ir šaulių.

Tai bene pirmasis didesnio masto LŠST narių susitikimas, siekiąs palaikyti senąsias Sąjungos tradicijas, ūgdant didesnį ir glaudesnį narių bendradarbiavimą šiame kontinente.

Susitikimas praėjo su geru pasisekimu, jaukioje ir malonioje šauliškoje nuotaikoje. Be užmegztų asmeninių pažinčių, buvo aptarti kuopų veikimo bėgamieji reikalai, pasikeista mintimis ir nustatytos tolimesnio bendradarbiavimo gairės. Sekantis kuopų susitikimas numatytas kitais metais Toronte.

Pirmąją viešnagės dieną svečiai turėjo progos apžiūrėti Pasaulinę parodą — EXPO 67 — ir patirti asmenišką mindaugiečių globą. Antrąją dieną, sekmadienį, abi kuopos su vėliavomis rikiuotėje dalyvavo iškilmingose, tai dienai skirtose pamaldose Aušros Vartų bažnyčioje. Po pamaldų buvo pasivaišinta sesių šaulių paruoštais skaniais užkandžiais ir kavute.

Vakare įvyko iškilmingas susipažinimo vakaras—balius, kurį atidarė Montrealio kuopos pirm. š. Ig. Petrauskas. Susitikimą sveikino CV įgaliotinis Kanadai š. inž. J. Preikšaitis ir Toronto š. kp. vardu jos vad. pirm. š. St. Jokūbaitis. Toliau sveikino: L. K. Kūrėjų-Savanorių Montrealio sk. valdybos vardu — sav. V. Štreitas ir sav. K. Sitkauskas, K.L.B. Montrealio Seimelio prezidiumo vardu — A. Mylė, Ramovės sk. pirm. L. Černyšovas ir "Trimito Aido" red. š. J. Šiaučiulis.

Meninėje programos dalyje gerai pasirodė pūtvietis solistas š. Rimas Strimaitis.

Š. St. Jokūbaitis Toronto š. kp. vardu pirmojo susitikimo proga įteikė Montrealio š. kuopai dail. V. Paškausko paruoštą adresą ir oficialų kvietimą sekančiais metais atvykti į Torontą. Visą vakaro programą sumaniai pravedė š. Stp. Kęsgaila. Gerai ir pavyzdingai veikė visa vakaro tarnyba.

Trečiąją dieną svečiai dar turėjo progos apžiūrėti parodą ir Montrealio didmiestį. Vakare, po nuoširdžių atsisveikinimų, pūtviečiai išvyko namo, išsiveždami patirtus įspūdžius ir sekančio susitikimo mintį.

J. Šiaučiulis

JONINĖS

Vėsus ir lietingas oras neatbaidė gražaus būrio entuziastų, ypač Čikagos šaulių, atšvęsti lietuvišką tradiciją — Jonines — Wisconsino padangėje.

Kai sprakstantys fakelai nušvietė apsiniaukusią aplinką ir laužo, kurį uždegė LŠST CV pirm. š. Vl. Išganaitis, kaitri liepsna padvelkė į susirinkusius, visiems pasitaisė ūpas, pagiedrėjo nuotaika. Jis taip pat tarė žodį apie Jonines ir jų reikšmę lietuvių tautai. Ta proga ilgamečiui visuomenininkui Jurgiui Kapočiui buvo įteikta šaulių žvaigždė už jo nenuilstamą darbą lietuvybės srityje.

Susirinkusieji, pasigrožėję laužu ir padainavę skambių lietuviškų dainų, turėjo progos pamatyti ir pasiklausyti programos, kuri šį kartą buvo atliekama ne ant vejos prie laužo, bet netolimoje pastogėje. Programą atliko svečiai šauliai iš Čikagos.

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos tautinių šokių šokėjai, vad. š. Br. Kromelio, pašoko lenciūgėlį, seną jonkelį, dzūkų polką ir suktinį.

Tos pačios kuopos moterų kvartetas: Pr. Pranckienė, T. Serapinienė, B. Sodaitienė ir M. Vizgaitienė, vad. muz. J. Sodaičio, padainavo ketvertą dainų. Tautiniams šokiams grojo ir dainas akordeonu palydėjo J. Kromelis.

Taip pat pasirodė Cicero Klaipėdos jūrų šaulių duetas — St. Bernatavičius ir Alg. Valeika. Jiems gitaroms akompanavo M. Maksvytis bei J. Tarbūnas ir akordeonu J. Kromelis.

Programą pravedė š. J. Petrauskas. Pastarasis ir j.š. M. Maksvytis buvo tie didieji programos ir pačios iškylos pas DLK Kęstučio š. kuopos šaulius rengėjai.

Svečiai ir šeimininkai bendravo iki vėlybo vidurnakčio, linksmindamiesi ir arčiau susipažindami, bei aptardami šauliškos veiklos reikalus.

Jonines rengė DLK Kęstučio š. kp., kurias tenka laikyti pasisekusiomis, nes nei rūstus oras nesutrukdė jų mėgėjams pagerbti lietuviškąsias tradicijas.

P. P.

— — —

TORONTO ŠAULIŲ V. PŪTVIO KUOPOS VEIKLA

Kuopos valdyba, viename savo posėdyje, atsiliepdama į Centro valdybos aplinkraštį Nr. 9, kuriame kuopos buvo raginamos aukoti prof. Šimoliūno paminklui statyti ir "Tremties Trimitui" KARYJE paremti, ir atsižvelgdama į kuopos kasos stovį, paskyrė: Garbės šaulio prof. Šimoliūno paminklo statymui $10, ir "Tr. Trimitui" paremti $10.

Š. m. birželio mėn. atsistatydino kuopos sekretorius Juozas Zavys ir šaulių moterų vadovė p. Zavienė. Jiedu išvyko nuolatiniai apsigyventi į Montrealį. Laikinai kuopos sekretoriaus pareigas perėmė V. Bačėnas.

Birželio 11 d. išvykstantiems p.p. Zaviams šauliai suruošė kuklias išleistuves ir kuopos vardu, atminčiai, įteikė P. Misevičiaus medžio drožinį "Už laisvę".

Š.m. birželio 14 d. kuopa dalyvavo "Baltic Veterans Korps" suruoštoje automobilių vilkstinėje — demonstracijoje su plakatais, vykdama per Toronto miestą. Taip buvo paminėti komunistiniai 1941 metų baisieji birželio trėmimai iš Pabaltijo valstybių.

Vlado Pūtvio ir L. K. Mindaugo kuopų šauliai pamaldų metu, Aušros Vartų bažnyčioje — Montrealyje.
Nuotr. Pr. Dikaičio

Šiais metais apie 20 kuopos šaulių įsigijo kuklias, bet gražias šaulių uniformas.

Š. m. liepos 19 d. mirė vėžio nukankintas kuopos šaulys Jonas Graibus. Jis buvo gimęs 1910 m. Skapiškio valsč. Rokiškio apsk., buvo Lietuvos kariuomenės puskarininkis ir geležinkeliečių rinktinės šaulys tėvynėje. Š.m. liepos 22 d. jis buvo palaidotas Toronto šv. Jono lietuviškose kapinėse. Garbės sargybą laidotuvių namuose ir bažnyčioje, prie tautine vėliava pridengto karsto ir vėliau karstą nešė uniformuoti šauliai, vadovaujami kuopos pirmininko St. Jokubaičio. Jis pasakė atsisveikinimo kalbą kapinėse. Leidžiant karstą į duobę, išsirikiavę uniformuoti šauliai, atsisveikino su šauliu Jonu paskutiniu kariniu saliutu. **šaulys P. G-kas**

AUKOS

LŠST CV paskyrė 150.00 dol. KARIO žurnalui ir 50.00 dol. prof. Jono Šimoliūno paminklui.

Toronto Pūtvio š. kp. aukojo 10.00 dol. prof. J. Šimoliūno paminklui ir 10.00 dol. "Tremties Trimitui".

Per jūrų š. St. Bernatavičių prof. J. Šimoliūno paminklui aukojo: J. Stašaitis — 20.00 dol., A. Puskepalaitis — 4.00 dol., T. Janukėnas, A. Šležas ir A. Matioška po 2.00 dol.

Š. V. Samulionis paaukojo gen. T. Daukanto j.š. kp. laivo remontui 50.00 dol. ir M. Rakauskas — 10.00 dol.

LŠST garbės nario prof. dr. inž. Jono Šimoliūno paminklo šventinimas įvyks 1967 m. spalio mėn. 1 d. Čikagoje. 10 val. ryto šv. mišios TT Jėzuitų koplyčioje; 11:30 paminklo šventinimas šv. Kazimiero kapinėse ir 1 val. akademija ir gedulingi pietūs Jaunimo Centro patalpose.

— — —

LŠST vicepirmininkui ir "Tremties Trimito" redaktoriui š. Petrui Petrušaičiui liepos mėn. 9 d. suėjo 50 metų. Išvakarėse, Racine ir Kenoshos visuomenė surengė netikėtas pagerbtuves, kuriose dalyvavo daugiau kaip 100 svečių.

Žodžiu sukaktuvininką sveikino: šv. Kazimiero parapijos klebonas kun. Petras P. Činikas MIC, Racine Alto ir TMD 121 kuopos pirmininkas š. M. Kasparaitis, Kenoshos Alto sk. pirm. š. Z. Lukauskas, DLK Kęstučio š. kp. vicepirm. š. Ant. Novickis, Kenoshos LB apyl. pirm. š. Br. Juška, Wisconsino ALTS-gos sk. sekretorius š. Vl. Skirmuntas, šv. Kazimiero choro vadovas muz. J. Grimskis, plk. M. Naujokas, J. Milišauskas, J. Mataitis ir giminių vardu Vl. Šimoliūnas.

Raštu sveikino LŠST CV ir kiti.

Sukaktuvininkui ir žmonai Stasei įteiktas gražus diplomas su prasmingu įrašu ir kitos dovanos.

Biografiją nupasakojo ir pagerbimui vadovavo š. M. Tamulėnas.

PILIEČIŲ NUGINKLAVIMAS

J.A.V. konstitucija leidžia kiekvienam piliečiui laikyti savo namuose ginklą, savos šeimos ir turto apsaugai. Šiuo metu yra pradėta plati kampanija ir agitacija, kad reikia atimti amerikiečiams ginklus, kad šiomis barbarų siautėjimo dienomis pilietis liktų beginklis prieš kriminalistus, prievartautojus, plėšikus ir vagis, kurie mėgintų veržtis į jo namus.

Jei toks pražūtingas įstatymas būtų pravestas, jis pažeistų konstitucines visų mūsų teises. Padorūs žmonės, kurie klauso įstatymų, paklus ir šio įstatymo. Tačiau, nusikaltėliai, plėšikai, pagaliau ir ginkluoti komunistai, į tok įstatymą nė nekreips dėmesio. Toks įstatymas būtų dar vienas kvailas ir pražūtingas būdas nuginkluoti ir paversti bejėgiais padorius piliečius ir apginkluoti ir padaryti visagaliais nusikaltėlius ir plėšikus. **C.F.**

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

ŠAULĖ KULTŪRINĖJE VEIKLOJE

Jau pačioje žmogaus prigimtyje glūdi jo kultūrinis nusiteikimas. Nuolatinis siekimas, ieškojimas ko tai nauja, noras su kitais bendradarbiauti, save išreikšti, savitai atsiskleisti, įvykdyti įvairias idejas, pavergti gamtą savo reikalams — visa tai skatina kūrybingumui. Žmogaus kūrybai nėra ribų. Nėra tokio darbo, į kurį negalėtume daugiau ar mažiau įnešti savo kūrybos. Kultūrinėje veikloje tiek asmenys, o taip pat ir ištisos tautos lenktyniauja. Kultūros dėka tautos turi praeitį ir kuria ateitį.

Didžiuojamės ir mes savo praeitimi, šimtmečiais išsaugotais kultūriniais lobiais. Sielojamės dėl užgniaužtos, savame krašte, lietuviškos kultūrinės veiklos. Todėl dar didesne jėgų įtampa turime dirbti svetur gyvendamos. Mūsų tautinė kultūra turi būti, ne tik perduodama iš kartos į kartą, bet ir jieškoma jai vis naujesnių apraiškos formų. Mūsų kultūrininkai turėtų kuo artimiau bendradarbiauti su jaunimu ir ne tik kurti, bet skatinti ir uždegti juos daugiau tautinėje kultūrinėje veikloje reikštis, kad jiems savo knyga, muzika, menas nebūtų svetimi.

Kaip spauda mus visus sujungia, be jos tartum užtrokštume, taip kultūrinė veikla palaiko gyvus savai tautai, be jos mūsų ryžtas ir kova dėl savo krašto laisvės žūtų.

"Ne vien tik kardu ginsi tėvynę" — svarbi Šaulių Sąjungos įkūrėjo mintis. Visais laikais tautų kultūrinis ginklas buvo labai svarbus. Per Šaulių S-gą tikėtasi matyti lietuvių tautą susipratusią, kultūringą, kūnu ir dvasia stiprią.

Nepriklausomybės laikais Šaulių S-ga, be savo tiesioginio darbo — karinio paruošimo, dideliu įnašu yra prisidėjusi ir prie kultūrinės veiklos. Būdama plačiausiai visame krašte išsiplėtusi organizacija, ji galėjo reikštis visose srityse. Šaulių namai buvo apylinkės kultūriniai židiniai. Juose buvo ruošiami įvairiausi kursai, paskaitos ir kitos kultūrinės pramogos. Ten buvo įkuriamos ir plačiai naudojamos bibliotekos. Veikiantys šaulių sporto rateliai, chorai, tautinių šokių grupės išjudindavo visa, apylinkėje šaulių teatrai sutraukdavo mases žmonių.

Šaulinėje kultūrinėje veikloje labai gyvai dalyvavo ir šaulės moterys. Kai šaulių moterų vadovės suvažiuodavo į joms ruošiamus kursus, ar vadovių stovyklas, tai ne tik žinių, bet ir dvasinės stiprybės pasisemdavo, kad sugrįžusios į kaimus savo sesėms ir visai apylinkei būtų naudingos. Vietovėse ruošdavo sanitarijos, priešcheminės apsaugos, rankdarbių, virimo ir kitokius kursus. Rinkdavosi vakarojimams, dirbdavo meniškus išdirbinius, ruošdavo tautodailės parodas. Turėdavo net tautinių rūbų audyklas, nes pačios dėvėjo ir skatino kitas moteris įsigyti tautinius drabužius. Puošdavo šaulių namus, išsiuvinėdavo vėliavas, tvarkydavo karių kapus, platindavo lietuvišką spaudą, net eidavo po namus skatindamos išsirašyti *Trimitą*, *Ūkininko Patarėją* ar kitus laikraščius. Visur prisidėdavo prie brolių šaulių veiklos: kartu ruošdavo įvairius parengimus, dalyvaudavo programose, choruose, šokių bei vaidybos grupėse. Šaulė Lietuvoje buvo lyg ta pilkoji bitutė: — kukli, judri, vis jieškanti ką gera padaryti, kur šviesesnį spindulėlį įnešti.

Vladas Pūtvis labai gerbė ir vertino moterį: "Moteris tai lyg termometras: juo kultūringesnė tauta, juo labiau joje gerbiamos moterys." Jo troškimas buvo, kad Lietuvos moterys kuo augščiau iškiltų, kuo sąmoningesnės būtų, nes nuo jų pareina tautos ateitis: "Kokios bus motinos, tokie jų vaikai, tokia mūsų tautos ateitis." Tokia didelė atsakomybė krinta ant moters pečių. Todėl moterys, o ypač šaulės, negali užsidaryti vien savo šeimoje. Buvusi moterų šaulių vadė, dabartinė Sąjungos garbės šaulė Sofija Mantautienė pabrėžia, kad darbas šaulių organizacijoje neturi apsunkinti, bet praturtinti šeimos gyvenimą. Jei visa šeima gyvens šauliška dvasia, tai ir darbas bus daug prasmingesnis.

Ir išeivijoje, dirbdamos bendruose būriuose, sesės šaulės labai gražiai reiškiasi ir prisideda prie visų bendrų su broliais šauliais vykdomų darbų. Tačiau yra tokių darbų, kuriuos moteris savo jautrumu, švelnumu gali geriau atlikti. Kultūrinės veiklos neturime vengti, bet jos ieškoti. O su ja mes kartu ir save praturtiname. Daug galime padėti Lietuvių Fondui, ne tik pačios į jį įstodamos, bet taip pat surasdamos naujų narių. Nemažai galime pasitarnauti lietuviškai spaudai, platindamos naudingas knygas, žurnalus, laikraščius. Galėtume suruošti tautodailės parodas, kurios visada uždega ir kitas moteris lietuviškam liaudies menui. Prisidėkime ir prie kitų ruošiamų svarbesnių masinių kultūrinių parengimų, kaip dainų, tautinių šokių švenčių, ruošiamų lietuvių dienų, kongresų, žygių. Tokie kultūriniai pasireiškimai kelia mūsų tautos garbę prieš šio krašto gyventojus ir viso pasaulio akivaizdoje.

Kultūrinė sritis yra niekados neišsemiama, tik dirbkime kol dar mūsų jėgos leidžia. Per tautinius kultūrinius darbus mes ir pačios stiprėjame dvasia. Nutautusios, išsigimusios tautos nustoja ir kultūrinio savo pajėgumo. Būkime tad gyvosios tautos narės!

K. Kodatienė

DETROITAS

Rūtos Kaunelytės straipsnį "Kova dėl Klaipėdos krašto", Stasio Butkaus Detroito šaulių kuopos pravestame konkurse laimėjusį I-mą premiją (50 dolerių, skirtą Laisvės Kovotojo), atspausdino birželio mėn. "Dirva".

Ta proga Rūta gavo gražų laišką iš p. R. Budrienės, kur pabrėžiama: "Žinodama artimai tuos įvykius ir jų eigą džiaugiuosi, kaip Jūs pati būdama jaunutė, taip sumaniai juos apibūdinote ir tikrai be jokių iškraipymų juos pertiekėte."

Tenka prisiminti, kad a.a. Jonas Budrys, Gen. konsulas New Yorke, buvo to sukilimo vadas.

ČIKAGA

Šių metų liepos pirmosios, Pavergtųjų Tautų, savaitės proga įvykusiame parade ypatingai savo gausiu dalyvavimu pasižymėjo lietuviai, kas buvo pabrėžiama Čikagos viet. laikraščiuose ir televizijoje, bei radijo bangomis. Labai tvarkingai ir gausiai pasirodė mūsų šauliai, ypatingai sesės šaulės, pasipuošusios mūsų gražiais tautiniais drabužiais. Tuo įrodėme, jog ryškiai dar gyvas mūsų širdyse tautinės garbės, susipratimo ir pareigos jausmas. Nors mūsų tautai laisvės šauksmas dar vis tebėra "balsas tyruose", jį išgirdo tie, kuriuos norime, kad girdėtų, o taip pat ir anie, kurie taip nenorėtų, kad jis skambėtų.

Lietuviškuose baruose

Pagaliau, Čikagoje, Jaunimo Centre, įsikūrė Lietuvių Informacijos Centras, taip reikalingas tiekti žinių ir visokiais reikalais informuoti vietinius laikraščius ir visuomenę. Jis jau užmezgė ryšius ir su televizija, o lietuvių visuomenei prisistatė ir davė informacijų per "Lietuviai televizijoje" — mūsų televizijos pusvalandį. Be tėvo Gintauto Sabataičio, SJ, vadovybėje aktyviai įsijungė mūsų jaunos jėgos — Rūta Domarkaitė, Otilija Vosyliūtė ir Laima Poskočimaitė.

Moksleivė Rūta Kaunelytė skaito savo rašinį "Kova dėl Klaipėdos krašto", laimėjusį I-mą premiją St. Butkaus Detroito šaulių kuopos pravestame konkurse.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

— **Algimantas A. Simanauskas**, iš Hartfordo, Conn., atlieka karinę tarnybą JAV marinų daliniuose. Už gerą, drausmingą ir sąžiningą pareigų ėjimą buvo pakeltas į seržanto laipsnį. Nuo 1967 m. kovo 1 dienos buvo MCO mokykloje, Okinavoje, instruktorium. Toje mokykloje paruošiami kariai perkėlimui į P. Vietnamą. Šiuo metu ir jis pats paskirtas į Pietų Vietnamą.

— **Ričardas Malakauskas** ką tik grįžo į Čikagą iš P. Vietnamo, kur išbuvo 9 su puse mėnesio.

— **Dr. Walter Dorinas**, kaulų ir muskulų ligų specialistas, jau antras mėnuo kaip dirba JAV ligoninėje, P. Vietname. Jo tėveliai gyvena Evergreen Parke, Ill.

— **Romas Zylė**, kilęs iš Clevelando, ir dalyvavęs žaibo sporto klube, dabar atlieka karinę tarnybą Jackson Park, Ill., kur paskirtas prie karinių šunų apmokymo centro.

— Lietuvos atstovas **J. Kajeckas** dalyvavo jungtiniame JAV kongreso posėdyje, kur jam teko kalbėtis su gen. W. Westmorelandu.

— JAV-bių **kpt. Aleksiūnas** skaitė paskaitą Ramovės Čikagos skyriaus susirinkime. Jis papasakojo labai įdomių išgyvenimų P. Vietname. Būtų gera, kad kpt. Aleksiūnas juos aprašytų mūsų spaudoje.

— **Jurgis Butvila**, birželio mėn. 7 d., baigė JAV-bių Laivyno akademiją Anapolyje.

— **Antanas Ustjanauskas**, įsteigęs organizaciją P. Vietname sužeistiems kariams remti, buvo priimtas P. Vietnamo premjero Ky ir lankėsi Saigone kaip vyriausybės svečias. Jis aplankė visą eilę sužeistųjų karių ligoninėse, o taip pat ir kovojančius. Jis prašo visas aukas siųsti šiuo adresu: American Committee for So. Vietnam — 518 Park St., Hartofrd, Conn. 06106.

— **Ats. mjr. Stasys Asevičius**, gyv. Toronte, buvęs Lietuvos kūrėjas savanoris, yra paguldytas į naująją žydų ligoninę. Pažįstami ir draugai gali jį lankyti 526 kambaryje.

— **Juozas Šinderaitis**, Wilkes-Barre, I Pas. karo veteranas, atsiskyrė su šiuo pasauliu, birželio 4 d., Veteranų ligoninėje.

— Lietuvoje sovietai turi įsteigę karinį komisariatą ir Vilniuje Karininkų Namus. Komisaras **gen. mjr. Petronis** vieną vakarą jaunuoliams skaitė paskaitą "Jeigu svajoji tapti karininku". Jaunuoliai raginami stoti į karo mokyklas; matyti savanorių skaičius į sovietines karo mokyklas yra kritęs, kai nepriklausomoje Lietuvoje į Karo Mokyklą A. Panemunėje jaunuoliai laukdavo eilės, kad tik priimtų. Matomai jaunimas nesižavi svetimųjų okupantų kariniais laimėjimais ir nenori tapti jų vergais.

Vladas Bileris birželio 23 d. 1967 m. baigė leitenanto laipsniu JAV Armijos šarvuočių Mokyklą (Fort Knox, Ky.), ir š.m. liepos mėn. 26 d. išvyko į Vokietiją tęsti tolesnę karo tarnybą.

Vyr. ltn. Arimantas J. Mieželis, tarnauja artilerijoje ir taktinių raketų daliniuose. Šiuo metu jis yra P. Vietname, kur dalyvauja kovose su komunistais ir buvo sužeistas.

— **Dariaus ir Girėno** bei **Don Varnas** Amerikos Veteranų postai labai iškilmingai pagerbė savo žuvusius draugus karius šv. Kazimiero ir Lietuvių Tautinėse kapinėse. Postų moterų klubai dažnai surengia įvairias pramogas ir visą pelną skiria esantiems kariams Čikagos ligoninėje. Dariaus ir Girėno postas kiekvienais metais teikia nemokamai vaikams polio skiepus.

— **Plk. Ališauskas**, kuris daug rašo LE ir baigia rašyti Lietuvos kariuomenės istoriją, vėl išvyko operacijai į Elgin.

— **Domininkas Nargelė**, kurio šeima gyvena New Yorke, kovoja su komunistais Pietų Vietname ir yra pakeltas į marinų korpo majorus. Linkėdami visiems kariams P. Vietname ištvermės ir sveikatos, nepamirškime jų, rašykime laiškus, siųskime dovanėles, bendraukime, nes jie kovoja, kad mes laisvi gyventume.

— Ką bendro kariniai-technologinėje srityje turi amerikiečiai ir rusai? Klausimas atrodo intriguojantis, tačiau atkreipus dėmesį į Artimųjų Rytų veiksmų eigą atrodys visai natūralus.

Paskutinio dešimtmečio bėgyje Kairo radijas valandų valandomis varė neapykantos propagandą prieš Izraelį nuolatos ragindamas pradėti "šventąjį karą". To rezultate dvi muzulmoniškame fanatizme išaugusios kartos politiškai indoktrinuotos, ypatingai po š.m. birželio mėn. prieš Izraelį pralaimėjimo, laukia kerštо valandos. Tai nėra joks fenomenas — Vidurio Europos tautos, įskaitant ir mus pačius ir mūsų artimiausius kaimynus, istorijos faktus stipriai laiko atmintyje ir kiekviena proga kreipia įvykius sau palankia kryptimi. Žinant arabų nepastovų būdą linkusį į kraštutinumus, kas atsitiktų jei, daleiskime kiniečiai pasiūlytų savo pagalbą atominių bombų formoje? Ar šitokį pasiūlymą Nasseris priimtų? O jei tai būtų tik užuominos, ką darytų Izraelis, kuris yra apsuptas arabų iš visų pusių? Ar nebūtų Izraeliui vienintėlė išsigelbėjimui išeitis apsiginkluoti branduolinės energijos ginklais? Izraelis šiuo metu jau turi vieną registruotą reaktorių Rehlovathe, į pietus nuo Tel Avivo. Kitas — oficialiai tarptautinės Atominės energijos komisijoj neregistruotas, yra Nagevo dykumoje, prie Dimona. Priedui, Izraelis turi pakankamai plutoniumo pasigaminti branduolinės energijos bombų. Planuojama statyti cheminis fabrikas, kuriame išnaudotas reaktoriuose uranijus būtų paverčiamas plutoniumu reikalingu A-bombai. Be jokios abejonės, Izraelis dėtų visas pastangas įsigyti A-bombą pirm negu kiniečiai pristatytų savą į Kairo aerodromą, ar uostą. Ir amerikiečiai ir sovietai labai gerai žino, kad jie privalo visomis išgalėmis Raudonąją Kiniją sustabdyti nuo panašaus mėginimo. Abu kraštai su dideliu intensyvumu seka kiniečių pasirengimus Sinkiango provincijoje, kur yra kiniečių A-bombų gamybos centras. Tiksliausia priemonė sustabdyti A-bombos pavojų Artimuose Rytuose būtų sunaikinus įrengimus ir plėtotę A-bombų gamybos tolimuose, tolygiai fanatiškuoseRytuose, tačiau šiandieną jaučiama tik bendra, sovietų ir amerikiečių baimė, kad kiniečių diplomatiniai ir militariniai siekiai neatsidurtų Artimuose Rytuose, kur rastų, jau tam tikslui gerai paruoštą dirvą, arabų kraštuose.

— Izraelio - Arabų karinio konflikto didvyriu laikomas Izraelio gynybos ministeris Moše Dayan. Tačiau, tikras Izraelio karo veiksmų planuotojas ir vykdytojas buvo štabo viršininkas, 45 metų amžiaus, gen. mjr. Itzak Rabin ir jo pavaduotojas, 43 metų amžiaus, gen. Haim Barlew (baigęs Columbia universitetą New Yorke).

Gen. Rabin gimęs Jeruzalėje, tarnavo britų armijoje II Pas. karo metu, vėliau kariavo prieš britus, po II Pas. karo, Izraelio nepriklausomybės atstatyme. Izraeliui pasiskelbus nepriklausoma valstybe, britų pakviestas, Rabinas baigė Camberley štabų vadovavimo mokyklą, o po to atliko praktiką JAV, Fort Bliss Teksase. 1963 m. Rabinas dalyvavo amerikiečių tankų manevruose. Gen. mjr. I. Rabin yra dar jaunas ir Izraelio kariuomenės organizacijoje paliks nepamainomas.

— Sinajaus pusiasalyje egiptiečiai buvo pasirengę naudoti nuodingas dujas (Izraelio žiniomis rasti įrengimai užimtose arabų pozicijose. Ta pačia proga tenka pažymėti, kad tarptautinio Raudonojo Kryžiaus pareiškimu egiptiečiai naudojo nuodingas dujas Yemene lėktuvų bombomis).

— Amerikiečių spaudoje buvo paminėta, kad sovietai pažadėjo ekonominę ir militarinę paramą Sirijai, Alžerijai ir Egiptui partizaniniam karui prieš Izraelį. Todėl ir netenka stebėtis, kad nuo liepos mėn. vidurio, žydai pradėjo kraustyti iš užimtų kraštų minėtų valstybių gyventojus, ir buldozeriais griauti jų buvusias gyvenvietes. Tai ypatingai intensyviai vykdoma Jeruzalės apylinkėse. (Iki šiol taisyklė galiojo, kad priešo teritorijoj sekmingi partizaniniai veiksmai įmanomi tik jei ten yra jiems palankių gyventojų.)

— Artimuose Rytuose prasidėjęs karas birželio 5 dieną ir trukęs apie vieną saavitę, išryškino kai kuriuos šiandieninius bendro pobūdžio karinius bruožus.

Pirmųjų 60 valandų bėgyje, izraelitai pavertė neveiksmingas keturių arabų valstybių oro jėgas. (Dykumų karo pasekmė priklauso nuo oro jėgų. Britų kavalerijos pulkai patruliuodavo šiaurinę Indijos sieną metų metais, bet tik iki pirmojo naikintuvo šūvio. Po to, kavalerija buvo atitraukta. Vienas kautynių lėktuvas dykumose per 15 minučių iššvalgė daugiau vietovės negu kavalerijos pulkas per 15 dienų. Dykumose žemės dalinių pajėgumas prieš lėktuvą yra ne daugiau kaip pelės prieš erelį. Visa tai paaiškina pirmų pastangų svarbumą, kad priešo aviacija netrukdytų savų dalinių veiksmų žemėje.) Žydų pilotai buvo daug geriau paruošti negu arabų. Jie, taip pat, viršijo ir lėktuvų skaičium atskiruose veiksmuose. Daug MIG-ų buvo žemėj sunaikinta nes nebuvo kas jais skristų. Tankai daugumoje buvo sunaikinami iš priekio. Nebuvo grupinių pasidavimų į nelaisvę.

Nepasireiškė ypatingų manevrų, derinant įvairias ginklų rūšis skirtingai, kaip buvo įprasta iki šių dienų. Nepasirodė naujų ginklų, nors buvo tikėtasi jų iš abiejų kariaujančių pusių. Veiksmuose pasireiškė didžiausi junginiai—brigados (prilygtų amerikiečių pulkui), veikusios atskirų uždavinių ribose. Žydų pėstininkai turėjo šarvuotas mašinas, kurias naudojo sparniniuose veiksmuose, apėjimuose. Labai dažnu atveju buvo naudojami šarvuočių daliniai netarpinei pėstininkų paramai (Jie veiksmingi, ne vien ugnimi, bet pakelia ir pėstininkų moralę).

Dykumų navigacijai buvo panaudotos modernios priemonės; tikslumas veiksmus sutrumpino iš dienų į valandas.

Žvalgymas ir žinių rinkimas tiesioginiai iš gyventojų užfrontėje buvo išvystytas augščiausiame laipsnyje.

Tarnybos techniškas parengimas, ypatingai žydų, buvo pažymėtinas, pav. tankų batalionas iš postovio į žygį galėdavo pajudėti 7 minučių bėgyje (!). To nebūtų galima pasakyti

apie arabų pasirengimą — jei žemėje sunaikinti arabų lėktuvai ir būtų galėję pakilti, tai pilotų parengimas buvo didžiumoje tiek menkas, kad jie nebūtų pajėgę atlikti kautynių manevrų. Tą patį reikia pasakyti ir apie žemės ginklų tarnybą, — negana kad šarvuočių ar pabūklų tarnybos neįstengė išnaudoti ginklų pajėgumo, bet sunkesnėj priešo ugnyje tarnyba, palikusi ginklus, išbėgiodavo. (Buvo atsitikimų, kad lėktuvams netikėtai užpuolus šarvuočius voroje, jų tarnyba, palikus tankus, išbėgiodavo.)

Žydai kovėsi su vieningu pasiryžimu savam kraštui ir tautai. Arabai, po pirmų nepasisekimų, šaukė "Nulinčiuoti Nasserį!" o, po kurio meto, ašarodami vėl šaukė "Nepalik mus Abdel Nasser!" Kad kovotojo moralis stovis turi labai daug įtakos veiksmų pasekmingumui, tai ir šis žaibo karas neabejotinai patvirtino, ir parodė, kad kovos naštą neša ne vien mūšio lauke uniformuotas karys, bet visas kraštas, už kurį, anas uniformuotasis, eina mirti, kad likusieji gyventų.

— Šiais metais sovietai baigs įrengti Indijoje laivų statyklą, be to, duos šešis povandeninius laivus ir apie 40 įvairių rūšių kitų laivų. Iki šiol indai naudojo britų statytus laivus.

— Š.m. gegužės mėn. amerikiečių laivynui skirta papildomai 21.4 bilijono dolerių išvystyt branduolinės energijos laivyną. Numatyta programa turės būti įvykdyta kuo skubiausiai. Į šią programą įeis naujas (trečias) lėktuvnešis (vienas, "Enterprise" jau vandenyne, antras rengiamasi statyti), specialūs raketiniai laivai, laivainaikintojai. Didelė dalis biudžeto yra skirta naujiems išradimams.

— Amerikiečiai stato **bombonešį**, kuris galės nešti 5 kartus daugiau branduolinės energijos bombų, bus dvigubai greitesnis ir galės skristi dvigubai toliau nepasipildęs kuro, palyginus su nūdieniniu B-54.

MĖNULIS SVEČIŲ PRIVALĖS PALAUKTI

Kremliaus viešpačiu dar būdamas, Chruščiovas yra pasakęs: "Tegul amerikonai lekia į mėnulį, o mes — stebėsime". Pasirodė, kad kaip ir visos Kremliaus viešpačių deklaracijos, taip ir ši buvo apgavystė, turinti tikslą amerikiečius užmigdyti. Vienu metu sovietai buvo pradėję bandymus erdvėje gan smarkiu tempu. Atrodo, kad rezultatai buvo nekokie, nes astronautų iššovimas į erdvę buvo sustabdytas net du metus. Stebėtojai galvoja, kad svarbiausia priežastis yra gresmė iš kom. Kinijos pusės. Koncentracija sausumos, oro ir jūrinių kariuomenės jėgų Kinijos pasienyje ir jūrų pakraščiuose privertė sovietus tame "pirmajame fronte" sutelkti visas pastangas, o "erdvės frontą" atidėti į antraeilę vietą. Kiti spėlioja, kad Sovietai ruošia kokią tai naują staigmeną savo revoliucijos 50 metų sukaktį minint š.m. rudenį.

Po Apollo erdvės laivo tragiško įvykio, kai sudegė trys astronautai, amerikiečiai irgi pasidarė atsargūs.

JAV aeronautikos ir erdvių žinovai ir toliau tvirtina, kad skridimas į mėnulį įvyks 1970 metais. Visvien, baiminamasi, kad ir ateityje neįvyktų nelaimė, kaip su Apollo. Po Apollo tragedijos sovietinė propaganda garsiai triūbino, kad lenktynėse į mėnulį JAV "nesiskaito su aukomis". Astronautų tragedija ir sovietinė propaganda, jog "nesiskaitoma su žmonėmis, kad tik pralenkus Sov. S-gą" šiokią tokią įtaką pradžioje gal ir turėjo. Svarbiausią problemą amerikiečiams sudaro karas Vietname, kuris kainuoja tūkstančius karių gyvybių ir milijardus dolerių.

Amerikiečių žvalgybos dokumentai dėl sovietinių aukų žmonėmis astronautikos srityje buvo patiekti Baltiesiems Rūmams, iš kurių matosi, kad Sov. S-ga jau yra netekusi 11 astronautų, o JAValstybės — trijų.

Pirmasis sovietinis astronautas žuvo 1960 m., sekančiais metais žuvo keturi astronautai, kai iššautas laivas neįėjo į orbitą. Sovietinių astronautų dramatiniuose skridimuose jų tragiški balsai paskutiniame gyvenimo momente yra užfiksuoti magnetofoninėse juostose. Kiti 6 specialistai žuvo dar bandymuose ant žemės.

Dėl skubotumo lenktynėse į mėnulį Sov. S-ga išgyveno didžiausią tragediją, kai galingo sprogimo momente žuvo maršalas Nedelinas, erdvių programos viršininkas. Sykiu su juo žuvo keli žymūs mokslininkai ir astronautikos specialistai.

Kadangi dėl susidėjusių aplinkybių abidvi lenktyniaujančios valstybės tempą sulėtino, tai iš mūsų žemės "svečių" mėnulis privalės dar kiek palaukti. **K. M. J. Šarūnas**

MASKVA ATSTATYS EGIPTO KARIUOMENĘ

Tam tikri šaltiniai praneša, kad Sov. S-ga pasižadėjo atstatyti Egipto kariuomenę iki tokio galingumo, kokį ji turėjo prieš karą su Izraeliu. Pagal Izraelio skelbiamas žinias Egiptas neteko 357 lėktuvų ir 600 tankų. Sovietinių ginklų pristatymas jau prasidėjęs. Amerikiečių žvalgybos žiniomis Maskva Egiptui jau pristatė 50 MIG lėktuvų ir nedidelį kiekį naujų tankų.

Už sovietinius ginklus, kurių daugumą neteko kare su Izraeliu, Egipto įsiskolinimas Sov. S-gai sudarė 1 milijardą dolerių. Ekonominė pagalba Kairui sudarė dar kitą milijardą dolerių. Į tą neatsižvelgdama, Maskva pasižadėjo atnaujinti ginklų pristatinėjimą Egiptui nedidinant įsiskolinimo sumos. Tas Sov. S-gos elgesys diplomatinėse sferose įžiūrimas, kaip naujas bandymas Art. Rytuose atstatyti Sov. S-gos prestižą, kurio ji neteko su žaibišku arabų pralaimėjimu prieš Izraelį. **K. M. J. Šarūnas**

New Yorko ramovėnų ruošta gegužinė į GIRAITĘ, Conn. liepos 15 d. dėl lietingo oro neįvyko.

NEW YORKO RAMOVĖNAI ruošia Rugsėjo 8 — Tautos šventės minėjimą—išvyką, kuri įvyks rugsėjo 16, šeštadienį, Echo Valley, Echo Lake, Pennsylvania. Minėjimas įvyks bet kokiam orui esant. Šio tradicinio minėjimo metu įvyks ir KARIO žurnalo bendradarbių rajoninis suvažiavimas. Programa prasidės 12 val. priešpiečiais. Po to meninė dalis; KARIO bendradarbių pasitarimas; 6 - 7 val. v. vakarienė, po jos — linksmoji dalis, šokiai ir bufetas. Grįžtama sekmadienį, rugsėjo 17, po pusryčių. Nakvynės ir maisto išlaidom padengti vienas asmuo vietoje sumoka 10 dol. Apie dalyvavimą ir dalyvių skaičių iki rugsėjo 12 pranešti adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N. Y. 11221.

Lietuvos Kūrėjų kaulus Augščiausias išbarsto po visą pasaulį

P. GUDELIS

Tokia mintis atėjo man 1965 m. stovint prie Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro kan. K. Šaulio apleisto kapo Pambio-Noranco kaimelio kapinėse, netoli Lugano, Šveicarijoje.

Mums neįmanoma suprasti Dievo darbus. — Galima būtų manyti, lyg Jis norėtų tuo būdu priminti visiems baisų pavergtųjų tautų likimą. Savo tėvynę priverstų apleisti ištikimų Lietuvos sūnų kapai galėtų byloti tų kraštų gyventojams apie lietuvių didelę laisvės meilę. Jie turėtų skatinti visus kovoti dėl raudonojo slibino pavergtųjų tautų išvadavimo ir raginti siekti tautų lygybės ir broliškumo.

Deja, gyvenimas rodo visai ką kitą. Svetimieji tais kapais visai nesidomi ir jų beveik nepastebi, išskyrus, gal, JAV-bėse esamas tautines kapines, arba Viesbadeno specialias kapines svetimšaliams. Visur kitur lietuviai laidojami bendrose vietinių gyventojų kapinėse. Gresia pavojus, kad ir mes patys netrukus jų nebesurasime.

Bejieškant kan. K. Šaulio kapo, man teko pubūvoti centrinėse Lugano miesto kapinėse. Buvo sekmadienis, tai lankytojų knibždėjo pilnos kapinės. Ilga gėlių pardavėjų eilė prie vartų nespėjo rengti lankytojams puokštes. O, kai toli, užmiestyje, suradau tas kaimelio kapines, radau jose tik vienų vieną moterėlę. O kai pamėginau pas ją pasiteirauti, kur gyvena kapų sargas, kad galėčiau sužinoti, kur yra mano jieškomas kapas, tai ir ji, matyt pabūgusi svetimšalio, skubiai pasišalino.

Tik, išvaikščiojęs visas kapines ir perskaitęs paminklų įrašus, bet niekur kan. Šaulio pavardės neradęs, tolimame užkampyje pastebėjau celuloido makštin įkištą, jau nublukti suspėjusią tautinę vėliavėlę. Iš jos supratau, kad jis čia turi būti palaidotas, nors jokio kapo nebuvo supilta, tik žemėje išlieta betoninė plokštė be jokio įrašo.

Nelengviau sekėsi Viesbadene gyvenančiam ev. kun. P. Šimukėnui, kai paprašiau jį patikrinti prof. J. Elisono kapą. Ir ten yra keletas kapinių. Pavyko surasti jį vadin. Auslaenderių (svetimšalių) skyriuje. Ten palaidota ir daugiau lietuvių, latvių, lenkų, rusų ir kitų pabėgėlių.

Kiek prisimenu, lietuviai tėvynėnėje su didele meile tvarkydavo kapus. Net mažoms kaimo kapinėms būdavo parenkami augštesni kalneliai, prisodinama medžių ir aptveriama tradicinėmis balesėlių (statinių) tvaromis. Nepuošė jų marmuriniai paminklai, bet jau gražių, stilingų medinių kryžių su koplytėlėmis, nestigdavo. Kapus atsidėję puoselėdavo artimieji.

Daug vargingesnėje padėtyje yra daugelio lietuvių kapai tremtyje. Jei mūsų palikuonys pasidomės sužinoti, kur ilsisi jų žymesnieji pirmtakai, tai daugelio jų nei pėdsakų neberas. Reikia atminti, kad daug kur kapų vietos kapinėse pardavinėjamos tik tam tikram laikotarpiui. Taigi išmirus visiems šeimos nariams, arba išsikėlus kur kitur gyventi artimiesiems, nebelieka kam kapais rūpintis. O apleisti kapai, neatnaujinus pirkimo, laikui pasibaigus, būna sulyginami su žeme. Tuo būdu, laikui bėgant, visai išdils iš atminties, kur ir kas iš Lietuvai nusipelnusiųjų yra palaidotas.

Gražią tradiciją palaiko KARYS, kiekviename numeryje skelbdamas mirusiųjų karių nekrologus. Nuo 1964 m. pabaigos ir "Pasaulio Lietuvis" registruoja žymesnius mirusius lietuvius. Betgi jei šiandien norėtumei sužinoti apie seniau mirusius, tai tektų gerokai pasiknisti po įvairius žurnalus ir laikraščius. O jų niekas visų neturi.

Rusų Sibire iššudytų mūsų tautiečių kapai amžinai paliks nežinomi. Tačiau, žinias apie laisvajame pasaulyje mirusius buv. žymesniuosius veikėjus dar būtų galima surankioti. Todėl norėčiau kviesti KARĮ arba ramovėnus pradėti rengti tremtyje mirusiųjų Nepriklausomybės kovų dalyvių sąrašą. Jame turėtų būti žinios, kurioje valstybėje ir vietovėje, kada mirė ir kuriose kapinėse palaidotas. Reikėtų, kur galima, sužinoti taip pat kapo numerį ir kuriam laikui tą vietą nupirkta. Juk lieka tik apie dveji metai iki Nepriklausomybės kovų pradžios 50 metų sukakties.

1969 m. paskelbdami tokį sąrašą, pagerbtumėme mirusiuosius ir sudarytume šaltinį, iš kurio tose vietovėse gyvenantieji lietuviai dabar ir jų palikuonys ateityje, galėtų rasti žinių, kieno kapais reikėtų pasirūpinti.

Betgi ir šie metai jau yra sukaktuviniai Lietuvos kariuomenės pirmūnams, 1917 m. Rusijoje steigtų tautinių dalinių organizatoriams ir dalyviams. Bet jų jau labai maža tebeliko gyvųjų tarpe. Seniau kartą buvau skaitęs L. Enciklop., kad Viesbadene, Vokietijoje, yra palaidotas 1946 m. miręs prof. J. Elisonas, buvęs vienas reikšmingesniųjų lietuvių karių sąjūdžio veikėjų Rusijoje. Graudų Lugano pavyzdį prisimenant, parūpo sužinoti, kaip gali atrodyti po 21 m. J. Elisono kapas.

Priprašiau ten gyvenantį ev. kun. P. Šimukėną surasti tą kapą. Po ilgų pastangų jam pavyko surasti jį Südfriedhofo kapinių svetimšalių skyriuje. Savo įspūdžius jis man šiaip aprašė:

"A.a. prof. Elisono kapu, matomai, niekas nesirūpina, nes kapas apleistas, neauga nė viena gėlė, buvęs pastatytas paminklas (marmorinė lenta) perlūžęs į dvi dalis; viršutinėje nulūžusioje paminklo dalyje yra šitoks lietuviškas užrašas: A†A gamt. prof. Jurgis Elisonas 1889. VIII. 4 - 1946. I. 4. Kas yra apatinėje paminklo dalyje užrašyta, negalėjau išskaityti, nes neįstengiau nulūžusios paminklo dalies, kuri yra tą užrašą užgriuvusi, nukelti. Šitokioje padėtyje kapą fotografuoti vargu ar galima, nes tai būtų labai liūdnas vaizdas. Apleistus kapus vokiečiai panaikina ir sulygina su žeme, bet ar su svetimšalių skyriumi tą gali daryti — tai nežinau."

Didelį Lietuvos mokslininką, šviesios atminties prof. J. Elisoną, noriu šia proga kiek plačiau paminėti, kaip Rusijos Lietuvių karių sąjungos centro komiteto sekretorių ir tautinių dalinių organizatorių.

Iš L.E. sužinome, kad jis yra kupiškėnas, gimęs 1889.VIII.4 Aukštadvaryje. Vidurinius mokslus ėjo Rygoje, Panevėžyje ir 1908 m. pabaigė realinę mokyklą Pskove. 1909 m. įstojo Petrapilio universitetant ir 1915 m. baigė jo gamtos fakultetą. Nuo 1915 m. pabaigos dirbo rusų armijos karo aviacijos meteorologijos skyriuje. Po 1917 m. revoliucijos gyveno Petrapilyje ir prasidėjus pavasarį lietuvių karių tautiniam sąjūdžiui, buvo išrinktas į Petrapilio įgulos karių vykdomąjį komitetą. Šio k-to pastangomis, 1917.VI.7 d. Petrapilyje buvo sušauktas pirmasis Rusijos lietuvių karių suvažiavimas. Pastarasis įsteigė Rusijos Lietuvių karių s-gą ir išrinko 16 narių centro komitetą su pirmininku karin. J. M. Laurinaičiu ir karo valdininku J. Elisonu, sekretoriumi, priešakyje. Taigi, ant jo pečių gulė gausūs susirašinėjimai su įvairiuose Rusijos miestuose ir frontuose veikiančiomis lietuvių karių organizacijomis.

Prie atstatyto prof. J. Elisono antkapio, iš k.: ats. kpt. J. Kriščiūnas, ats. mjr. J. Černius ir antkapio meistras W. Kohlhoff.

Reikia atminti, kad lietuvių karių vykd.k-tai buvo įsisteigę visur, kur tik susirado gausesnis susipratusių, bei veiklesnių karių būrelis. Centro komitetui teko padėti daug triūso juos visus beinstruktuojant. J. Elisonas nepasitenkindavo vienu susirašinėjimu, bet kai buvo reikalas, pats važinėdavo, kad gyvu žodžiu paaiškintų nesugebantiems, bei paskatintų nerangesnius stoti į pradėtus kurti tautinius dalinius. Jis buvo aiškus Lietuvos nepriklausomybės šalininkas ir tikėjo, kaip ir daugelis kitų, kad tiems daliniams pavyks ginkluotiems sugrįžti į Lietuvą ir stoti jos sargybon.

Reikia dar paminėti, kad Rygoje liet. kariai buvo pradėję leisti karių laikraštį "Laisvės Žodį", bet vokiečiams Rygą užėmus buvo priversti jo leidimą nutraukti. 1917.IX.14 d. jis vėl pasirodė Petrapilyje, kaip Lietuvių karių s-gos centro komiteto organas. Jo redakcinę komisiją sudarė J. Byla, J. Elisonas, L. Natkevičius ir dail. K. Šimonis. Taigi, J. Elisonas buvo taip pat vienas iš karių spaudos pionierių.

L.E. žinia, kad J. Elisonas 1917.IX. - 1918.I. tarnavo Liet. Vitebsko batalione, atrodo man ne visai teisinga. Man menasi, kad jis, kaip c. k-to narys dalyvavo ir antrajame lietuvių karių suvažiavime Petrapilyje 1918. I.29 d. Kadangi tik jame komunistai likvidavo c. k-tą, tai J. Elisono tarnyba Vitebsko batalione, tikriausia, prasidėjo tik po suvažiavimo ir galėjo tęstis ligi bataliono likvidavimo 1918. IV.24 d. Reikia atminti, kad ir paskutinis "Laisvės Žodžio" numeris išėjo 1918.III.13 d.

Nemanau, kad aš bent truputį sumažinsiu J. Elisono nuopelnus lietuvių karių organizavimo darbe, jei griežtai paneigsiu L.E. sakinį: "Ir atskiras Liet. Karių batalionas Vitebske buvo jo paskaitų ir darbų vaisius." Čia straipsnio autorius tikrai klysta, nes Atskiras lietuvių Vitebsko batalionas susitvėrė Ukrainoje 1917 m. rudenį iš pasišalinusių iš lenkų dalinių lietuvių karių, be jokios įtakos iš šalies.

Tie lietuviai buvo įstoję į lenkų dalinį, arba gražiais "brolių lenkų" pažadais suvilioti, arba prieš jų norą, lenkams reikalaujant, buvo iš rusų dalinių kaip katalikai, ergo lenkai, prisiųsti. Bet negalėdami pakelti juos žeminančio lenkų elgesio, savavališkai iš lenkų dalinio pasišalino.

Grįžęs į Lietuvą, J. Elisonas, tarp kitko, 1919 m. dirbo Lietuvos kariuomenės aviacijos mokykloje. Vėliau perėjęs civilinėn tarnybon, J. Elisonas pasižymėjo kaip mokslininkas ir visuomenininkas dideliu darbo našumu įvairiose mokslo šakose. Bet tas jau išeina iš mano užsibrėžto rašinio ribų.

Baigiant, tenka dar trumpai paminėti prof. J. Elisono kapo sutvarkymą.

Gavus minėtą kun. P. Šimukėno pranešimą, man parūpo antkapį sutvarkyti. Pats gyvendamas toli nuo Viesbadeno, tuo darbu negalėjau užsiimti, todėl pakviečiau talkon Mainze gyvenantį kūrėją-savanorį ats. mjr. Juozą Černių. Žinojau, kad jis per eilę metų ištisas savaites talkininkaudavo Liet. bendruomenei Vasario 16 gimnazijos parko sutvarkyme. Jis mielai sutiko imtis to darbo. Surado meistrą ir aptarė kainą. Įdomus supuolimas, kad meistras W. Kohlhoff buvo pabėgėlis nuo Soldau. Jis yra pastatęs ten žuvusiems lakūnams Dariui ir Girėnui paminklą. Lėšų, pagal meistro sąmatą pavyko gauti suradus JAV-se profesoriaus dukrelę, ponią Gražiną Laurens. Tačiau darbus bevykdant, išlaidos padidėjo. Jas laikinai padengė ats. mjr. J. Černius su viltimi, kad jos jam bus vėliau grąžintos.

Sutvarkius antkapį, L. K. K.- Sav. S-gos Vokietijos skyriaus valdybos vardu, jos sekretorius ats. kpt. Juozas Kriščiūnas, papuošė kapą gėlėmis.

Tas darbas buvo atliktas balandžio mėn. pabaigoje, bet dar daug vargo, susirašinėjimo ir važinėjimų teko pakelti ats. mjr. J. Černiui, kol išgavo meistro padarytas nuotraukas.

Pridedu prof. J. Elisono kapo nuotrauką prieš antkapio restauravimą.

Antkapyje matyti toks įrašas: — A. † A. gamt. prof. Jurgis Elisonas. 1889.VIII.4 - 1946.I.4.

Pjedestale įrašyta: "Čia ilsis / Didysis lietuvis, gamtos draugas / Amžių paaukojęs mokslui ir Tėvynei. / Teramina jo sielą pieva - laukas / Ir paukščiai — draugai nuolatiniai."

Be to, aukurėlyje įrašyta "Jurgiui — Ignas", bet kas tas Ignas, ligi šiol nesužinojome.

Galima pridurti, kad kapas nupirktas ligi 1980 metų. Netenka abejoti, kad laikui pasibaigus tas terminas bus prailgintas. Bet kiek lieka pasaulyje dar vertingų Lietuvos sūnų kapų, kuriems, nesant palikuonių, grėsia pavojus būti sulygintais su žeme!

P. Gudelis

Lietuvių Veteranų Sąjunga RAMOVĖ
Centro Valdyba

Čikaga, 1967 m. liepos mėn. 15 d.

Viešas laiškas p. J. LANSKORONSKIUI
gyv. Paryžiuje—Prancūzijoje

Visiems, plačiame pasaulyje išsklaidytiems lietuviams, ramovėnams ir buvusiems kariams, yra žinoma, kad 1966 m. pabaigoje, į Paryžių buvo atvykęs rusų bolševikų agentas VYTAUTAS ŽALAKEVIČIUS, kuris, kaip skelbta "La cinematiqe française Musee du cinema" tvarkaraštyje, gruodžio mėn. 22 d., demonstravo savo susuktą filmą "Personne ne voulait mourir — Niekas nenorėjo mirti". Šioje filmoje, išniekinami lietuviai partizanai, kovoję su Lietuvos pavergėjais rusais bolševikais bei jų agentais.

Mes nelaikome ypatingu nusižengimu, kad Tamsta ir kiti lietuviai, norėdami pamatyti bolševikų propagandos melą, žiūrėjote tą filmą, tačiau negalime pateisinti, kad nei Tamsta, nei kiti, net ir Lietuvių Bendruomenės vietos vadovybės nariai, nepareiškėte jokio viešo nepasitenkinimo ir protesto, anksčiau kalbamo muziejaus vadovybei bei spaudoje, dėl lietuvių patrijotų-partizanų, kovojusių už savo tautos laisvę, šmeižimą ir niekinimą.

Vietoje pareiškus protestą, kelioms dienoms praslinkus, gruodžio mėn. 6 d., Tamsta suruošei tautos išdavikui, kovotojų už tautos laisvę niekintojui, VYTAUTUI ŽALAKEVIČIUI vaišes, kuriose taip pat dalyvavo ir keletas Paryžiuje gyvenančių lietuvių.

Mes manome, kad Tamsta, kaip buvęs garbingos Lietuvių karuiomenės generalinio štabo pulkininkas, daugiau negu kas kitas, esate įpareigotas būti apdairesniu ir geriau susivokti Lietuvos okupanto bei jo agentų pinamuose voratinkliuose.

LVS "RAMOVĖS" Centro Valdyba laiko savo pareiga pareikšti, kad toks Tamstos pasielgimas nesiderina su elementarinėmis lietuvio, ypač buvusio kario-karininko, išeivijoje kovojančio už Lietuvos laisvės atstatymą, pareigomis ir padėtimi. Tamstos padarytas netaktas prieštarauja bendram Lietuvos Laisvinimo Veiksnių nutarimui, pasisakančiam prieš politinį ir kultūrinį, laisvame pasaulyje gyvenančių lietuvių, bendradarbiavimą su Lietuvos okupantu bei jo agentais. Tamstos laikysena rusų bolševikų agento Vytauto Žalakevičiaus atžvilgiu, aižo bendrą lietuvių vienybės frontą kovoje su mūsų tautos pavergėjais, pasitarnauja okupantui ir giliai pažeidžia lietuvio patrijotinius jausmus.

Su protesto pareiškimu,

LVS "RAMOVĖ" Centro Valdyba

Mūsų kariai ir jų lietuviškumo sąvoka

V. M. KLAUSUTIS

Nemažai rasime lietuvių ir lietuvių kilmės amerikiečių atitarnavusių veteranų ir dar tebetarnaujančių karių JAV kariuomenėje. Jų tarpe yra daug lietuvių karininkų, tik maža mes apie juos težinome. Retkarčiais matome jų pavardes, o kai kurių ir nuotraukas, amerikiečių spaudoje, deja, lietuvių spaudoje retai jos užtinkamos.

Turime lietuvių kadrus — organizuotus lietuvių karių vienetus, Amerikos Legiono skyrius, arba skyrius FWV organizacijos. Tačiau ir apie šiuos mūsų karius mažai turime žinių. Yra keletas Amer. Legiono nanių lietuviškų skyrių didesnėse liet. bendruomenėse, kurie dalyvauja lietuvių švenčių iškilmėse, ypač Vasario 16 minėjimuose, bet ir apie šiuo karo veteranus mažai tėro žinių mūsiškoje spaudoje.

Šia proga noriu trumpais bruožais pasisakyti apie Hartfordo Amer. Legiono lietuvių karių-veteranų skyrių, kuris yra veiklus Amerikos Legiono veikloje ir Hartfordo lietuvių karių tarpe, o, taip pat dalyvauja ir bendroje lietuvių veikloje. Tai — Fredriko Sabonio Posto veteranai. Daugumoje jie visi yra Amerikoje gimę ir augę, tačiau lietuviškai nusiteikę. Nors nevisi jie lietuviškai kalba, tačiau lietuviškai jaučia, o svarbiausia, kad jie Amer. Legione ryškiai pasireiškia, vaidina ten svarbų vaidmenį, net pirmaudami, užimdami augštas pareigas.

Vainikų dienos šventėje, geg. 30 d., šįmet F. Sabonio posto lietuviai legionieriai pirmavo parade, net nukonkuruodami kitų tautų legionierius. Šį faktą pripažino amerikiečių spauda, miesto burmistras ir Amer. Legiono vadas. Kodėl? Todėl, kad lietuviai legionieriai pasirodė skaitlingiausi, tvarkingiausi ir pareigingiausi.

Malonu yra todėl prisiminti mūsų karius veteranus, kad ir silpnai lietuviškai bekalbančius, bet lietuviškai jaučiančius, besididžiuojančius savo tautine kilme. Prisiminsiu du brolius legionierius, Stanley ir Walter Pattersonus (atsisakiusius nuo suslavintos tėvų pavardės — aut.), kurie yra veiklūs liet. klube ir kitose lietuvių organizacijose. Jie yra Šv. Trejybės liet. parapijos nariai. Stanley Pattersonas buvo Amer. Legiono vadas, jo brolis Walteris buvo Amer. Legiono vado padėjėjas, dažnai pavaduodamas vadą legionierių veikloje. Šie du Pattersonai yra aktyvūs ir liet. klube: Stanley eina finansų raštininko pareigas, o Walteris yra vienas iš aktyvių narių klube. Apie jų vaidmenį Amer. Legione ir F. Sabonio Poste amerikiečių spaudoje yra rašoma, tačiau lietuvių spaudoje apie juos nėra žinių, tarsi lietuviai nesidomėtų savais kariais. Tuo tarpu, JAV kariuomenėje yra net lietuvių generolų, karo laivyne yra lietuvis admirolas.

Kitų tautų amerikiečiai: žydai, lenkai, italai, prancūzai turi savuosius Amer. Legiono ir FWV organizacijų skyrius, turime juos ir mes, lietuviai;

mūsų Hartfordiškis legionierių skyrius stovi augščiausioj Amer. Legiono Hartforde pozicijoj.

Birželio 16-17 d. Amer. Legiono, Conn. valstijos, suvažiavę atstovai posėdžiuose ir bankiete pagerbė Walterį Pattersoną už jo veiklą. Jo brolis, Stanley Pattersonas, buvo taip pat pagerbtas už jo nuopelnus legionieriams.

Šie du legionieriai, kaip esu patyręs pokalbyje su jais, yra toki pat geri lietuviai koki jie yra ir amerikiečiai. Jų lietuvių kalba yra silpna, lietuvių kalbos žodynas labai ribotas, nes jie juk augo šiame krašte, be lietuviškos mokyklos, tačiau jiedu didžiuojasi savo tautine kilme, mėgsta žurnalą KARYS, kuriame jie bando iššifruoti kas rašoma apie lietuvius karius.

Stanley Pattersonas man pareiškė: "Aš užsisakysiu žurnalą KARYS, nes man patinka jo raštai iš karių gyvenimo ir mokslo. Taip gal išmoksiu skaityti ir lietuviškai kalbėti. Spėju, kad ir Walteris taip galvoja. Neabejoju, kad jis būdamas liet. legionierių vadu patars savo kariams-veteranams prenumeruoti KARĮ.

Prisiminus pokalbyje lietuvių tautos nelaimę, netekimą Lietuvos nepriklausomybės, Stanley Pattersonas sako: "Nenustokim vilties, nepamirškim kad istorija keičiasi, kitas karas bus neišvengiamas; gal pokarinės sąlygos vėl duos progą mums išlaisvinti Lietuvą". O jo brolis, Walteris pareiškė: "I assure you that if we would have the oportunity today, many of us would go to Lithuania to drive red Russians out of Lithuania."

Aš nustebau išgirdęs jo žodžius, nes pajutau šilumą savo širdyje. Jo žodžiai priminė man anuos, prieš 50 metų, laikus, kai taip kalbėjo Amerikoje gimę ir augę lietuviai savanoriai, stoję į organizuojamą lietuvių brigadą Amerikoje. O kas žino kaip būtų, kiek jaunų amerikiečių lietuvių karių atsirastų savanorių Lietuvos išlaisvinimui? O jei buvo praeityje tokių drąsuolių, ryžtingų užsienio lietuvių, gal bus ir ateityje. Dabar matome Amerikos jaunus žydus ir žydes vykstančius į Izraelį ginti to krašto nepriklausomybę.

Mano pokalbis su legionieriais baigėsi, tačiau dar galvojau apie jų lietuvišką galvoseną. Atsimenu, prieš 50 metų Lietuvos ir Amerikos lietuvių spontaniškąjį sąjūdį. Lietuvos jaunimas — savanoriai kariai, blogai ginkluoti, be uniformų, dėvintys kaimiškomis sermėgomis, narsiai kovojo už Lietuvos nepriklausomybę. Tas sąjūdis nustebino civilizuotą pasaulį.

Lietuvaitės, liet. legionierių pagalbinio skyriaus narės, žygiuoja gegužės 30 d. Hartforde, Conn.

NEKROLOGO VIETOJE

Komunistinė spauda pranešė, kad okup. Lietuvoje š. m. gegužės 21 d. mirė ir "buvo iškilmingai palaidotas" Vilniaus Antakalnio kapinėse nekuris Bronius Leonas-Pušinis, po paskutinės Lietuvos okupacijos tam tikrą laiką vadovavęs "kulto reikalams", prie Lietuvos komunistinės vyriausybės. Taigi, turėtume reikalą ly̆g su žmogum, jeigu jau ne dvasininku, tai bent su kokiu ekskunigu, arba bent kunigų seminariją kelis mėnesius lankiusiu klieriku. Bet, atrodo, kad komunistinėje Lietuvoje šitokio supratimo ir žinojimo vadovauti "kulto reikalams" nė nereikia: tokiam augštam postui užimti tinka betkoks grioviakasis.

Kartais įdomu pasekti, kaip žmogus, tavo kraujo brolis, visą amžių klaidžioja klystkeliais, kažko jieško, kažko siekia, bet niekada neranda ir, vieton to, kad kovojus už savo kraštą, kūrus gerovę savųjų tarpe, nueina tarnauti svetimiems.

Pasekime šio žmogaus, pasivadinusio save Pranu Pušiniu, gyvenimo kelią. Jis gimė 1888 m. spalio 25 d. Palnyčios kaime, Marijampolės aps., ūkininko šeimoje. Būdamas 17 metų jaunuoliu, jau dalyvavo 1905 m. bruzdėjime prieš caro valdžią. Ką jis tame bruzdėjime veikė ar nuveikė, komunistinė spauda, deja, nepasako.

Pirmojo Pasaulinio karo metu buvo paimtas į caro armiją ir tarnavo kažkur apie Ašmeną. Karui pasibaigus, kai visi pabėgėliai patraukė namo ir stojo dirbti atkuriamos Lietuvos labui, 1918 m. grįžo ir Bronius Leonas į Kalvarijos valsčių ir tuoj pradėjo "revoliucinę kovą prieš okupantus", aišku, ne savanoriu stodamas į atstatomos Lietuvos kariuomenę, kaip dauguma to amžiaus jaunuolių, bet, užsikrėtęs raudonosiomis bacilomis dar Rusijoje, "dalyvavo kovoje už tarybų valdžios įvedimą gimtajame krašte, buvo darbininkų ir valstiečių atstovų tarybos pirmininku Raudeniaus valsčiuje, o pirmininko pavaduotoju — Kalvarijoje". Žinoma, už tokią nereikalingą ir netgi žalingą "kovą" (atsiminkime, kad tuo metu Lietuvos kariuomenė kovo-

---

Maža lietuvių tauta, beginklė, o nugalėjo didesnių tautų karius besiveržusius į Lietuvą. Tai buvo tarsi koks "stebuklas", lygiai kaip dabar, kai žydų maža tauta nugalėjo arti šimto milijonų arabų.

Izraelitai, lygiai kaip ir lietuviai, maža tauta, tačiau jie turtingi, ryžtingi ir kovingi. Jie kovas laimi, nes turi gerus modernius ginklus, gerus karo vadus. Žydų kova su arabais dar nebaigta, kaip lietuvių kova su slavais — rusais ir lenkais — yra nebaigta. Dabar jau lietuvių pareiga yra ruoštis į kovą, o, kai bus palankios sąlygos, Lietuva bus išvaduota. Todėl mūsų visų pareiga yra domėtis lietuvių karių veikla.

jo su į kraštą besibraunančia raudonąja armija, kuri buvo jau pasiekusi Alytų ir žygiavo tolyn į Lietuvą), 1919 m. vasario mėn. buvo suimtas ir įkalintas Marijampolėje, o vėliau Kaune. Tų pačių metų rudenį buvo paleistas iš kalėjimo ir, kaip "nekaltas avinėlis", gavo darbą Lietuvos kooperatyvų sąjungos valdybos pirmininko pavaduotoju. Tais laikais, Steigiamojo Seimo rinkimų metu, kairiųjų veikla buvo gana plati ir Leonas buvo išrinktas profsąjungų centro biuro nariu, o vėliau — netgi Kauno miesto tarybos nariu. Čia jis tuoj pasidarbavo, įsteigdamas "Šviesos" bendrovę marksistinėms knygoms leisti.

Už šią naują "veiklą" Br. Leonas 1921 m. birželio 9 d. vėl buvo suimtas ir nuteistas 4 metus kalėti. Pasigailėtas ir po metų paleistas iš kalėjimo, jis savo pragaištingos veiklos nenutraukė ir toliau knisosi po nepriklausomos Lietuvos pamatais. 1924 m. balandžio 2 d. vėl buvo suimtas ir ištremtas į Šiaulius. Iš čia, prisidengęs Prano Pušinio slapyvardžiu, jis slaptai išvyko į Rusiją ir dalyvavo Maskvos Profinterno (profsąjungų) trečiame kongrese bei pasauliniame MOPRo suvažiavime kaip "Lietuvos atstovas".

Po kongresų, lyg niekur nieko, lyg Maskvoj ir nebuvęs, Bronius Leonas (jau savo tikra pavarde) 1924 m. pabaigoj vėl grįžo į Šiaulius ir čia tuoj suredagavo ir išleido komunistinės krypties vienkartinį leidinį "Pramonės darbininkas", bei dirbo "kitą partinį darbą". Būdamas Šiauliuose nepageidaujamas, jis buvo ištremtas į Alytų, iš kur 1925 m. vasario mėn. pabėgo ir jau, kaip Pranas Pušinis, atsidūrė Klaipėdoje ir tuoj susiuostė su vietos komunistais, netgi tam tikrą laiką gavęs paredaguoti kairiųjų laikraštį "Valstiečių žodis".

1926 m., esant Lietuvoje gana liberaliai valstiečių liaudininkų valdžiai, Bronius Leonas-Pušinis, "užmiršęs savo praeitį", grįžo į Kauną ir aktyviai prisidėjo prie komunistinės veiklos, streikų ir demonstracijų organizavimo ir riaušių kėlimo. (Kaip žinia, tais laikais kairieji net daužė Lietuvos karininkams nuo galvų kepures, jei tie nepagerbdavo nešamas raudonas vėliavas ir giedamą Internacionalą). Tačiau, po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo Pušinis pajuto, kad tėvynėje pasidarė "perkaršta", todėl, nieko nelaukdamas, movė į Sovietų Sąjungą ir atsidūrė Maskvoje. Tačiau ir Maskvai veltėdžiai nepageidaujami, todėl jau 1927 m. pabaigoje jį išsiuntė į Berlyną, kur jis galėjo būti naudingesnis. Čia Pušinis, Maskvos pavedimu, padėjo suorganizuoti "Lietuvos politinių emigrantų" suvažiavimą, o 1928 m. sausio 22 d. dalyvavo jo posėdžiuose. Po suvažiavimo Pušinis, aišku, už Maskvos pinigus, organizavo Vokietijoje komunistinės literatūros lietuvių kalba leidimą ir jos slapta į Lietuvą gabenimą, palaikė ryšius su Lietuvos komunistų partijos centru Kaune, bei susirišo su "pažangiomis" Amerikos lietuvių organizacijomis ir jų spauda. Kai jau ir Vokietijoje raudonųjų veikla pasirodė nepageidaujama, 1931 m. rudenį jis grįžo į Maskvą. Ką jis Maskvoje likusį laiką veikė, komunistinė spauda, deja, nutyli, tik prasitaria, kad 1940 m., po to, kai Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvą, Pušinis "dirbo Maskvoje visasąjunginio radijo komiteto lietuviškos redakcijos vedėju", o 1941 m. pradžioje jau buvo atsiųstas į Kauną ir paskirtas žemės ūkio liaudies komisaru. Atseit, jis sugebėjo dribti betkokį "darbą".

Prasidėjus karui su Vokietija, Pušinis pasitraukė į Rusiją kartu su "nenugalimąja" ir atsidūrė Omske, Sibire, o vėliau Sverdlovske, kur organizavo iš Lietuvos pabėgusius komunistėlius, veikdamas kaip Lietuvos komunistų partijos įgaliotinis prie Sovietų Sąjungos Liaudies Komisarų Tarybos. Sumušus vokiečius, Bronius Leonas-Pušinis jau 1944 m. vienas iš pirmųjų pasiekė Vilnių, kur buvo paskirtas miesto vykdomojo komiteto pirmininku, vėliau "tarybinių darbuotojų kursų direktorium", netgi įgaliotiniu "religinių kultų reikalams prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos". Atlikęs šias "garbingas" pareigas (atseit, beveik visiškai nuslopinęs Lietuvgje religinį kultą), 1957 m. jis buvo paskirtas Lietuvos Augšsiaučiojo Teismo nariu.

Ar šis žmogus, tvarkęs Lietuvos religinį gyvenimą, buvo ir palaidotas su religinėmis apeigomis, kaip to jo pašaukimas ir buvusi tarnyba lyg ir reikalautų, komunistinė spauda, deja, nepranešė. **A. Beržinis**

Bostono ramovėnai žygiuoja prieškomunistinėje demonstracijoje, š.m. birželio 11 d., kartu su Amerikos legionieriais, paremdami Amerikos karius kovojančius Vietname.

RYTINIO PAKRAŠČIO RAMOVĖNŲ - ŠAULIŲ SUVAŽIAVIMAS

Birželio 18 d. L.V.S. "Ramovės" Bostono skyriaus iniciatyva, puošnioje Maironio parko salėje, prie gražaus Quinsgemound ežero, suvažiavo Hartfordo, Worcesterio, Bostono ramovėnai bei Brocktono, Dorchesterio šauliai ir savanoriai-kūrėjai. Suvažiavimo tikslas — praleisti keleta valandėlių vasaros gamtoje, atnaujinti senas pažintis ir aptarti opesnius reikalus, liečiančius sąjungos veiklą, karinės spaudos klausimus ir Lietuvos nepriklausomybės 50-ties metų sukakties minėjimo paruošimą.

Pasitarimo posėdis

Posėdyje dalyvavo Hartfordo skyriaus pirmininkas A. Maslauskas, nariai: P. Simanavičius, M. Palubinskas, Brocktono šaulių skr. pirm. J. Stašaitis, Amerikos Lietuvių Legijono St. Dariaus posto Bostone vadas St. Trepenskis, P. Babickas — Worcesterio, Brocktono šaulių skyriaus atstovai.

Melbourno ramovėnai su poniom ir svečiu — Krašto valdybos pirmininku S. Narušiu. I eil.: Augūnienė, Pridotkas, Narušis, Jacinskaitė, Liubinas, šalkūnas, Rekešienė, Bikulčienė, Valaitienė; II eil.: Sidabra, Augūnas, Eskirtienė, Aleknienė, Banala, Bosikis, Pocius, Pocienė, Rekešius, Kuzmickienė, Kuzmickas; III eil.: Sadauskas, Mončinskas, Bikuličius, Alekna, žvinakis, Balsys, Eskirtas, Paškevičius.

Posėdžiui pirmininkavo Bostono Ramovės pirm. K. Šimėnas, sekretoriavo A. Vilėniškis. Pirmininkaujantis pristatė atstovus ir trumpai apibūdino šio posėdžio tikslą: nustatyti gaires 50 metų Lietuvos nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės atkūrimo jubilėjui paminėti ir ypatingai atžymėti pasiūlė du projektus:

a. Išleisti padidintą jubilėjinį KARIO numerį ir paskirti 100 dolerių premiją už geriausią straipsnį iš Nepriklausomybės kovų.

Hartfordo Ramovės pirm. A. Maslauskas pritarė planui, pagyrė bostoniškius už gražios tarpusavio bendradarbiavimo tradicijos pradėjimą. Jis dar pasiūlė prašyti Centro valdybą, kad ji paragintų skyrius organizuoti birutininkių skyrius.

P. Simanauskas siūlė ramovėnams įsigyti uniformas ir viešuose pasirodymuose jomis dėvėti, kad tuo patraukus jaunimą į ramovėnų eiles. J. Stasaitis — šaulių atstovas, siūlė, kad pajėgesni "Ramovės" skyriai išleistų KARIO atskirus numerius savo lėšomis. Kėlė mintį ramovėnams ir šauliams susijungti į vieną organizaciją.

J. Vizbaras prašė skyrius remti KARĮ ne tik piniginiai, bet nuotraukomis iš savo veiklos, straipsniais iš skyrių gyvenimo.

A. Vilėniškis siūlė aptartas sugestijas paskelbti skyriuose, pranešti C. valdybai ir jau šį rudenį KARIO redakcija turėtų paskelbti konkursinių straipsnių taisykles. Posėdžio pabaigoje, susirinkimo buvo pasmerktas ats. plk. J. Lanskoronskio pasielgimas Paryžiuje, už jo bendradarbiavimą su iš okupuotos Lietuvos atvykusiais filmininkais, ir už žiūrėjimą filmo: "Niekas nenorėjo mirti", kuriame bjauriai išniekinami Lietuvos laisvės kovotojai - partizanai. Pageidautina, kad C. valdyba taip pat reaguotų (Žiūr. RAMOVĖS atsišaukimą šiame KARIO Nr. Red.)

Po posėdžio vyko vaišės, kurias paruošė Maironio parko šeimininkė E. Kauševičienė su worcesterietėmis.

Vaišių metu buvo pagerbti Jonai—Joninių proga. Meninę vaišių programą, vadovaujant J. Vizbarui, išpildė: Bostono dramos sambūrio aktorius F. Kontautas, paskaitydamas ištrauką iš B. Sruogos dramos veikalo "Kazimieras Sapiega". Bostono ir Hartfordo ramovėnai, A. Vilėniškis ir P. Simanauskas, akomponuojant kompozitoriui Juliui Gaideliui, nuotaikingai padainavo A. Vilėniškio sukurtų kupletų pluoštą. Svečiams gražų žodį tarė Hartfordo pirm. A. Maslauskas ir Maironio parko valdybos pirm. K. Adomavičius.

Buvo pasveikintas šaulių sąjungos garbės narys, atsilankęs į vaišes, A. Mantautas iš Brocktono.

J. V. Sūduvas

PAS MELBOURNO RAMOVĖNUS

Jau nuo 1953 m. Melbourne, Australijoje, gražiai veikia Lietuvių Karių Veteranų S-gos Ramovės skyrius, kuris yra gana veiklus. Dažnai ruošia susirinkimus, paskaitas, minėjimus ir turi įsigijęs savo vėliavą, su kuria ramovėnai organizuotai dalyvauja tautinėse šventėse.

Ramovėnai remia jaunimo organizacijas, k. a., skautus, ateitininkus, sportininkus, studentus ir jaunimo vasaros stovyklas. Ramovės nariai taip pat aktyviai reiškiasi ir Australijos Lietuvių Bendruomenės veikloje, dažnai eidami net atsakingas pareigas.

Šių metų liepos mėn. 15 d. į Melbourną buvo atvykęs Australijos Lietuvių Bendruomenės Krašto Valdybos pirm. S. Narušis, atsiveždamas Amerikoje pagamintą lietuvišką filmą "Aukso Žąsis", kuris buvo rodomas tą vakarą Melbourno Lietuvių Namuose. Kadangi Krašto Valdybos pirm. S. Narušis kartu vadovauja ir Sydney ramovėnams, todėl Melbourno skyrius ta proga sušaukė susirinkimą. suruošdamas kavutę, kad galėtų iš mielo svečio išgirsti apie Sydney mieste gyvenančių ramovėnų veiklą.

Susirinkimą atidarė energingas ir nuoširdžiai nuo pat pirmųjų asisteigimo dienų Ramovės veiklai atsidavęs, dabartinis skyriaus pirm. Vyt. Šalkūnas. Jis savo sveikinimo žodyje pristatė susirinkimo dalyviams gerb. svečią ir prašė perduoti Melbourniškių sveikinimus Sydney lietuviams ramovėnams.

S. Narušis, atsakydamas į sveikinimą, svariais žodžiais apibūdino mūsų organizacijos darbo prasmę, kartu stebėdamasis tokiu gausingu dalyvių skaičiumi ir pasidžiaugė, kad nesame šiaudiniai ramovėnai.

Toliau, visiems besivaišinant kavute. su sumuštiniais ir pyragaičiais, skyriaus pirm. Vyt. Šalkūnas skaitė paskaitą apie praėjusį Artimųjų Rytų karą, išsamiai nušviesdamas istorinę įvykių eigą. Paskaita buvo gerai paruošta.

Šiais metais Melbourno skyriui vadovauja pirm. Vyt. Šalkūnas, vicepirm. K. Šimkus, sekret. Alb. Pocius, ižd. V. Sidabra ir parengimų vad. N. Butkūnas. Dabartiniu metu mūsų skyrius ruošiasi iškilmingam Kariuomenės atkūrimo minėjimui ir šauniam Ramovės baliui.

Alb. Pocius

A. A. LTN. KAZYS KUČINSKAS

Š. m. gegužės 19 d., Los Angeles mieste, darbovietėje, pietų pertraukos metu, širdies smūgiu staiga mirė ats. ltn. Kazys Kučinskas.

Velionis buvo gimęs 1910 m., Šiuraičių k., Švėkšnos vls., Tauragės aps. Mokėsi ir baigė Švėkšnos "Saulės" gimnaziją ir Klaipėdos Prekybos institutą. Pašaukus atlikti karinę prievolę, kaip turintis cenzą, buvo priimtas į Karo mokyklą kariūnu-aspirantu, kurią baigus buvo pakeltas į ats. j. ltn. laipsnį.

Tarnavo Pasienio policijoje, Klaipėdos krašte, kurį užėmus naciams, buvo perkeltas į Kretingos aps. ir paskirtas Kvietinių (pirmos eilės) Pasienio policijos rajono viršininkus. Čia jis aktyviai įsijungė į Gargždų šaulių būrio veiklą, ypač šaudybos srityje. Tačiau, Lietuvą ištiko tragedija, bolševikai jėga užėmė kraštą, likvidavo pasienio policiją ir velionis buvo paleistas iš tarnybos.

Per bolševikų ir vokiečių okupaciją Kazys mokytojavo Švėkšnos "Saulės" gimnazijoje. Artėjant rusų-vokiečių frontui, Kučinskas gyveno Švėkšnos miestelyje, o šeima kaime, todėl nepalankiose aplinkybėse pasitraukė vienas į Vokietiją. Po karo gyveno Ambergo, Rotenbergo stovyklose, kur buvo anglų kalbos vertėju.

1949 m. atvyko į JAV, Los Angeles miestą. Čia jis visą laiką dirbo vienoje darbovietėje, Hollywood kapinėse. Fizinis darbas buvo sunkus ir ilgas. Apie pusantrų metų dirbo net sekmadieniais, todėl ir organizacijose negalėjo aktyviai reikštis. Be to, prieš keletą metų jį ištiko nelaimė. Einant skersai gatvę, neatsargios auto vairotuojos buvo sunkiai sužeistas: sulaužytas blauzdikaulis, sužalota galva. Po ilgo gydymo, dalinai sustiprėjo ir vėl grįžo prie darbo.

Velionis labai rūpinosi ir sielojosi likusia Lietuvoje šeima. Jo pasakojimu, šeimai buvo išsiuntęs siuntinių virš dešimt tūkstančių dolerių vertės. Toji parama buvo reikšminga vaikams, siekiantiems mokslo. Teikiama parama šeimai suteikė jam džiaugsmo, kai gavo žinią, kad vyresnysis sūnus Vytautas įsigijo inžinieriaus diplomą, o duktė Vida, šiais metais, baigė medicinos fakultetą ir yra gydytoja. Tačiau, velionio mirtis, neleido ištesėti pasiekti augštąjį mokslą jaunesniajam sūnui Romui, kuris dar tebesimoko ir kuriam parama yra taip reikalinga.

Kazys Kučinskas priklausė LVS "Ramovės" Los Angeles skyriui ir Juozo Daumanto šaulių kuopai. Buvo spaudos rėmėjas. Paliko vertingą knygyną. Ee to, būdamas foto mėgėjas, paliko didelį rinkinį nuotraukų, bei foto priemonių. Buvo darbštus, kuklus, draugiškas, susipratęs patrijotas.

Gegužės 23 d., po gedulingų pamaldų, kurias atnašavo velionio pusbrolis prel. J. Kučingis, didelio jo draugų ir pažįstamų būrio buvo palydėtas į Kalvarijos kapines. Pamaldų metu velionio karstas buvo pridengtas Tautine vėliava ir prie karsto stovėjo garbės sargyba. Kapinėse atsisveikinimo žodį tarė jo buv. kaimynas Motušis ir K. Liaudanskas, Los Angeles ramovėnų sk. pirmininkas. K. Liaudanskas nuimtą vėliavą nuo velionio karsto Tautinę vėliavą įteikė prel. J. Kučingiui.

Jo giminės ir draugai liko giliai sujaudinti netikėta ir staigia mirtimi.

O. Žadvydas

MIRUSIŲ KARIŲ REGISTRACIJOS REIKALU

Prieš du ar tris metus, datos nepamenu, spaudos darbuotojas Pranys Alšėnas, dienraštyje "Draugas" kėlė mirusiųjų lietuvių, ne tik karių, bet bendrai visų išeivių, registravimo klausimą. Tačiau į tą klausimą neteko matyti spaudoje jokio atsiliepimo. Tą patį klausimą ir net su atatinkama rezoliucija, iškėlė Jaunimo Kongrese Karių sekcija. Tos sekcijos buvęs narys Mišauskas, 1966 m. viename L.V.S. Ramovės Čikagos skyriaus susirinkime tą rezoliuciją pakartojo ir prašė šiuo klausimu susirūpinti ir padėti. Tačiau, tas reikalas iki šiol nei žingsnio nepajudėjo ir kaip matyti, pasiliks rezoliucijoje, nes entuziastų tam darbui lyg ir nesiranda. Tiesa, prieš tris ar keturius metus KARIO bendradarbis P. Dirkis buvo pasišovęs ne tik rinkti, bet ir mirusių karių surinktus sąrašus skelbti KARYJE. Bet kažkodėl kitam KARIO bendradarbiui iš Kalifornijos, Žadvydui, tas nepatiko ir jis KARYJE pasisakė neigiamai, t. y. kad Dirkis mirusių karių mirimo datas netikras skelbia. O, netikrumas buvo tik tas, kad mirusio nario data, pasirodė, klaidinga; bet pats faktas pasiliko tikras, t.y. kada ir kokioje vietovėje, mieste ar valstybėje yra narys miręs. KARIO redakcija geriau pasitikėdama antrojo bendradarbio teigimu, mirusiųjų sąrašus skelbti nustojo ir iki šiol tik besimato žymesniųjų karių mirimo nekrologai.

Mirtis nelaukia. Miršta ne tik eiliniai kariai, savanoriai, bet ir buvę augšti kariuomenės pareigūnai.

Mano supratimu, vien tik pagarbos verčiami, mes likusieji gyvi, privalėtume registruoti tų žmonių mirimo faktus, o ką begalbėti apie kitą medalio pusę, kuri reikalaute reikalauja sistemingos mirusiųjų ne savoje žemėje lietuvių registracijos. Pavyzdžiui, išaušus laisvės pavasariui mūsų tėvų žemėje, dalis grįšime pas savuosius. Suprantama, kad dalis negrįš dėl visokių priežasčių ir liks čia gyventi ir toliau. Tačiau tie, kurie bus mirę, tikrai negrįš. O lauks jų tenai artimieji, nes daug kas nežinos apie jų mirtį. Ir kas tuomet jiems paskelbs apie jų amžiną poilsį svetimoje žemėje, jeigu neturėsime sistemingos mirusiųjų registracijos nors mūsiškoje spaudoje.

Ligi šiol, tiesą pasakant, taipgi rašoma spaudoje apie mirusius. Apie vienus užsimename tik trumpomis žinutėmis, apie kitus — kai kas parašo ir ilgesnius nekrologus. Deja, tas reikalas vykdomas labai "partizaniškai". O tikros mirusiųjų registracijos — tikrai neturime.

P. Erdvys

BŪKIME ATSARGŪS RAŠYDAMI ATSIMINIMUS

Paskutiniuoju metu mūsų spaudoje buvo nemažai paraginimų rašyti atsiminimus, apie įvykius ir kovas nepriklausomybės atstatymo metu. Rašančių atsiminimus iš anų laikų atsiranda, tik gaila, kad tuose atsiminimuose pasitaiko daug netikslumų, apsilenkimų su tikrove.

Štai š.m. KARIO nr. 4 tilpo savanorio Leono Vasiliūno atsiminimai: "Už ką aš kariavau?" kuriuose jis rašo: "1919 m. vasario mėn. 16 d. išvykau į Mažeikius. Dėdė pavėžėjo 10 kilometrų link Skuodo. Taip, pusiau pėsčias, pusiau važiuotas pasiekiau Mažeikius, radau komendantūrą, buvau aprūpintas dokumentais, maistu ir nakvyne. Su kitais savanoriais išvykome į Kauną. Kelionė buvo ilga ir šalta, traukinys nešildomas. Mašinistas su pečkuriu ir konduktorium ir mes, pakeliui išlipę pasikapodavom malkų ir taip toliau važiuodavom, šiaip taip įpūtę ugnį garvežyje. No-

Kaina
2 ll. —

rėdami sušilti, išlipdavom iš vagono, pasibėgėdavom įkalnėn, po to sulaukę traukinio, vėl įlipdavom vidun..."

Kaip matome savanoris L. Vasiliūnas anuos laikus labai gražiai ir vaizdžiai aprašo. Atrodo, kad kitaip ir būti negalėjo.

Bet žinantiems, kas anais laikais dėjosi Mažeikiuose ir jų plačioje apylinkėje, reikalai atrodo visai kitaip.

1919 m. pradžioje, vietiniai bolševikai įsigalėjo Mažeikiuose. Jie suorganizavo psk. Kopūsto vadovaujamą raudonųjų partizanų būrį (apie 60 vyrų). Vėliau, F. Žemaitis jiems prisiuntė pagalbon, iš Žemaičių pulko, apie tiek pat vyrų. Latvių raudonajai armijai priartėjus (1919.II.2) mažeikiečiai pasikvietė pagalbon latvių raudonosios armijos dalinį (2. šaulių brigados).

Kaip matome, 1919 m. vasario mėn., Mažeikius valdė bolševikai. Tiesa, apylinkėse įvykdavo susidūrimų tarp bolševikų ir vokiečių bei lietuvių (Plechavičiaus ir Tirkšlių) partizanų, kuriems pavykdavo įsiveržti į Mažeikius, bet neilgam.

Apie vasario mėn. vidurį, vokiečiai telkė VI rez. korpą (1. gvard. rez. ir Geležinę divizijas) riboje Nigranda - Plungė ir ruošėsi pulti bolševikus.

Bendras VI rez. korpo puolimas buvo pradėtas kovo 3 d.

Mažeikius puolė Geležinės divizijos Doyno batalionas, kuriam, pradžioje, pasiseke įsiveržti į Mažeikius, bet bolševikams pritraukus rezervus ir padarius priešpuolį, batalionas buvo priverstas pasitraukti į pradinę išeities ribą. Puolimo nepasisekimo priežasties čia smulkiau neaiškinsiu.

Tik kovo 5 d., kai kaimynai iš dešinės ir kairės, gerokai pasistūmėjo pirmyn ir raudoniesiems Mažeikių gynėjams grėsė apsupimas, Doyno batalionas užėmė Mažeikius.

Taigi, savanoris L. Vasiliūnas per Skuodą galėjo pasiekti Mažeikius tik po kovo 5 d.

Bet išvijus bolševikus, Mažeikiuose lietuviškos komendantūros nebuvo. Beveik iki 1919 m. pabaigos, apskrities komendantūra ir centrinės apskrities įstaigos buvo Sedoje.

Taigi, Mažeikių komendantūra negalėjo aprūpinti savanorio L. Vasiliūno nei dokumentais, nei maistu, nei nakvyne, nes jos ten nebuvo.

Iš Šeduvos bolševikai buvo išvyti tik kovo 14 d. Taigi, susisiekimas, geležinkelio ruože Mažeikiai - Šiauliai - Radviliškis - Linkaičiai - Kaunas galėjo būti sutvarkytas tik po kovo 14 d.

Iš to matome, kad savanorio L. Vasiliūno atsiminimuose yra daug apsilenkimų su tikrove.

Gerai, kad rašomi atsiminimai, bet juos rašant reikia būti labai atsargiems. Geriausia pirma viską gerai prisiminti, pergalvoti, suderinti su kitais įvykiais ir tik po to rašyti.

Rašydami neapgalvotus atsiminimus, sudarysime tokią painiavą, kad sunku bus susigaudyti tikrovėje.

LITERATŪRA: 1. R. Skipitis, Nepriklausomą Lietuvą statant. 2. V. Savickas, Kaip mes vargeli kapojom. 3. Gen. Goltz, Meine Sendung in Finnland und im Baltikum. 4. Der Feldzug im Baltikum bis zur zweiten Einnahme von Riga ir t.t.

P. Žilys

KARYS IR RAMOVĖNAS

Mums, buvusiems lietuviams kariams, ypač čia išeivijoje, yra brangus ir mielas kiekvienas spausdintas žodis, leidžiamas laikraštis ir pasirodžiusi, žinoma, nekomunistinio turinio, knyga.

Tačiau tas spausdintas žodis ir pirmiau ir dabar yra išvydęs dienos šviesą tik per pasiryžimą, vargą ir darbą. Lietuviška spauda atsirado žymiai skirtingomis sąlygomis ir ji niekuomet nebuvo ir nėra pasipelnymo šaltinis. Ji daugumoje išsilaiko tik ant entuziastų, pasiryžėlių pečių, kurie nesigaili sugaišto brangaus laiko ir įdėto darbo. Kad ir šiame laisvės krašte jos vairuotojams, šiais moderniškais laikais, prisieina išgyventi didelius smūgius ta prasme, kad spauda yra verčiama atsisakyti tarnauti tiesai, ji yra verčiama dirbti įvairioms partijoms, srovėms, finansų didžiūnams, palaikyti režimus ir t.t. Tik vienintelis lietuviškas visam pasauliui esamas karinio turinio žurnalas KARYS išvengė visų tų pavojų ir iki šiolei žengia laisvu keliu.

Susiorganizavus L. V. S. Ramovei JAV, tapo atgaivintas ir žurnalas KARYS, kuris tapo tos organizacijos oficiozu ir kuris buvo entuziastiškai sutiktas ir daugelio buvusių karių remiamas ir pinigais ir raštais. Tačiau, dabar to nebėra. Dauguma buvusių karių savo rašinius-atsiminimus talpina ne KARYJE, bet kituose laikraščiuose, tuo skriausdami savo oficiozo turinį ir jo vertę.

Ar negeriau būtų, kad visi atsiminimai ir pergyvenimai iš Lietuvos kariuomenės tilptų KARYJE? Juk KARYS ne tik oficiozas karių, bet jis yra kartu ir Karo archyvas.

Dar to negana. Čikagos skyriaus valdyba pradėjo prieš du metus leisti savo biuletenį RAMOVĖNAS, kuris suėmė nemaža medžiagos, kuri būtų galima panaudoti ir KARRJE tuo praturtinant jo turinį. Kiek teko pastebėti, RAMOVĖNE bendradarbiauja daugumoje tie patys KARIO bendradarbiai ir teikia žinias iš L.V.S. Ramovės gyvenimo ir veiklos, kurių KARYJE retai kada besimato.

Šių metų pradžioje L.V.S. Ramovės Čikagos skyriaus valdybos patvarkymu RAMOVĖNUI leisti,kolektuoti ir tvarkyti buvo sudaryta redakcinė kolegija, kuri nutarė jį leisti kas du mėnesiai, bet jau praėjo 6-7 mėnesiai o RAMOVĖNAS nepasirodo. Aiškinama, kad biuletenis leidžiamas supažindinti skyriaus narius su skyriaus veikla. Patarnauti tokiems popieriniams nariams, kurie į metus nei kartą nemalonėja atsilankyti į susirinkimus ir nario mokesčio nemoka, būtų per daug naivu ir neapgalvota. Mano supratimu, toks darbas mus tik skaldo ir trukdo bendrą darbą dirbti. Pagalvokime ką darome.

Senas Karys

— — —

Iš dviejų blogių nepasirink nė vieno. **C. H. Spurgeon, A.O.**

— — —

Beneficium accipere libertatem est vendere.

— — —

Bet kuris dirbantis, gimęs 1945 metais, ar vėliau, savo gyvenimo bėgyje įmokės į socialinio saugumo (Social Security) fondą apie 32,500 dol. Išėjęs į pensiją jis gali tikėtis atgauti apie 19,700 dol. Kas gaus likusius 12,800 dol.? **C. F.**

AUKOJO KARIUI:

$100.00 — LVS "Ramovė" N.Y. Sk. **$15.00** — Detroito Šaulių kp. **Po $10.00** — Los Angeles Šaulių kp.; F. Tallat-Kelpša, Evergr. Park, Ill. **$6.00** — M. Dalinkevičienė. Phila., Pa. **Po $5.00** — P. Ambutas, Benton Harbor, Mich.; P. Lelis, Toronto, Canada. **Po $4.00** — K. Daunys, Coniston, Can.; V. Kasakaitis, So. Boston, Mass.; Vl. Mieželis, Chicago, Ill.; G. W. Radvenis, Los Angeles, Calif.; A. Rugys, Paterson, N.J.; J. Sakalas, Omaha, Nebr.; F. Tallat-Kelpša, Evergreen Park, Ill.; J. Valaitis, Chicago, Ill. **$3.25** — J. Matiukas, Woodhaven, N. Y. **$3.00** — Vyt. Stuogis, Cleveland, Ohio. **Po $2.00** — P. Babickas, Worcester, Mass.; Vl. Braziulis, Cleveland, Ohio; G. Dragūnas, Phila., Pa.; A. Mockus, Hartford, Conn.; V. Nenortas, Hartford, Conn.; J. Švedas, Elizabeth, N.J. **$1.50** — Vyt. Česna, Brooklyn, N.Y. **Po $1.25** — B. Girčys, Chicago, Ill.; J. Vyšniauskas, St. Catharine, Can. **Po $1.00** — A. Norbutas, Los Angeles, Calif.; L. Opanavičius, Landbergh, Can.; Edw. Skopas, Cicero, Ill.; V. Staškūnas, S.S. Marie, Canada.

KARIO LEIDINIAI

H. Sienkievičius, KRYŽIUOČIAI, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Vieno tomo kaina $3.50 (I t. išparduotas).

V. Biržiška, PRAEITIES PABIROS, 352 psl., daug paveikslų, įrišta. Kaina $6.50 (Prenumeratoriams — $5.50).

O. Urbonas, ŽALGIRIO MŪŠIS, 94 psl. teksto, 16 specialių iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina $3.00 (Prenumeratoriams $2.50). Šis veikalas yra atžymėtas ypatinga Ramovės premija.

Z. Raulinaitis, DURBĖS MŪŠIS, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, AIŠČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE, 64 psl., iliustruotas. Atspausta iš 1961 m. Kario. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams — $1.00). Laimėjęs metinę Ramovės premiją.

Z. Raulinaitis, GALINDAI PRIEŠ ROMĄ, 80 psl. Kaina $1.25.

Z. Raulinaitis, HUNŲ ŽYGIS Į PRŪSUS, 32 psl. Kaina $1.00;

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE I dalis, 117 psl. Atspausdinta iš 1958 ir 1961 m. Kario, gausiai iliustruota, 250 egz. Laimėjęs metinę Ramovės premiją. Kaina $1.75 (Prenumeratoriams — $1.50).

O. Urbonas, DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE II dalis — kaina $1.75.

J. Variakojis, 4 P. L.K. MINDAUGO PULKAS. Kaina $3.50.

Z. Raulinaitis, VAIDEVUTIS, 64 psl. Kaina $1.25.

P. ŽILYS

SUOMIŲ-SOVIETŲ KARAS
1939-1940

jau išspausdintas

Naujoji knyga pradėta siuntinėti užsisakiusiems. Kadangi išspausdinta mažas kiekis egzempliorių, todėl prašome nedelsiant pasinaudoti ankstyvu užsisakymu, atsiunčiant užsakymo lapelį. Knygos kaina — $3.50

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00; atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N.Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.